

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Fakulta pedagogická

Katedra romanistiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vývoj evropské integrace od pádu berlínské zdi do
rozšíření EU v roce 2004 (se zaměřením na Francii a
francouzské pohledy)

Autor bakalářské práce: **Petra Holubičková**

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. et PaedDr. Jiří Dvořák, Ph.D.**

Akademický rok: **2005 / 2006**

Anotace:

Cílem bakalářské práce je ukázat a přiblížit složitý proces proměn a peripetií vývoje evropské integrace a Evropské unie v období 1989 – 2004. Práce ukazuje jakým směrem se Evropa po pádu železné opony ubírala a jaký vliv a dopad to mělo na Francii. Zabývá se úlohou Francie v tomto procesu, uvádí postoje francouzských politiků ke konkrétním evropským otázkám a v této souvislosti se snaží nastínit i vnitropolitickou situaci Francie v daném období. Pokouší se analyzovat postoj Francie a názor francouzské veřejnosti na rozšíření Evropské unie v roce 2004. Zároveň si klade za cíl ukázat hlavní priority této země v procesu evropské integrace.

Annotation:

The objective of this final work is to outline and explain the complicated process of changes and peripetias in the development of the European integration and the European Union during the years 1989-2004. The final work depicts the way Europe has taken after the fall of the iron curtain and what influence and impact it has had on France. It deals with the role of France in this process, it mentions the postures of French politicians towards particular European issues and relating to this, the final work tries to describe the situation concerning the home affairs in France in the above mentioned period of time. It aims to analyse the attitude of France and the French public opinion towards the enlargement of the European Union in 2004. At the same time it focuses on the main priorities of this country in the process of the European integration.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze za odborného vedení vedoucího bakalářské práce.

Dále prohlašuji, že veškeré podklady, ze kterých jsem čerpala, jsou uvedeny v seznamu použité literatury a pramenů.

V Táboře dne 15. dubna 2006

.....

Poděkování:

Ráda bych touto cestou poděkovala PhDr. et PaedDr. Jiřímu Dvořákovi, Ph.D. za jeho cenné rady a ochotu při vedení mé bakalářské práce. Rovněž bych chtěla vyjádřit svůj dík Pauline Derlon, knihovnici Cefresu, Francouzského ústavu pro výzkum ve společenských vědách, za její laskavost a trpělivost. V neposlední řadě chci poděkovat mým rodičům za jejich podporu při studiu vysoké školy.

Obsah:

Úvod	7
1 OD POČÁTKŮ INTEGRAČNÍHO PROCESU V EVROPĚ KE KONCI STUDENÉ VÁLKY.....	9
1.1 Evropa po druhé světové válce	9
1.2 Začátky evropské integrace.....	10
1.3 Nový integrační prvek – nadstátnost.....	11
1.4 Stádia evropské integrace v období studené války	12
2 KONEC STUDENÉ VÁLKY A JEHO VLIV NA EVROPSKOU INTEGRACI	16
2.1 Rozpad sovětského bloku	16
2.2 Proces znovusjednocení Německa	17
2.2.1 Od pádu berlínské zdi ke sjednocení	17
2.2.2 Mezinárodní hledisko.....	19
2.3 Francie a německá otázka	21
2.4 Nové výzvy pro Evropské společenství po konci studené války.....	22
3 PROCES PROHLUBOVÁNÍ EVROPSKÉ INTEGRACE – VYTVOŘENÍ EVROPSKÉ UNIE	25
3.1 Vznik Smlouvy o Evropské unii	25
3.2 Významné změny zavedené v Maastrichtu.....	26
3.2.1 Struktura Evropské unie.....	27
3.2.2 Cíle Evropské unie.....	27
3.2.3 Zavedení Hospodářské a měnové unie.....	28
3.2.4 Rozšíření pravomocí	28
3.2.5 Posílení institucí Evropských společenství.....	29
3.3 Maastrichtská krize	30
3.3.1 Potíže s ratifikací	31
3.3.2 Situace ve Francii.....	33
4 USKUTEČŇOVÁNÍ EVROPSKÉ UNIE	35
4.1 Rok 1993 jako významný mezník.....	36
4.1.1 Události na poli Evropského společenství	36
4.1.2 Francouzské parlamentní volby a evropská politika.....	37

4.2 Schengenský systém a Evropská unie.....	38
4.3 Rozšiřování Evropské unie	39
4.3.1 Vstup Rakouska, Švédska a Finska	39
4.3.2 Přípravy na východní rozšíření	41
4.4 Amsterodamská smlouva	42
4.5 Smlouva z Nice	44
5 HOSPODÁŘSKÁ A MĚNOVÁ UNIE	45
5.1 Počátky Hospodářské a měnové unie	46
5.2 Cesta k Hospodářské a měnové unii definovaná Maastrichtskou smlouvou	47
5.3 Jednotlivé fáze vzniku HMU	47
5.4 Problémy spojené se zaváděním jednotné měny	49
5.5 Francie ve složité situaci.....	50
5.6 Úloha Francie a Německa.....	53
5.7 Důsledky zavedení jednotné měny	54
6 SPOLEČNÁ ZAHRANIČNÍ A BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA.....	56
6.1 Reakce Evropské unie na konflikt v Jugoslávii	59
6.2 Francie a otázka bezpečnosti.....	60
7 POHLED FRANCIE NA VÝCHODNÍ ROZŠÍŘENÍ EU	63
7.1 Vize francouzského prezidenta o budoucí Evropě.....	64
7.2 Východní rozšíření ve francouzském tisku.....	65
7.3 Postoj francouzské veřejnosti	67
7.3.1 Veřejné mínění.....	67
7.3.2 Vlastní průzkum.....	69
Závěr	71
Seznam použité literatury a pramenů.....	75
Seznam zkratk	78
Seznam příloh	80

Úvod:

9. listopad 1989 představuje významný mezník v historii celého evropského kontinentu. Toho dne došlo k pádu berlínské zdi, která byla symbolem téměř půl století přetrvávajícího rozdělení Evropy na Východ a Západ. Pád berlínské zdi je obecně považován za ukončení bipolárního rozdělení nejen našeho kontinentu, ale i celého světa. Dosavadní systém, v jehož čele stály dvě světové mocnosti, na jedné straně USA, na druhé SSSR se zhroutil a zároveň tak započala zcela nová éra světových, ale především evropských dějin. Pro naši zemi a celý bývalý východní blok, který se ocitl po druhé světové válce ve sféře sovětského vlivu, představuje rok 1989 přímo magický letopočet, kterým započala cesta k našemu znovuzrození, k návratu demokratického systému a otevření se světu. Za jeden z hlavních vrcholů této cesty je možno považovat vstup České republiky, společně s dalšími sedmi zeměmi střední a východní Evropy, s Maltou a s Kypr, do Evropské unie, který se uskutečnil 1. května 2004.

V průběhu let 1989 – 2004 došlo k řadě velkých změn, které se svým významem neomezily pouze na východní polovinu našeho kontinentu. Dané období zcela zásadním způsobem ovlivnilo i proces západoevropské integrace a jednotlivé země bývalého západního bloku. Celá západní Evropa se roku 1989 ocitla ve zcela nové situaci. Dosavadní uspořádání světa se zhroutilo ve svých základech a jednotlivé státy musejí čelit velké výzvě, jak se s touto obrovskou změnou vyrovnat. Francie je země, která stála u samotného zrodu evropské integrace a v průběhu let hrála v celém procesu vždy důležitou, někdy možno říci i hlavní úlohu. S ohledem na význam Francie v rámci evropské integrace a můj osobní zájem o tuto zemi jsem se ve své bakalářské práci rozhodla zaměřit právě na zemi galského kohouta.

V práci se soustředím na významné události a změny v období let 1989 – 2004 na poli evropské integrace, jakým způsobem ovlivnily Francii a zároveň se snažím nastínit úlohu Francie v tomto procesu. Velká pozornost je věnována především Maastrichtské smlouvě, která dala vznik Evropské unii, dále je zmíněn proces prohlubování evropské integrace jak v oblasti ekonomické, tak i politické. Práce ukazuje významné úspěchy, kterých EU v tomto období dosáhla, zároveň však neopomíná složité situace a nezdary tohoto integračního celku. Nechybí ani proces rozšiřování Evropské unie. Závěrečná část mé práce je věnována dosud poslednímu a zároveň i největšímu a nejvýznamnějšímu

rozšíření EU v roce 2004, kdy se z evropské „15“ stala evropská „25“. Důraz je kladen především na postoj francouzské veřejnosti k dané tématice.

Významným zdrojem pro zpracování mé bakalářské práce byla literatura zabývající se problematikou mezinárodních vztahů a evropské integrace. Dále jsem využila i odborné zahraniční publikace, denní tisk, záznamy proslovů, texty evropských smluv. K dokreslení dílčích témat jsem pracovala i s oficiálními statistickými údaji a průzkumy veřejného mínění dostupnými na internetu. V neposlední řadě jsem rovněž využila vlastních poznatků získaných během mého studijného pobytu ve Francii.

1 Od počátků integračního procesu v Evropě ke konci studené války

Integrace je poměrně nový jev, který se na evropském kontinentě výrazněji prosazuje po druhé světové válce. Hospodářskou integrací se rozumí proces spojený s odstraňováním bariér, které brání vzájemným obchodním stykům mezi státy. Tímto postupem dochází ke slučování jinak oddělených národních trhů. Vzniká tak větší, rozsáhlejší trh, který s sebou přináší výhody pro všechny zúčastněné státy, ty si však ponechávají svou samostatnost.¹ K integračním procesům dochází v různých formách po celém světě. Nikde však nedospěla integrace tak vysokého stupně, jako je tomu právě v Evropě. Současná podoba Evropské unie je výsledkem integračního procesu, probíhajícího nepřetržitě od počátku 50. let 20. století. Evropská společenství, tvořící první pilíř Evropské unie, jsou mezinárodními organizacemi nadstátního charakteru, které mají svou vlastní subjektivitu.² Ve světovém měřítku se jedná o zcela jedinečný způsob mezinárodní spolupráce. Než se budeme podrobněji zabývat otázkou evropské integrace v období let 1989 – 2004, je třeba se vrátit k samotným počátkům integračního procesu a alespoň ve stručnosti nastínit atmosféru poválečné Evropy. Stejně tak nelze opomenout ani nejdůležitější události ve vývoji evropské integrace do roku 1989.

1.1 Evropa po druhé světové válce

Bilance druhé světové války je hrozivá. Tento krvavý konflikt měl za následek přes 50 milionů lidských obětí, což představuje čtyřnásobek obětí 1. světového válečného konfliktu. V samotné Evropě dosahuje počet mrtvých 35 milionů, z nichž 7-8 milionů představují oběti koncentračních táborů. Válečné ztráty samotného Německa dosáhly 6 milionů osob, 7 milionů jich zůstalo bez střechy nad hlavou. Materiální škody byly rovněž obrovské. Vojenské náklady spolu s přímými válečnými škodami představovaly 3000-5000 miliard dolarů. Přímé materiální škody v SSSR se odhadují na 585 miliard dolarů, v Polsku na 40, ve Francii na 23,5, v Jugoslávii na 11,6 a ve Velké Británii na 7 miliard

¹ Miroslav HAD, Luděk URBAN, *Evropské společenství. První pilíř Evropské unie*, Praha 2000, s. 11.

² Luboš TICHÝ, Rainer ARNOLD a kolektiv, *Evropské právo*, Praha 1999, s. 23.

dolarů.³ Evropa se nacházela v hlubokém rozvratu, velká část kontinentu byla zpustošená a rozbombardovaná, infrastruktura zničena nebo poškozena a všude vládl politický chaos a zmatek. Zároveň docházelo k přesunům milionů lidí, vojáků, armád, totálně nasazených, vězňů z koncentračních táborů a nejružnějších uprchlíků.

Tento válečný konflikt navíc zesílil úpadek celé Evropy, který byl zjevný již od 1. světové války. Evropa ztrácela své dominantní postavení a docházelo k nastolení nového světového systému. Osud světa se ocitl v rukou dvou supervelmocí. První supervelmocí se staly Spojené státy americké, které byly válkou postiženy jen minimálně. SSSR, který i přes obrovské ztráty jak na lidských životech, tak materiální posílil své politické postavení, představuje druhou supervelmoc. Došlo k bipolárnímu rozdělení světa na dva antagonistické tábory – demokratický západní a komunistický východní. Rok 1948 je pokládán za začátek konfliktu mezi Východem a Západem, známý pod termínem studená válka. Studená válka označuje celosvětový rozpor a popisuje napjaté vztahy mezi již zmíněnými supervelmocemi a později mezi dvěma bloky, které přetrvávaly až do zhroucení komunistického režimu.

1.2 Začátky evropské integrace

Myšlenka sjednocení celého kontinentu se objevila bezprostředně po konci války. Evropa si přála nastolení již trvalého míru a vytvoření harmonického celku, který by vyloučil opakování válečných hrůz a utrpení zejména civilního obyvatelstva. Její sjednocení by umožnilo vytvořit ekonomicky i politicky silný subjekt, který by byl schopen konkurovat Spojeným státům americkým. V průběhu a především ke konci druhé poloviny 40. let ovšem docházelo k bipolárnímu rozdělení světa na Západ v čele s USA a Východ, jemuž dominoval SSSR. Vzhledem k tomuto vývoji docházelo k oslabování pozice západní Evropy a zároveň k prohlubování myšlenky evropské integrace.

Předpoklady evropského sjednocení byly jak ekonomické, tak i politicko-bezpečnostní. Západoevropské země spojovala obava z poraženého Německa, vzhledem k vývoji po první světové válce, i rostoucí vliv SSSR a utváření východního bloku. V oblasti ekonomie bylo cílem integrace zvýšení efektivnosti evropských ekonomik, jak pro účely poválečné obnovy, tak i v průběhu dalšího vývoje, růst životní úrovně obyvatel

³ Jan a Jan KUKLÍKOVI, *Dějiny 20.století*, Praha 1995, s. 96.

a vytvoření velkého hospodářského celku, který by byl zárukou hospodářské prosperity.⁴ Politickým stimulem v tomto procesu byla snaha odstranit ekonomický základ a příčiny konfliktů mezi velkými zeměmi, které v minulém století daly vznik dvěma světovým válkám. Především se jednalo o nalezení cesty, která by vymýtila soupeření mezi Francií a Německem a nahradila by jej mírovou spoluprací.⁵

V rámci sporu o obnovu Evropy a její sjednocení se střetly dvě koncepce. Na jedné straně stáli *federalisté*, kteří usilovali o politické sjednocení. Vzorem jim byly Spojené státy americké. Cílem federalistů bylo vytvoření spolkového státu, anebo alespoň státního svazku s významnými nadstátními pravomocemi. Na druhé straně byla koncepce *funkcionalistická*, která usilovala o integraci jednotlivých sektorů, a to především v oblasti hospodářství. Funkcionalisté však nevyklučovali částečnou politickou integraci s federalistickými prvky, která by se uskutečňovala pozvolna, postupným způsobem.⁶

Na vytvoření *Spojených států evropských* po vzoru USA nebyla Evropa, vzhledem k válce a poválečné situaci, připravena. A právě proto se při procesu sjednocování Evropy ujala koncepce funkcionalistů, kteří věděli, že je třeba k integraci přistupovat uvážlivě, krok za krokem.

1.3 Nový integrační prvek – nadstátnost

Až do této doby měla spolupráce mezi jednotlivými státy výhradně formu *mezinárodních organizací*. Příkladem klasické mezinárodní organizace je *Organizace spojených národů* (OSN), či *Severoatlantická aliance* (NATO). Orgány této organizace zajišťují spolupráci mezi členskými státy. Samotná mezinárodní organizace však nemá žádné pravomoci ve vztahu ke svým členům a tento způsob mezinárodní spolupráce nevede k vytvoření pevného integračního celku. A proto se tvůrci evropské integrace rozhodli pro zcela novou a originální formu mezinárodní spolupráce, a tou je *nadstátní celek*. *Nadstátní mezinárodní organizace* má svou vlastní právní subjektivitu, z čehož vyplývá, že stojí nad členskými státy a disponuje určitými pravomocemi vůči těmto státům. Členské státy odevzdají takovéto organizaci část své svrchovanosti, tedy některé

⁴ Vladimír TÝČ, *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*, Praha 2001, s. 18.

⁵ M. HAD, L. URBAN, *Evropské společenství*, s. 16.

⁶ L. TICHÝ, R. ARNOLD a kolektiv, *Evropské právo*, s. 24.

své pravomoci v určitých vymezených oblastech. V ostatních oblastech zůstává svrchovanost členských států nedotčena.⁷

Kolébkou ambiciózního plánu na vytvoření integračního seskupení v Evropě se stala Francie. Na přelomu 40. a 50. let vypracovala francouzská diplomacie koncepci pro vytvoření nadstátní organizace. Vůdčími osobnostmi byli ministr zahraničních věcí *Robert Schuman* a jeho asistent *Jean Monet*. Francouzský návrh byl kladně přijat zeměmi Beneluxu – Belgií, Nizozemskem a Lucemburskem. Zároveň se k tomuto procesu připojily státy, které byly poraženy ve druhé světové válce – Německo a Itálie. K realizaci tohoto návrhu významně přispěla i podpora ze strany USA. Velká Británie, která prosazovala tradiční formu mezinárodní spolupráce, se k francouzskému návrhu nepřipojila.

1.4 Stádia evropské integrace v období studené války

První etapa hospodářského sjednocování západní Evropy byla zahájena založením *Evropského společenství uhlí a oceli* (ESUO). Smlouvu o jeho vytvoření podepsala v Paříži dne 18. dubna 1951 šestice zemí (Francie, Německo, Itálie, Belgie, Nizozemsko a Lucembursko). Tyto země se rozhodly pro spolupráci v rozvoji dvou klíčových odvětví, těžbě uhlí a výrobě oceli. Za tímto účelem byly zřízeny společné orgány a zakládající státy přenesly svá svrchovaná práva v těchto dvou oblastech na Společenství. „*O výrobě oceli, těžbě uhlí a obchodu s oběma komoditami se již nerozhodovalo v členských státech, ale v Bruselu.*“⁸ Zcela nový prvek, který představovala nadstátnost, umožnil, aby zúčastněné země přešly od vzájemného soupeření ke spolupráci, která je sjednocovala. Členské státy ESUO si kladly jak ekonomické cíle, modernizace dvou klíčových odvětví měla usnadnit poválečnou obnovu těchto zemí, tak i význačné cíle politické. V této oblasti představovalo ESUO důležitý nástroj pro vytvoření prostředí, v němž by soupeření mezi jednotlivými státy nemohlo přerůst ve válečný konflikt. V první řadě se jednalo o zavedení takových opatření, která by vedla k odstranění možných konfliktů mezi Francií a Německem, jež v minulosti vyústily do dvou světových válek. Právě strach z Německa lze pokládat za jeden z impulsů francouzské iniciativy při tvorbě evropské integrace. *Pařížská smlouva* o založení Evropského společenství uhlí a oceli vstoupila v platnost dne

⁷ V. TÝČ, *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*, s. 19.

⁸ *Ibidem*, s. 21.

23. července 1952. Tato smlouva byla uzavřena na dobu 50 let, její platnost tedy skončila 23. července 2002.

Šestice zakládajících států ESUO se rozhodla společně postupovat i v jiných hospodářských oblastech a vzhledem k tomu, že se koncepce nadstátnosti osvědčila, byl stejný prvek použit i při zakládání dalších dvou společenství. Dne 25. března 1957 došlo k podepsání tzv. *Římských smluv*, které daly vznik *Evropskému hospodářskému společenství* (EHS) a *Evropskému společenství pro atomovou energii* (EURATOM). Římské smlouvy vstoupily v platnost 1. ledna 1958 a společně s Pařížskou smlouvou se staly „základními právními a programovými dokumenty evropské integrace“⁹.

Důvodem vzniku Evropského společenství pro atomovou energii bylo zavedení spolupráce v oblasti mírového využití jaderné energie a jaderné bezpečnosti. Zato EHS mělo mnohem širší cíle. Tím hlavním bylo vytvoření, a to během období 12-15 let, společného trhu šesti zemí s jednotnými pravidly soutěže, který by zabezpečil volný pohyb zboží, služeb, osob a kapitálu. Pro všechny členské státy byl projekt tohoto společenství ekonomicky i politicky atraktivní, přestože měly často odlišné motivace. Pro SRN představovalo EHS příležitost, jak dosáhnout mezinárodně politické rehabilitace a pro německý průmysl možnost postupného přístupu k rozsáhlým západoevropským trhům. Na druhé straně Francie měla „silný ekonomický zájem na společném trhu se zemědělskými výrobky, ale i politický zájem na organizování takové institucionalizované spolupráce v Evropě, která by zahrnovala SRN“¹⁰.

Přestože členy všech tří společenství – ESUO, EHS a Euratomu – tvořila stejná šestice států, tato společenství vystupovala samostatně a každé mělo své vlastní instituce. K zásadní změně došlo roku 1965, konkrétně 8. dubna, kdy byla podepsána smlouva o sloučení výkonných orgánů ESUO, EHS a Euratomu. Po ratifikaci členskými zeměmi vstoupila 1. července 1967 tato smlouva v platnost.

I přes složitá období vývoje a překážky, na které „Šestka“ v průběhu let narážela, se Evropská společenství stala „rozhodující dynamickou ekonomickou strukturou na evropském kontinentě“,¹¹ a zároveň tak byla přitažlivá i pro ostatní evropské státy. Roku 1973 se ke Společenství přidala trojice zemí - Velká Británie, Dánsko a Irsko. První rozšíření ES však na sebe nechalo dlouho čekat. Velká Británie se zpočátku stavěla k projektu evropské integrace skepticky a odmítala se na něm podílet. Na základě svých

⁹ M. HAD, L. URBAN, *Evropské společenství*, s. 17.

¹⁰ Jaroslav, JAKŠ, *Quo Vadis Evropská unie*, Praha 1998, s. 14.

¹¹ M. HAD, L. URBAN, *Evropské společenství*, s. 18.

hospodářských a politických priorit založila v roce 1959 *Evropské sdružení volného obchodu* (ESVO). Dalšími členy tohoto sdružení se staly evropské státy, které se z různých důvodů nepodílely na integraci v rámci EHS. Jednalo se o Dánsko, Norsko, Švédsko, Rakousko, Švýcarsko a Portugalsko. Vzhledem k vnitropolitickým změnám, ke kterým ve Velké Británii došlo, a také s ohledem na úspěchy EHS, si tato země již po dvou letech od založení ESVO podala přihlášku do Evropského hospodářského společenství. Přistoupení Velké Británie se však mohlo uskutečnit teprve po roce 1969, kdy francouzský prezident de Gaulle odešel z politické scény. Charles de Gaulle nesouhlasil nejen s rozšířením Evropských společenství o Velkou Británii, ale zároveň se stavěl odmítavě i k prohlubování evropské integrace a k posilování nadnárodních prvků.

Prohlubování integračního procesu bylo zahájeno již v první polovině šedesátých let, kdy byla zavedena *společná zemědělská politika*. Další etapu představoval vznik *společné obchodní politiky* na začátku sedmdesátých let. V roce 1979 byl vytvořen *Evropský měnový systém* (EMS), jenž se stal základem pro přechod k evropské měnové unii. Měnovými otázkami se však Evropské hospodářské společenství zabývalo již od roku 1969. V osmdesátých letech došlo k rozšíření Evropských společenství o další tři státy. Roku 1981 se jako desátým členem ES stalo Řecko a roku 1986 se ke společenství připojilo Španělsko s Portugalskem.

Jedním z významných dokumentů evropské integrace se staly i *Schengenské dohody* o odstranění hraničních kontrol. První dohoda byla podepsána v lucemburském Schengenu 14. června 1985 pěticí zemí – Francií, Německem, Belgií, Nizozemskem a Lucemburskem. Vzhledem k faktu, že signatáři Schengenské dohody nebyly všechny členské státy Společenství, nejednalo se o dokument, který by byl součástí práva ES, počítal však s možností rozšíření o další země. Předmětem dohody byla harmonizace udělování víz lidem ze třetích zemí, boj proti nezákonnému přistěhovalectví, ochrana azylového práva, spolupráce policejních sil a vytvoření společného informačního systému na pomoc v boji proti kriminalitě a drogám.¹²

Poslední významný mezník ve vývoji evropské integrace v období studené války, který nelze opomenout, je rok 1987. 1. července tohoto roku nabývá účinnosti *Jednotný evropský akt* (JEA). JEA, podepsán v únoru 1986, novelizoval smlouvu o Evropském hospodářském společenství, zavedl principy pro vytvoření jednotného vnitřního trhu jako prostoru bez vnitřních hranic založeného na volném pohybu zboží, služeb, osob a kapitálu

¹² Pierre GERBET, *Budování Evropy*, Praha 2004, s. 359.

a jeho dokončení do roku 1992. Zároveň došlo k rozšíření pole působnosti Společenství, a to především o oblast sociální, regionální a životního prostředí. Jednotný evropský akt rovněž zavedl změny v institucionální oblasti a výrazným způsobem zefektivnil rozhodovací proces. Došlo k posílení role Evropského parlamentu, „*Rada získala pravomoc rozhodovat kvalifikovanou většinou o většině otázek souvisejících s vytvářením jednotného trhu,*“¹³ a na Evropskou komisi byly převedeny větší výkonné pravomoci.

¹³ M. HAD, L. URBAN, *Evropské společenství*, s. 19.

2 Konec studené války a jeho vliv na evropskou integraci

2.1 Rozpad sovětského bloku

Události konce osmdesátých let, ke kterým došlo ve střední a východní části našeho kontinentu, představovaly zásadní zvrát dosavadního vývoje v rámci západoevropské integrace. Rok 1989 se stal v evropské politice převratným, neboť jím započalo období tak významných změn, že si je nikdo předem nedokázal představit. Během pouhých tří let došlo k pádu komunistických režimů, rozpadu *Varšavské smlouvy* a *Rady vzájemné hospodářské pomoci* (RVHP), tedy dvou hlavních struktur evropského komunistického systému. V roce 1991 se rozpadl dokonce samotný Sovětský svaz. Během velmi krátkého období tak došlo k zániku celého východního bloku a tím i k ukončení dosavadního bipolárního rozdělení evropského kontinentu, ale i celého světa na dva antagonistické tábory. Symbolem těchto změn se stal 9. listopad 1989, kdy došlo k pádu berlínské zdi. Berlínská zeď rozdělovala město od noci z 12. na 13. srpna 1961 a byla nástrojem a symbolem rozdělení jak Německa, tak i celé Evropy.

Toto období přineslo tak dalekosáhlé změny, že se stalo nejvýznamnějším od konce druhé světové války. V Evropě vznikla zcela nová situace, která významně ovlivnila integrační proces na kontinentě. Evropské společenství bylo postaveno „*před úkol čelit novým výzvám evropského a světového vývoje a vypracovat tomu odpovídající strategii*“¹⁴. V roce 1990 se sjednotilo Německo a Společenství se tak bez jakýchkoliv příprav rozšířilo o další stát. Sjednáním se zároveň změnilo postavení Německa a jeho váha uvnitř Společenství se zvýšila. Tento vývoj představoval změny a obavy nejen pro celé Společenství, ale i pro Francii. Zvýšením vlivu Německa se Francie, iniciátor myšlenky evropské integrace, obávala především ztráty svého vlivu na mezinárodní dění.

V západní Evropě se radost z odchodu komunismu mísila se střízlivým odhadem ceny, kterou bude muset i Západ zaplatit za transformaci totalitního systému.¹⁵ Zároveň se

¹⁴ M. HAD, L. URBAN, *Evropské společenství*, s. 21.

¹⁵ J. JAKŠ, *Bez transformace Západu se nezdaří transformace Východu*, *Mezinárodní politika* 7, 1992, s.4-6.

objevily obavy z dalšího vývoje. Společenství stálo před těžkou otázkou, jakou úlohu bude v nové Evropě plnit. Rozpadem sovětského bloku a skončením studené války přestaly totiž působit důležité faktory, které byly ve vývoji evropské integrace velmi důležité. Hrozba komunismu na jedné straně a americká podpora na straně druhé představovaly významné impulsy pro dynamiku evropské integrace. Rozpad dosavadního systému a nestabilita Východu znamenaly pro Západ řadu nejistot a obavy, aby tento vývoj nenarušil proces evropské integrace. ES se tak ocitlo před důležitým úkolem udržet na evropském kontinentě rovnováhu, mír a zároveň si zajistit významné postavení.

Obavy vyjádřil též prezident francouzské republiky François Mitterrand. Ve svém projevu před Evropským parlamentem ve Štrasburku dne 25. října 1989 si kladl otázku, zda je Evropa připravena na tak zásadní změny, které zcela mění půl století trvající rozdělení Evropy i celého světa. Své obavy vyjádřil takto: „*Východní Evropa se rozpadá a zároveň otevírá. Nepředstavuje tento vývoj začátek hlubokých změn, které povedou k oslabení a následnému rozpadu západoevropského systému?*“ (přeložila Petra Holubičková, dále jen P.H.)¹⁶ Následně však nepopřel možnost, že započatý vývoj by mohl mít zcela opačné následky, tedy posílení západní struktury. V závěru svého projevu pak zdůraznil: „*...je třeba posílit a zrychlit politické budování Evropy, ...je to jediná odpověď na problém, před kterým stojíme.*“ (přeložila P.H.)¹⁷

2.2 Proces znovusjednocování Německa

2.2.1 Od pádu berlínské zdi ke sjednocení

Centrem dění a místem, kam se upírala v této době největší pozornost, bylo bezpochyby Německo. Proces, který započal na konci roku 1989 vyvrcholil o jedenáct měsíců později ve sjednocení SRN a NDR v jeden stát.

V roce 1989 započala postupná liberalizace a demokratizace komunistického režimu v celé východní a střední Evropě. V NDR mělo demokratizační úsilí navíc národní aspekt, tedy snahu o obnovení národní jednoty. V NDR rychle sílilo napětí a docházelo

¹⁶ „Voilà l'Europe de l'Est qui se défait, qui s'ouvre aussi. Ne serait-ce pas le prélude de transformations profondes, de délabrement et aussi de dislocation de l'Europe de l'Ouest?“

François MITTERRAND, De l'Allemagne, de la France, Paris 2001, s.196.

¹⁷ „...il faut renforcer et accélérer la construction politique de l'Europe, seule réponse au problème qui nous est posé.“

Ibidem.

k řadě masových demonstrací. Ty neustaly ani po odchodu Ericha Honneckera¹⁸ z vedení SED (Jednotná socialistická strana Německa) 18. října 1989. Jeho nástupcem se stal Egon Krenz, který v zápětí vystřídal Honneckra i v čele státu.

9. listopadu se vláda rozhodla odstranit zákaz bránící občanům NDR cestovat jak na Západ, tak i do druhého německého státu. Ještě dříve, než bylo vládní usnesení řádně vyhlášeno, se obyvatelé Berlína chopili činu a začali bourat berlínskou zeď. 9. listopad se tak stal symbolem konce dosavadního režimu a zároveň prvním krokem k znovusjednocení Německa. V tomto okamžiku se však ještě zdálo, že znovusjednocení není naléhavé. Nová vláda, v jejímž čele stanul 13. listopadu Hans Modrow, měla řešit vzniklou situaci. Vnitropolitickou krizi se však nedařilo stabilizovat a masové demonstrace, jejímž novým sloganem bylo: „jsme jeden národ“, i nadále pokračovaly.¹⁹ Lidé v obou částech rozděleného Německa se dovolávali sjednocení.

Na druhou stranu politici si uvědomovali řadu problémů spjatých s tímto procesem. V SRN se zároveň začal objevovat jistý skepticismus a bylo nemálo těch, kdo byli přesvědčeni, že proces sjednocení si vyžádá delší čas. Nejrychleji se ve vzniklé situaci zorientoval spolkový kancléř Helmut Kohl. Tento německý politik již 28. listopadu 1989 předložil na zasedání spolkového sněmu desetibodový program k překonání rozdělení Německa. Jednalo se o konfederativní typ dohody, která by „*otevřela cestu k federativnímu spojení obou německých států*“²⁰. Nikdo přesně nevěděl, jak postupovat a jak by mělo nové státní uspořádání vypadat. Přesto převládalo přesvědčení, že ke sjednocení dojít musí. Všeobecně se předpokládalo, že tento proces bude trvat tři až čtyři roky.

Postupně se však situace v NDR stávala těžko zvládnutelná. Většina obyvatel se dožadovala sjednocení v přesvědčení, že dojde k okamžitému zvýšení jejich životní úrovně. Dosavadní vedení NDR ztrácelo veškerou možnost věci řídit a bylo zapotřebí urychleně jednat. Jediným nutným a zcela logickým řešením bylo rozhodnutí vypsat svobodné volby na 18. březen 1990. Vítězství křesťanských demokratů v těchto volbách ukázalo zájem většiny východních Němců o rychlou integraci se SRN. Další aspekt, který urychlil proces sjednocování, byl silný exodus obyvatel z NDR. Denně opouštělo tuto zemi na 2000 východních Němců, což způsobovalo v SRN značné problémy. Helmut

¹⁸ Německý komunistický politik, v letech 1971-1989 1. tajemníkem SED, 1976-1989 předseda státní rady Německé demokratické republiky, hlava státu.

¹⁹ Alexandr ORT, *Evropa 20. století*, Plzeň 2004, s. 319.

²⁰ Ibidem, s. 319

Kohl, čelní představitel Spolkové republiky Německo, uzavřel v zájmu zastavení tohoto exodu 18. května 1990 s NDR smlouvu, která předpokládala vytvoření ekonomické, měnové a sociální unie mezi oběma státy. Zároveň tato smlouva stanovila, že se západoněmecká marka (DM) stane jedinou měnovou jednotkou a že budou zrušeny hraniční kontroly mezi oběma státy.²¹ K zavedení jednotné měny na celém německém území došlo již 1. července 1990. Tato měnová reforma byla pro občany NDR velmi výhodná. Východní marka se směňovala v poměru 1:1, zatímco běžný kurz stanovený Bundesbankou byl 1:3.

Ihned po vytvoření měnové jednoty byla zahájena jednání o druhé smlouvě, jež se zabývala právními aspekty sjednocení. Přes obtíže, způsobené značnou rozdílností v právních systémech NDR a SRN, byla tato smlouva již 31. srpna 1990 schválena oběma vládami a předložena k ratifikaci v parlamentech obou německých států. Po postupné ratifikace začala smlouva platit 3. října 1990. Tímto dnem přestala Německá demokratická republika existovat a na jejím území bylo vytvořeno pět nových spolkových zemí: Brandenbursko, Duryňsko, Mecklenbursko-Pomořansko, Sasko a Sasko-Anhaltsko.²² Hlavním městem znovusjednoceného Německa se stal Berlín.

2.2.2 Mezinárodní hledisko

Během celého procesu těchto významných změn stála před Německem otevřená otázka, jak se k jeho znovusjednocení postaví velmoci, které do této doby nesly za Německo jistou odpovědnost, tedy USA, SSSR, Francie a Velká Británie. Sjednocení Německa se zároveň stalo námětem mnoha jednání v mezinárodním měřítku.

Nelze opomenout, že západní mocnosti se obávaly výrazného posílení hospodářského a politického vlivu Německa v Evropě. Francie a Velká Británie by bývaly daly přednost pomalejšímu postupu. Hlavní představitelé těchto dvou zemí, François Mitterrand a Margaret Thatcherová, se shodovali v základním bodě a vzájemně prohlašovali, že „znovusjednocení Německa není otázkou dne“²³. Ještě v prosinci 1989 ubezpečoval francouzský prezident François Mitterrand východoněmecké politiky, že se mohou zcela „spolehnout na solidaritu Francie s Německou demokratickou

²¹ P. GERBET, *Budování Evropy*, s. 322.

²² A. ORT, *Evropa 20. století*, s. 329.

²³ Vladimír NÁLEVKA, *Světová politika ve 20. století (II.)*, Praha 2000, s. 237.

republikou.“²⁴ SRN však byla významným spojencem obou těchto států a nepředpokládalo se, že i přes jisté výhrady by obě evropské mocnosti vznesly proti tomuto procesu znovusjednocování významnější námitky.²⁵

O vývoji v Evropě a především v Německu jednali na Maltě 2. a 3. prosince také Michail Gorbačov a George Bush, nejvyšší představitelé SSSR a USA. Oba politici se vyjádřili, že jsou připraveni respektovat přání německého lidu. Obnovení jednoty Německa zároveň chápali i jako přínos k překonání napětí ve střední Evropě. Spojené státy americké předpokládaly, že jednotné Německo zůstane členem Severoatlantické aliance i dalších integračních celků. Naopak SSSR se nevzdával naděje na neutrální německý stát uprostřed Evropy.

Německou otázkou se zabývalo i Evropské společenství. Na svém zasedání ve Štrasburku dne 9. prosince schválila Evropská rada princip německé jednoty na základě svobodného sebeurčení. Společenství však nemělo v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky žádné pravomoci, a proto se nemohlo účastnit mezinárodních jednáních, která měla umožnit znovusjednocení.²⁶

Hledání a nalezení shody o podobě sjednocení Německa bylo především úkolem pro SSSR, USA, Francii a Velkou Británii, tedy čtyři velmoci, které od konce druhé světové války plnily funkci garantů mezinárodního statutu Německa. Řešením se stala *konference 2+4*. Účastníky konference byli jak zástupci obou německých států, tak i představitelé čtyř vítězných mocností. První setkání proběhlo 5. května 1990 v Bonnu a druhé se konalo 22. června v Berlíně. Třetího setkání, které se uskutečnilo 17. července v Paříži, se zúčastnili i zástupci Polska, neboť německo-polská hranice hrála nemalou úlohu v německé, ale i v evropské politice.

Dobрым výsledkem v otázce hranic bylo dosažení shodného stanoviska Spolkového sněmu SRN a Lidového sněmu NDR. Na základě této shody bylo rozhodnuto, že Německo po svém sjednocení uzavře s Polskem „*mezinárodně závaznou smlouvu o neměnnosti existující německo-polské hranice na Odře a Nise*“²⁷. Tato smlouva byla podepsána krátce po sjednocení dne 14. listopadu 1990.

Jednání o znovusjednocení Německa vyvrcholila a byla ukončena v září 1990. Vláda SSSR vyslovila svůj souhlas o novém uspořádání Německa s podmínkou, že

²⁴ Ibidem

²⁵ A. ORT, *Evropa 20. století*, s. 323.

²⁶ P. GERBET, *Budování Evropy*, s. 322.

²⁷ A. ORT, *Evropa 20. století*, s. 328.

sovětské jednotky budou z území bývalé NDR odsunuty s určitým odkladem a zároveň se SRN muselo zavázat, že se bude podílet na nákladech spojených s tímto odsunem. Na druhou stranu se zástupcům SRN podařilo zajistit souhlas SSSR s dalším členstvím Německa v NATO.

Čtvrté a zároveň závěrečné zasedání konference 2+4 proběhlo 12. září 1990 v Moskvě. Při tomto setkání bylo dosaženo shody o znovusjednocení Německa. Ministři zahraničních věcí obou německých států a čtyř velmocí schválili Smlouvu o definitivním uspořádání Německa, jež měla obrovský význam, neboť v podstatě nahrazovala mírovou smlouvu s Německem, která nebyla po druhé světové válce podepsána.²⁸ Zároveň tato smlouva vymezila mezinárodní podmínky sjednocení Německa, které poté mohlo oficiálně proběhnout 3. října 1990 za přítomnosti hlav států antihitlerovské koalice a pod vedením kancléře Helmuta Kohla.

2.3 Francie a německá otázka

Zaměříme se nyní konkrétněji na to, jak Francie reagovala na nově vzniklou situaci v Evropě, co pro ni znamenaly události konce studené války a především proces znovusjednocování Německa.

Francie a francouzská politika byla po pádu komunismu ve střední a východní Evropě vystavena velké zkoušce. Paříž se na budování evropské integrace v poválečném období podílela podstatnou, možno říci i určující měrou. Evropská integrace zároveň umožnila Francii uplatňovat vlastní zájmy v rámci širšího celku. Tato politika, jejímž jádrem byla osa Paříž – Bonn, pomáhala Francii zachovat svůj vliv na mezinárodním dění.²⁹

Ve zhroucení systému dvou bloků mělo na francouzskou zahraniční politiku největší dopad především sjednocení Německa. Tímto procesem došlo k nové kvalitě role SRN v rámci Evropského společenství a Francie se tak logicky obávala ztráty svého vlivu v mezinárodní a především pak v evropské politice. Z tohoto důvodu měla Paříž vůči znovusjednocení Německa jisté výhrady.

Na setkání představitelů dvanácti členských zemí ES, ke kterému došlo 19. listopadu 1989, se s vytvořením jednotného německého států nepočítalo a o NDR se

²⁸ A. ORT, *Evropa 20. století*, s. 329.

²⁹ Adam ČERNÝ, *Francie a Evropa: jistota nejistot*, Mezinárodní politika 7, 1992, s. 11-12.

hovořilo pouze z hlediska pomoci Evropských společenství východním zemím. Občané NDR se však začali velmi brzy dožadovat jednotné vlasti a čtyři mocnosti odpovědné za Německo tak musely urychleně reagovat na vzniklou situaci. Zároveň tak musela i Francie přizpůsobit svou politiku daným okolnostem. Jakožto spojenec a partner SRN nebylo možné se oficiálně postavit proti sjednocení Německa.

François Mitterrand chápal vůli a přání německého lidu, který prahнул po sjednocení, a nestavěl se proti uplatnění jeho práva na sebeurčení. V jednom ze svých proslovů jasně řekl: „...*německá jednota závisí především na německém lidu. Pokud se německý lid rozhodne, že tomu musí tak být, Francie mu nebude klást odpor.*“ (přeložila P.H.)³⁰ Zároveň však francouzský prezident zdůrazňoval, že ke sjednocení musí dojít mírovou a demokratickou cestou. Francouzská vláda rovněž kladla důraz na to, aby se německá jednota realizovala v „symbióze“ s evropskou integrací. Tento postoj se zcela shodoval s postojem kancléře Helmuta Kohla, jež si kladl za cíl napomáhat vzniku „*svobodného a sjednoceného Německa ve svobodné a sjednocené Evropě*“³¹.

Dalším požadavkem Francie v otázce německého sjednocení bylo potvrzení neměnnosti západních hranic Polska. Na tiskové konferenci, která se uskutečnila dne 9. března 1990 v Elysejském paláci, se François Mitterrand jasně vyjádřil o nedotknutelnosti hranic na Odře a Nise.³² V této otázce se však Paříž a Bonn zřetelně rozcházeły. Německo-polská hranice se stala předmětem mnoha mezinárodních jednání. Její definitivní charakter nakonec potvrdila závěrečná konference 2+4 v Moskvě a to tak, jak požadovala Francie.

2.4 Nové výzvy pro Evropské společenství po konci studené války

Než se zaměříme na situaci, ve které se západní Evropa a především Společenství ocitla po konci studené války, je třeba rovněž zmínit jakým způsobem se Evropské společenství podílelo na podpoře reforem a demokratizačních hnutí v zemích střední a východní Evropy a jejich otevření ve vztahu k tržnímu hospodářství. Na schůzce

³⁰ „...l'unité allemande dépend essentiellement du peuple allemand. Si le peuple allemand décide qu'il doit en être ainsi, ce n'est pas la France qui s'y opposera.“

F. MITTERRAND, *De l'Allemagne, de la France*, s. 210.

³¹ Cituje Jean KLEIN, *Francie, Německo a evropská bezpečnost*, Mezinárodní politika 2, 1991, s. 9.

³² F. MITTERRAND, *De l'Allemagne, de la France*, s. 51.

vrcholných představitelů sedmi vyspělých průmyslových zemí v Paříži, která se uskutečnila dne 4. července 1989, bylo Evropské hospodářské společenství pověřeno, aby koordinovalo podporu ekonomické rekonstrukce v Polsku a Maďarsku. Tímto byl vytvořen program *PHARE*³³. Tento program pomoci byl 12. května 1990 rozšířen i na další země střední a východní Evropy, které procházely obdobím významných změn.

Dalším důležitým krokem v pomoci nově vznikajícím demokraciím bylo vytvoření *Evropské banky pro obnovu a rozvoj* (EBOR), která byla zřízena dne 14. dubna 1991 v Londýně. Jejím úkolem je poskytovat půjčky produktivním investicím v zemích střední a východní Evropy (ZSVE). Tyto země se naopak zavazují, že „budou respektovat a do praxe uvádět principy pluralitní demokracie a tržního hospodářství, soukromé iniciativy a podnikatelského ducha“³⁴.

Největší výzvou v tomto období bylo pro západní mocnosti sjednocení Německa. Evropské společenství stálo před těžkou otázkou, jak se vypořádat se zapojením bývalé NDR do integračního procesu. Nešlo o přijetí nového člena, ale o rozšíření SRN. Jakmile bylo právně dovršeno sjednocení obou německých států, bylo území bývalé NDR začleněno do Společenství, a to bez jakékoli změny smluv. Podmínkou však byla přechodná opatření týkající se zejména vnější výměny, zemědělství, strukturální politiky a ekologie. Východní spolkové země obdržely komunitární pomoc na stejném principu jako ostatní zaostalé regiony v Itálii, v Řecku, ve Španělsku a v Irsku.

Práním všech členských států ES a především Francie bylo vytvořit evropské Německo a zabránit vzniku německé Evropy. Z tohoto důvodu bylo nesmírně důležité, aby se podařilo začlenění nového Německa do Společenství co nejlépe.

Evropské společenství zůstalo i po roce 1990 rozhodující organizací, která představovala nejlepší řešení problémů na evropském kontinentě. Přesto bylo ES vystaveno novým výzvám a vznikaly zde nové problémy. Došlo k zesílení rozdílů v názorech na další rozvíjení integračního procesu. V politice jednotlivých členských států sílily tendence zdůrazňující národní zájmy. K tomuto postupu silně přispěl pokles hospodářského růstu a složité sociální problémy, jež musely jednotlivé vlády členských zemí řešit.³⁵ Ve složité ekonomické situaci byla především Francie, která se navíc potýkala s velkou nezaměstnaností.

³³ PHARE – Poland – Hungary – Aid for Restructuring Economy (pomoc Polsku a Maďarsku při rekonstrukci jejich ekonomik).

³⁴ P. GERBET, Budování Evropy, s. 321.

³⁵ M. HAD, L. URBAN, *Evropské společenství*, s. 21.

V tomto složitém období bylo zapotřebí významného impulsu k podpoření evropského integračního procesu a zároveň vytvoření nové strategie, která by byla adekvátní odpovědí na rozsáhlé změny v konstelaci světové politiky. Prioritou celého Společenství, které plně korespondovalo s francouzskou vizí, bylo další prohlubování a posílení integrace. Nástrojem tohoto procesu se stala *Smlouva o Evropské unii*, která podstatným způsobem pozměnila dosavadní podobu integrace a stanovila nové priority pro budoucí vývoj tohoto integračního celku.

Prioritou Francie, v rámci prohlubování evropské integrace, byla i těsná spolupráce s Německem. Pro francouzskou politiku bylo nesmírně důležité i nadále udržovat dobré francouzsko-německé vztahy a navázat tak na předchozí plodná období, kdy partnerství těchto dvou států představovalo „motor“ Evropského společenství. Zároveň toto partnerství představuje pro Francii způsob, jak si v nově vzniklé situaci, která nastala skončením studené války, zachovat rozhodující vliv na evropské i mezinárodní scéně.

3 Proces prohlubování evropské integrace – vytvoření Evropské unie

Evropskou odpovědí na výzvy dané skončením studené války, zhroucením komunistického bloku a znovusjednocením Německa bylo vytvoření *Maastrichtské smlouvy*. Tato smlouva měla dva hlavní cíle: doplnit vnitřní trh vytvořením jednotné měny a přejít od Hospodářské unie k Politické unii. Hospodářské a měnové unie, na jejímž vrcholu bylo zavedení jednotné měny, bylo dosaženo. To však nelze říci o projektu Politické unie, ta byla smlouvou pouze nastíněna a snahy o uskutečnění společné obrany, bezpečnosti a zahraniční politiky naplněny nebyly.

Z koncepce Evropské hospodářské, měnové a politické unie vyplývá, že se Západ spíše uzavíral do konsolidace dosaženého, než že by se otevíral pro budoucí přijetí zemí střední a východní Evropy. Projekt Evropské unie byl ještě příliš poznamenán „starým myšlením“, stylizován na poměry již vyzrálých demokracií a tržních ekonomik.³⁶ Evropské společenství tak dalo jasně najevo, že upřednostňuje další prohlubování integrace před jejím rozšiřováním.

Paříž se ve změněné mezinárodní konstelaci snažila uchovat si co nejvíce z dosavadního vlivu. Nástrojem k tomu mělo být právě prosazování smlouvy o Hospodářské a měnové unii Evropského společenství³⁷ podepsané roku 1992 v Maastrichtu.

3.1 Vznik Smlouvy o Evropské unii

Smlouva o Evropské unii vzešla ze společného francouzsko-německého impulsu, stejně tak jako téměř celý pokrok evropské integrace: rozšíření Evropského společenství, volby do Evropského parlamentu na základě všeobecného hlasovacího práva, zavedení Evropského měnového systému či dohoda o zrušení hranic, právně zakotvená Jednotným evropským aktem.

³⁶ J. JAKŠ, *Bez transformace Západu se nezdaří transformace Východu*, Mezinárodní politika 7, 1992, s. 4-6.

³⁷ A. ČERNÝ, *Francie a Evropa: jistota nejistot*, Mezinárodní politika 7, 1992, s. 11,

Zcela první iniciativní krok však nelze odepřít belgické vládě, která navrhovala ve svém memorandu z 20. března 1990 posílení institucionálního aparátu. Belgický návrh se však setkal jen s omezeným zájmem. Větší odezvu zaznamenala právě francouzsko-německá iniciativa. Dne 19. dubna prezident François Mitterrand a kancléř Helmut Kohl navrhli svolání mezivládní konference o politické unii. Hlavními náměty pro tuto konferenci bylo posílení demokratické jednoty, zvýšení účinnosti institucí, dále jednotný postup v ekonomické, měnové a politické oblasti a zároveň i zavedení společné zahraniční a bezpečnostní politiky.

Evropská rada jednala o belgickém a francouzsko-německém návrhu dne 28. dubna v Dublinu. Velmi kritický postoj, vyjadřující britské obavy z příliš těsné integrace, zaujala Margaret Thatcherová. Zároveň své znepokojení vyjádřilo i Dánsko a Portugalsko. Na druhém jednání Evropské rady v Dublinu, které se uskutečnilo ve dnech 25.-26. června 1990, bylo rozhodnuto o svolání mezivládní konference o Evropské unii na prosinec.³⁸ 15. prosince 1990 tak byla v Římě zahájena jednání o politické unii a o cílech Hospodářské a měnové unie.

Mezivládní jednání dále pokračovala v roce 1991 pod předsednictvím Lucemburska a poté Nizozemska. Na zasedání Evropské rady v Maastrichtu (9.-12. prosinec 1991) byla přijata dohoda o návrhu budoucí Smlouvy o Evropské unii a v témže nizozemském městě pak byla Smlouva 7. února 1992 podepsána. Po složitých ratifikacích, které probíhaly v průběhu celého roku 1992, nabyla dne 1. listopadu 1993 Smlouva o Evropské unii účinnosti. Tato smlouva společně s doplněnou Smlouvou o Evropském společenství a s řadou dalších dokumentů se souhrnně nazývá Maastrichtská smlouva.

3.2 Významné změny zavedené v Maastrichtu

Maastrichtská smlouva je rozsáhlým dokumentem, který obsahuje 300 článků, k nimž se připojuje 17 protokolů a 33 deklarací.³⁹ Pozměňuje či doplňuje mnohé články předchozích komunitárních smluv (zakládající smlouvy o Evropském společenství uhlí a oceli, o Evropském hospodářském společenství, Euratomu a Jednotný evropský akt) a zároveň přináší nová opatření. Evropské společenství zůstává zachováno jako

³⁸ P. GERBET, *Budování Evropy*, s. 324.

³⁹ Ibidem, s. 333.

ekonomický pilíř, ale institucionální mechanismus nabývá nového názvu *Evropská unie*. Smlouva však nedává Unii charakter právnické osoby, a ta proto nenahrazuje členské státy.

3.2.1 Struktura Evropské unie

Smlouva o Evropské unii stanovila strukturu Evropské unie, která se zakládá na tzv. *třech pilířích*. První pilíř je složen z Evropských společenství a představuje nejvýznamnější ze tří pilířů. V důsledku rozšíření pole působnosti do dalších oblastí ztratilo Společenství vytvořené Římskou smlouvou svůj přívlastek „hospodářské“. První pilíř zároveň vytváří rámec pro společné aktivity členských států v oblastech stanovených smlouvou a to prostřednictvím institucí Společenství. Druhý pilíř představuje společnou zahraniční a bezpečnostní politiku a třetí pilíř obsahuje spolupráci v oblasti justice a vnitřních věcí.⁴⁰

3.2.2 Cíle Evropské unie

Hlava I Maastrichtské smlouvy definuje následující cíle Unie:

- „- podporovat ekonomický a sociální pokrok, který je vyvážený a udržitelný, zejména vytvořením prostoru bez vnitřních hranic, posilováním ekonomické a sociální soudržnosti a zavedením hospodářské a měnové unie, nakonec zahrnující v souladu s ustanoveními této Smlouvy jedinou měnu;*
- prosazovat svou identitu na mezinárodní scéně, zejména prováděním společné zahraniční a bezpečnostní politiky, včetně dlouhodobého vymezení společné obranné politiky, která by mohla vést ke společné obraně;*
- posilovat ochranu práv a zájmů státních občanů svých členských států zavedením občanství Unie;*
- rozvíjet úzkou spolupráci v oblasti justice a vnitřních věcí;*

⁴⁰ Vlasta ADÁMKOVÁ, *Ekonomická a politická integrace Evropy*, Praha 2003, s. 49.

- v plném rozsahu zachovávat *acquis communautaire* a rozvíjet jej, přičemž se posoudí, do jaké míry je zapotřebí revidovat politiky a formy spolupráce, zaváděné touto smlouvou s cílem zajistit efektivnost mechanismů a orgánů Společenství.⁴¹

3.2.3 Zavedení Hospodářské a měnové unie

Stěžejním bodem Smlouvy o Evropské unii se stalo právě vytvoření Hospodářské a měnové unie, na jejímž konci mělo dojít k zavedení jednotné měny. Smlouva o Evropské unii stanovila harmonogram celého procesu vytváření jednotné měny a jeho rozčlenění do tří etap. Tato oblast je jednou z nejdůležitějších v celém procesu evropské integrace a zároveň i prioritou francouzské politiky, a proto se projektem Hospodářské a měnové unie budeme podrobně zabývat v samostatné kapitole.

3.2.4 Rozšíření pravomocí

Maastrichtská smlouva oficiálně zavádí pojem *subsidiarity*. Od té doby patří princip subsidiarity k základním zásadám řízení integračního procesu. Tímto principem se rozumí, že Společenství se bude zabývat pouze těmi úkoly, které může realizovat lépe nežli členské země.⁴² Na základě zprávy přednesené Valéry Giscard d'Estaingem⁴³ v červenci 1990 byl princip subsidiarity rozšířen na zahraniční politiku a bezpečnost a omezil čistě národní pravomoci na řadu druhotných kompetencí.

Nově vzniká též pojem *evropské občanství*. Na jeho základě má každý občan Unie žijící v členském státu, jehož není státním příslušníkem, právo volit a kandidovat jak v obecních volbách, tak i ve volbách do Evropského parlamentu. Ve Francii narazilo zavedení evropského občanství na značný odpor. Někteří politici se obávali především toho, aby tento postup neumožnil volební právo každému cizinci žijícímu na území státu.

V Radě ministrů dochází podpisem Smlouvy k rozšíření *hlasování kvalifikovanou většinou* a to v mnoha oblastech, které byly až do této doby vyhrazeny jednosmyslnému přijetí. Jednalo se o oblast sociální, ochranu spotřebitele, transevropské sítě, výchovu a odborný výcvik. Jednomyslnost zůstala pravidlem pro přijímání legislativy v těch

⁴¹ Smlouva o Evropské unii. Smlouva o založení Evropského společenství, Praha 1994, s. 13-14.

⁴² V. ADÁMKOVÁ, *Ekonomická a politická integrace Evropy*, s. 49.

⁴³ Francouzský politik, prezidentem Francouzské republiky v období let 1974-1981.

nejcitlivějších oblastech, tedy v kultuře, životním prostředí, rozvoji a zároveň také v otázkách zahraniční politiky, obrany a bezpečnosti.⁴⁴

3.2.5 Posílení institucí Evropských společenství

Společně s rozšířením pravomocí posílila Maastrichtská smlouva i instituce Evropských společenství. Nejvýznamněji byla posílena role Evropského parlamentu. Spolupráce mezi Evropským parlamentem a Radou ministrů, která byla do té doby založena na konzultativní a kooperativní proceduře, byla Maastrichtem posílena o proceduru *spolurozhodovací*. Tato procedura umožnila Parlamentu postavit se proti textu, s jehož obsahem nesouhlasil a to v řadě důležitých oblastí. Jedná se především o tyto oblasti: volný pohyb pracovních sil, sbližování národních zákonodárství, kultura, právo podnikat, ochrana spotřebitele, výchova, veřejné zdravotnictví, technologický výzkum a rozvoj.

Již Jednotný evropský akt zavedl proceduru *souhlasného stanoviska*, která udělila Evropskému parlamentu jakési právo veta u dohod o přidružení, o členství nebo u obchodních dohod mimořádného významu. Maastrichtská smlouva rozšířila tuto proceduru na všechny obchodní smlouvy uzavírané Evropským společenstvím, na budoucí jednotnou volební proceduru a dále na strukturální fondy. Evropský parlament se tak může přímo podílet na finančních, hospodářských a politických dohodách ovlivňující budoucí vývoj ES.

Maastrichtem bylo Evropskému parlamentu též uděleno *iniciativní právo*. Parlament tak může většinou svých členů požádat Evropskou komisi o vypracování veškerých vhodných návrhů k záležitostem, u nichž se mu zdá vypracování určitého aktu Společenství nezbytné. Smlouvou se rovněž podřídilo jmenování členů Komise parlamentnímu schválení. Parlament je tak konzultován při jmenování předsedy Komise a zároveň se vyjadřuje i k nominaci nového sboru komisařů.

Nově je zřízena i funkce *Evropského ochránce práv* – Ombudsmana. Evropský ombudsman, jmenován Parlamentem z řad poslanců, je oprávněn přijímat stížnosti všech občanů a právnických osob Evropské unie v případě, že došlo ke špatnému hospodaření v činnosti institucí nebo orgánů Společenství.

⁴⁴ Daniel GUÉGUEN, *Průvodce labyrintem Evropských společenství*, Bratislava 1993, s. 93.

Jako poslední změnu v institucionální oblasti, kterou nelze opomenout, je zřízení *Výboru pro regiony*. Vedle Hospodářského a sociálního výboru se stal tento výbor dalším poradním orgánem Společenství. Členové Výboru pro regiony jsou zástupci regionálních a místních orgánů a jsou jmenováni členskými státy. Hlavním úkolem Výboru je zastupovat zájmy regionálních a komunálních územních správ členských států a poskytovat posudky a vyjádření ohledně všech záležitostí, u nichž je k tomu oprávněn.⁴⁵

3.3 Maastrichtská krize

Přijetí Maastrichtské smlouvy se rozhodně neobešlo bez obtíží. Od počátků evropského integračního procesu došlo k několika větším i menším krizím celého Společenství. Začátek devadesátých let představuje další z těchto složitých období a souborně se označuje jako *Maastrichtská krize*.

Rozsáhlé změny v mezinárodním prostředí, proces výrazného prohlubování integrace a navíc začínající ekonomická krize, která sužovala Evropu, představují hlavní příčiny vzniku této krize. „*Odmítnutí Dánska, britská pochybnost, opozice téměř poloviny Francouzů, odpor, který se začal projevovat v Itálii*“⁴⁶, jasně ukazují na nesouhlas některých členských států s projektem Evropské unie.

Maastrichtská smlouva a vznik Evropské unie se staly velmi diskutovanými tématy na národní i mezinárodní úrovni. Francouzský prezident François Mitterrand se na summitu Rady Evropy ve Vídni vyjádřil takto: „*Mluvíme nyní o Maastrichtské smlouvě. Je velmi napadána. Zdá se, že se naše názory od ní občas odvracejí, protože na nás doléhá ekonomická recese, kterou jsme nezavinili.*“⁴⁷

Již víme, že Smlouva o Evropské unii vstoupila roku 1993 v platnost. Ratifikace v jednotlivých členských státech, která byla podmínkou pro přijetí této smlouvy, však narazila na mnoho překážek. Na konkrétní problémy spojené s ratifikací se zaměříme v následujících dvou podkapitolách a zároveň se budeme podrobněji zabývat situací, která nastala ve Francii.

⁴⁵ D. GUÉGUEN, *Průvodce labyrintem Evropských společenství*, s. 97.

⁴⁶ Philippe SÉGUIN, *Jiný francouzský pohled na Evropu*, Mezinárodní politika 5, 1993, s. 23.

⁴⁷ F. MITTERRAND, *Uvažování o Evropě*, Mezinárodní politika 10, 1993, s. 25.

3.3.1 Potíže s ratifikací

Vlády členských států se zavázaly, že Maastrichtskou smlouvu ratifikují do konce roku 1992. Tento závazek se však stal mnohem složitější, než se původně předpokládalo a evropská integrace se tak ocitla v hluboké krizi. Celková atmosféra ve Společenství se zhoršovala, veřejnost začínala být, vzhledem k ekonomickým souvislostem, stále více euroskeptická. „*Posláním ekonomické integrace a velkého trhu byl rozvoj prosperity, jenomže nastala krize: růst se z průměrných 3,5% za rok v období 1989-1991 snížil na 1% v roce 1992 a nadále rostla nezaměstnanost. Posláním Politické unie bylo zajistit mír v Evropě, přitom však v Jugoslávii vypukla válka a Evropané se na nic nezmohli.*“⁴⁸

Ještě před zahájením ratifikace ve členských státech bylo zapotřebí získat souhlasné stanovisko Evropského parlamentu. Tuto podmínku si totiž kladl německý, italský a belgický parlament k vyjádření souhlasu s ratifikací. EP Smlouvu schválil, ovšem považoval ji za nedostatečnou a ve svém prohlášení upozorňoval na řadu mezer. Především se jednalo o nedostatečnou úlohu Parlamentu a Komise v zahraniční a obranné politice, o značné rezervy v otázkách policejní spolupráce a v oblasti justice, o nedostatečnou demokratizaci v oblasti ekonomické moci a o nevyhovující sociální složku. I přes tyto nedostatky Evropský parlament vyzval národní parlamenty, aby s přihlédnutím k jejím kladným prvkům, Smlouvu ratifikovaly.

V převážné většině členských zemí probíhala ratifikace v národních parlamentech. Pouze ve třech státech se uskutečnilo referendum. Proces ratifikace byl zahájen v Dánsku a právě zde vzniklo ohnisko velkých potíží. Dánský parlament nedosáhl při hlasování většiny pěti šestin, která byla nezbytná k okamžitému přijetí Smlouvy, a tak bylo zapotřebí uskutečnit referendum. Účast v referendu, které se konalo 2. června 1992, dosáhla 83,1%. Výsledkem však bylo obrovské překvapení, neboť Dánové Maastrichtskou smlouvu nepřijali. Proti hlasovalo 50,7% občanů a pro „ano“ se vyslovilo 49,3%. Celkový rozdíl hlasů byl menší než 50 000.⁴⁹ Dánské „ne“ představovalo pro Společenství obrovský zvrat. Ukázalo, že prohlubování integrace podporují politické elity, ne však široká veřejnost. Dva dny po dánském odmítnutí Rada ministrů rozhodla, že ratifikace budou v dalších zemích pokračovat dle stanovaných termínů a dánským případem se bude zabývat později.

⁴⁸ P. GERBET, *Budování Evropy*, s. 344.

⁴⁹ Petr FIALA, Markéta PITROVÁ, *Evropská referenda*, Brno 2005, s. 62.

Ve většině zemí ratifikace proběhla bez obtíží. Dalším státem, kde se o Smlouvě hlasovalo formou referenda bylo Irsko. Zde však dosáhlo velmi příznivých výsledků. 18. června 1992 Irové Smlouvu o Evropské unii přijali 69% odevzdaných hlasů při celkové účasti 57,3%.⁵⁰ V následujícím období byla Smlouva bez obtíží ratifikována postupně národními parlamenty v Lucembursku, v Belgii, v Řecku, v Itálii, ve Španělsku, v Portugalsku a v Nizozemsku.

Ve Francii vyvolala ratifikace Smlouvy velmi živé debaty a její přijetí mezi bezproblémové rozhodně nepatřilo. Průběhem celého procesu se budeme podrobněji zabývat v následující podkapitole. Německý parlament ratifikaci schválil zdrcující většinou. Přesto byla v Německu patrná značná zdrženlivost, a to především ve vztahu k Hospodářské a měnové unii. Dosažením této unie by totiž došlo k zániku německé marky, která byla nástrojem a symbolem hospodářské síly tohoto členského státu.

Do konce roku 1992 se podařilo Smlouvu ratifikovat v deseti ze dvanácti členských států. Velká Británie v otázce schválení Smlouvy dlouho váhala a nakonec se rozhodla vyčkat, jak dopadne konečné vyjádření Dánska.⁵¹ Dánský parlament schválil dne 30. října 1992 návrh, ve kterém požadoval zvláštní statut v Unii, jenž by této zemi umožnil vyčlenit se z projektu obrany, z jednotné měny, z evropského občanství a z komunitárních kompetencí v oblasti justice a policejní spolupráce. Evropská rada se dánským problémem zabývala na svém zasedání v Edinbourghu 11.-12. prosince 1992. V zájmu ratifikace bylo dosaženo shody a všechny požadavky Dánska byly přijaty. Evropská rada potvrdila zvláštní postavení této země, a to především v oblasti měny a obrany.⁵² Při druhém dánském referendu, které proběhlo 18. května 1993, byla Maastrichtská smlouva přijata 56,7% odevzdaných hlasů. Své „ne“ vyslovilo 43,3% voličů při celkové velmi vysoké účasti, která dosáhla 86,5%.⁵³ Po konečném schválení Smlouvy v Dánsku řekla Evropské unii „ano“ dne 2. srpna 1993 i Velká Británie a Smlouva tak mohla 1. listopadu 1993 vstoupit v platnost.

⁵⁰ Ibidem, s. 43.

⁵¹ Philippe MOREAU DEFARGES, *Le tournant de Maastricht*, Politique étrangère 1, 1993, s. 21-33.

⁵² P. GERBET, *Budování Evropy*, s. 349.

⁵³ P. FIALA, M. PITROVÁ, *Evropská referenda*, s. 62.

3.3.2 Situace ve Francii

Ještě před zahájením ratifikace požádal prezident Mitterrand francouzskou Ústavní radu o vyjádření, zda není Smlouva o Evropské unii v rozporu s národní ústavou. Rada deklarovala, že je nezbytné ústavu revidovat a ještě před schválením Maastrichtské smlouvy přijmout tři ústavní dodatky týkající se převedení ekonomických kompetencí, společné měny, volebního práva občanů ostatních členských států Evropské unie v komunálních volbách a zároveň i vízové politiky Francie vůči občanům ostatních členských států. Přestože v průběhu jednání došlo k odmítnutí Smlouvy v Dánsku, proběhlo hlasování bez problémů a revize byla schválena 23. června 1992 na zasedání ve Versailles, a to 592 hlasy. Proti byly pouze komunisté (73 hlasů) a 17 poslanců se zdrželo hlasování.⁵⁴

Na základě článku 89 Ústavy Francouzské republiky, který vyžaduje schválení ústavních změn oběma komorami Parlamentu, tak bylo ratifikace úspěšně dosaženo. Přesto se François Mitterrand 3. června, den po dánském odmítnutí, rozhodl, že ratifikace se stane předmětem referenda. Tímto krokem chtěl prezident oživit maastrichtský proces a zároveň i potvrdit roli Francie v evropském integračním procesu.

V této souvislosti je nutné zmínit důležité aspekty týkající se tradiční role referenda ve Francii. Francie je specifická především tím, že referendum zde může být vypsáno bez schválení parlamentem přímo hlavou státu. Dokonce je možné říci, že francouzská politická elita často využívala referendum „jako určitého nátlakového prostředku pro prosazení svých zájmů.“⁵⁵ Z tohoto důvodu je také třeba chápat rozhodnutí prezidenta Mitterranda vypsát referendum i jako snahu o posílení své moci ve státě.

V době vyhlášení referenda o Maastrichtské smlouvě se zdálo, že úspěch je zaručen. Realita však byla zcela jiná. Mezi hlavní odpůrce Smlouvy patřili komunisté, Národní fronta Jeana-Marie Le Pena, ale také osobnosti gaullistické opozice jako byl Charles Pasque⁵⁶ či Philippe Séguin⁵⁷. Postupně docházelo ke zhoršování krize, čímž rostla i nespokojenost s ekonomickou a sociální situací a tábor odpůrců Smlouvy se tak rychle rozrůstal. Kampaň za „ne“ využila všeobecných obav spojených se vzniklou ekonomickou krizí, s nárůstem nezaměstnanosti, se zvýšenou konkurencí

⁵⁴ P. GERBET, *Budování Evropy*, s. 345.

⁵⁵ P. FIALA, M. PITROVÁ, *Evropská referenda*, s. 13.

⁵⁶ Francouzský politik, v té době zastával funkci ministra vnitra.

⁵⁷ Francouzský politik, v té době předseda Národního shromáždění.

na evropském trhu a zároveň i s reformou společné zemědělské politiky.⁵⁸ Stoupenci Maastrichtské smlouvy, od začátku si jisti úspěchem referenda, zareagovali příliš pozdě. K ekonomické krizi se navíc přidala i krize Evropského měnového systému a důsledkem toho se výhody evropské integrace stávaly stále méně věrohodné. V jednu chvíli se dokonce zdálo, že Smlouva nebude širokou veřejností schválena.

Nakonec byla Maastrichtská smlouva přijata jen těsnou většinou. Dne 21. září 1992 se pro Maastricht vyjádřilo 51,04% voličů, 48,96% ji odmítlo. Volební účast dosáhla 69,70%.⁵⁹ Tento výsledek rozhodně neodpovídal původní veřejné podpoře a úspěchu, v němž François Mitterrand věřil. Zároveň bylo zřejmé, že výsledek referenda k posílení jeho pozice rozhodně nepřispěl. Prezidentovi bylo rovněž vytýkáno, že přijal tak riskantní rozhodnutí, místo aby zvolil jistotu ratifikace v národním parlamentu. Pokud by Smlouva nebyla ratifikována ve Francii, zemi, která byla iniciátorem evropské integrace a v průběhu let významným „motorem“ celého procesu, mělo by to pro budování Evropy ničující důsledky.

⁵⁸ P. GERBET, *Budování Evropy*, s. 346.

⁵⁹ P. FIALA, M. PITROVÁ, *Evropská referenda*, s. 24.

4 Uskutečňování Evropské unie

Dosažení ratifikace Smlouvy o Evropské unii ve všech členských státech signalizovalo překonání obtížného období *Maastrichtské krize*, která provázela evropskou integraci na počátku devadesátých let. Jakmile nabyla Smlouva v roce 1993 účinnosti bylo zahájeno plnění cílů stanovených touto smlouvou a uskutečňování projektu Evropské unie.

Následující období bylo plné významných událostí. Evropská integrace se nadále prohlubovala, ale i rozšiřovala a to zcela zásadním způsobem. V polovině devadesátých let došlo k rozšíření Unie o tři státy Evropského sdružení volného obchodu na „evropskou patnáctku“. Nejvýznamnější a zároveň i největší rozšíření v dějinách Unie se však uskutečnilo v roce 2004, kdy se do EU začlenilo deset nových států, z nichž osm bylo v době bipolárního rozdělení Evropy i celého světa součástí východního bloku.

V rámci naplňování cílů Smlouvy o Evropské unii bylo dosaženo velmi dobrých výsledků především v ekonomické oblasti. Vznikla Hospodářská a měnová unie, na jejímž vrcholu bylo zavedení společné měny Euro. Na druhou stranu postup v politické integraci se vyznačoval mnohými problémy, ve Společné zahraniční a bezpečnostní politice stejně jako ve vnitřních záležitostech a justici se pokročilo jen velmi málo a Politické unie se dosáhnout nepodařilo.

Společně s postupným prohlubováním a rozšiřováním Unie bylo zapotřebí provést nezbytné změny v institucionální oblasti a zajistit funkční schopnost celého aparátu i při vysokém počtu členských států. Tyto změny byly právně zakotveny Amsterodamskou smlouvou a smlouvou z Nice, které dále doplnily a revidovaly základní dohody Evropského společenství.

V následující části se zaměříme na ty nejdůležitější události, ke kterým v rámci evropské integrace v rozmezí let 1993-2004 došlo a zároveň se i nadále budeme soustředit na Francii a úlohu, kterou v tomto procesu hrála.

4.1 Rok 1993 jako významný mezník

4.1.1 Události na poli Evropského společenství

Rok 1993 představuje významný mezník v budování Evropy. Jak jsme již zmínili, vstupuje v platnost Maastrichtská smlouva, ovšem až 1. listopadu. K zásadní události došlo již první den tohoto roku, neboť začal fungovat *Jednotný vnitřní trh* (JVT). Předpoklady ke vzniku Jednotného vnitřního trhu vytvořil *Jednotný evropská akt* (JEA) přijatý roku 1986 s platností od roku 1987. Podstatou JVT jsou čtyři základní svobody: volný pohyb osob, zboží, služeb a kapitálu. Vytváří se tak prostor bez vnitřních hranic jako základní předpoklad pro posílení konkurenceschopnosti členských států.

V prosinci tohoto roku byla zároveň přijata i *Bílá kniha o růstu, konkurenceschopnosti a zaměstnanosti*. Tento dokument, na němž se podílel především Jacques Delors⁶⁰, je reakcí Komise na znepokojující hospodářskou krizi, nárůst nezaměstnanosti a ztrátu konkurenční schopnosti evropských podniků. Od roku 1991 se míra růstu HDP členských států postupně zpomalovala a v roce 1993 byla poprvé od roku 1973 záporná. Začal znepokojivý vzestup nezaměstnanosti, který se prudce zrychloval a zároveň se zhoršovala konkurenceschopnost Evropské unie, především pak ve vztahu k USA a Japonsku.

Bílá kniha stanovila hlavní cíle k překonání této recese a položila základy udržitelného rozvoje evropských ekonomik. Hlavními úkoly bylo vytvoření do roku 2000 celkem 15 milionů nových pracovních příležitostí, maximální využití vnitřního trhu k dosažení konkurenceschopnosti a velký důraz byl rovněž kladen na vytvoření nových transevropských telekomunikačních, dopravních a energetických sítí, jejichž výhodou je jak zlepšení integrace evropského prostoru, tak i vytvoření nových pracovních příležitostí. Úkolem Evropské unie, jak jej definuje tato Bílá kniha, je navázat na své historické kořeny a zároveň se přizpůsobit nově vzniklé situaci v Evropě a ve světě a následně zaujmout své místo v nově se tvořícím světě.⁶¹

⁶⁰ Francouzský ekonom a politik, v letech 1985-1995 předseda Evropské komise.

⁶¹ KOMISE EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ, *Růst, konkurenceschopnost, zaměstnanost*, Bílá kniha, Praha 1994, s. 13.

4.1.2 Francouzské parlamentní volby a evropská politika

Největší problém, s kterým se Francie v té době potýkala, představovala právě nezaměstnanost. Vládě se nedařilo tento negativní trend snižovat, což se významným způsobem promítlo do parlamentních voleb konaných v březnu 1993. Výsledkem voleb byla porážka socialistů. U moci zůstává socialistický prezident, ale vláda je tvořena ze zástupců pravicových stran. Začíná tak období druhého soužití (kohabitatione) pravicové vlády s levicovým prezidentem⁶². Hlavní příčiny porážky socialistů lze spatřovat především v důsledcích rozporu mezi národní politikou na jedné straně a nadnárodními ekonomickými trendy na straně druhé.

V řadách vítězné pravice však nebyla patrná přílišná radost z dosaženého úspěchu. Nová vláda stála před velmi náročným úkolem, kterým bylo oživení francouzské ekonomiky. Ve francouzské společnosti byl navíc silně zakořeněn skepticismus a beznaděj, neboť málokdo věřil, že je možné účinně čelit následkům světové recese a jejímu nejtěžšímu sociálnímu dopadu v podobě nezaměstnanosti.

Do funkce premiéra byl jmenován Édouard Balladur, jenž byl všeobecně uznávaným politikem a především odborníkem na ekonomickou problematiku. Stal se široce přijatelným, neboť byl stoupencem evropské integrace, ale zároveň se stavěl proti nadměrným pravomocem bruselského aparátu na úkor členských států a kladl velký důraz na prosazování národních zájmů Francie.⁶³

Na poli evropské integrace Francie i nadále usilovala o posílení svého postavení, zaměřila se především na těsnou spolupráci s Německem a prosazování hospodářské a měnové unie. Tyto cíle plně korespondovaly s prioritami francouzského prezidenta. François Mitterrand kladl důraz především na plnění cílů stanovených v Maastrichtu: prohlubování integrace v ekonomické a monetární oblasti, posilování zahraniční a bezpečnostní politiky a podporování projektu společné obrany. Zároveň v souvislosti s rozšiřováním Evropské unie zdůrazňoval nutnost posílení její struktury a v neposlední řadě vyjadřoval své obavy, aby Evropa při procesu rozšiřování neztratila svou schopnost účinně jednat.⁶⁴

⁶² K prvnímu soužití pravicové vlády a socialistického prezidenta došlo v období let 1986-1988.

⁶³ Jan EICHLER, *Nová podoba soužití*, Mezinárodní politika 5, 1993, s. 4-6.

⁶⁴ F. MITTERRAND, *De l'Allemagne, de la France*, s. 237.

4.2 Schengenský systém a Evropská unie

Vytvořením velkého vnitřního trhu byla posílena ekonomická integrace Společenství. Téměř úplně se prosadil volný pohyb zboží, služeb, kapitálu a osob a k 1.1. 1993 byla realizována podstatná většina směrnic a nařízení nezbytných k fungování Jednotného vnitřního trhu. Rozhodně se však tento proces neobešel bez obtíží. Docházelo k jistým zpožděním a ne vše fungovalo tak jak mělo. Zároveň byla patrná ochrana některých národních trhů, znevýhodňování konkurence, nedostatečné uznávání diplomů a odborných kvalifikací. Proti Francii směřovaly četné stížnosti kvůli zábránám pro výměnu zboží, neboť brzdila dovoz automobilů. V Německu nastala podobná situace u dovozu potravin. Nejnáročnější bylo ovšem vytváření jednotného prostoru bez vnitřních hranic v oblasti volného pohybu osob. Zpožďovalo se uplatňování *Schengenských dohod*, které měly podle původního plánu vstoupit v platnost k 1. lednu 1993.⁶⁵

Schengenské dohody představují dva smluvní dokumenty. Prvním je Schengenská dohoda o postupném odstraňování kontrol na vnitřních hranicích, podepsána v lucemburském městě Schengen dne 14. července 1985 mezi zeměmi Beneluxu (Belgie, Nizozemsko, Lucembursko), Francií a Německem. Druhý dokument představuje Schengenská prováděcí úmluva z roku 1990, podepsána stejnou pětici států. Postupně k ní přistoupily další státy: Itálie (1990), Španělsko a Portugalsko (1991), Řecko (1992) a Rakousko (1995). Škandinávské státy, které byly již členy Severské pasové unie, mohly k Schengenu přistoupit jediné najednou. V prosinci 1996, kdy byly podepsány smlouvy s Islandem a Norskem, dvěma nečlenskými státy Evropské unie, o spolupráci se státy Schengenských dohod, se připojilo také Dánsko, Finsko a Švédsko.

Prováděcí dohoda vstoupila v platnost 26. března 1995. Hlavním cílem bylo zrušení kontrol osob na vnitřních hranicích k 1. červenci 1995 a spolu s tím i harmonizace vízové a azylové politiky, spolupráce policejních sil a založení *Schengenského informačního systému* (SIS) na pomoc proti kriminalitě a drogám.⁶⁶

Celní kontroly zavazadel a zboží a kontroly osob na vnitřních hranicích jsou dnes zrušeny ve třinácti členských státech EU a mimo členské státy je Schengenská dohoda zavedena i v Norsku a na Islandu. Smluvně byla schengenská ustanovení do rámce Unie zakotvena prostřednictvím Amsterodamského protokolu, který se však nevztahoval na

⁶⁵ P. GERBET, Budování Evropy, s. 359.

⁶⁶ Vladimír TÝČ. *Lexikon – právo Evropské unie*, Ostrava 2004, s. 228.

Velkou Británií a Irsko. Cílem EU je podle Amsterodamské smlouvy vybudovat prostor svobody, bezpečnosti a práva a v této souvislosti zavést Schengenský systém v rámci celé Unie. V současné době se Velká Británie a Irsko účastní jen některých opatření v rámci Schengenského systému. U nových členských států Evropské unie, které přistoupily v roce 2004, se počítá s jejich postupným začleňováním do tohoto prostoru.

4.3 Rozšiřování Evropské unie

Rok 1995 byl pro Evropskou unii významný nejen z hlediska Schengenské smlouvy a nabytí její účinnosti, ale i z hlediska jejího dalšího rozšiřování. Přijetím Rakouska, Švédska a Finska ke dni 1.1. 1995 se tak EU rozšířila na patnáct členských států.

4.3.1 Vstup Rakouska, Švédska a Finska

Členské státy *Evropského sdružení volného obchodu* (ESVO), tedy Norsko, Švédsko, Finsko, Island, Rakousko, Švýcarsko a Lichtenštejnsko, a státy Společenství udržovaly významné obchodní styky již od dob založení obou celků. V letech 1972-1973 podepsaly členské státy ESVO se Společenstvím dvoustranné smlouvy o volné průmyslové výměně a roku 1973 dva z těchto států – Velká Británie a Dánsko přistoupily ke Společenství. V době příprav velkého vnitřního trhu dvanácti členských zemí se objevila otázka vztahů mezi Společenstvím a zeměmi Evropského sdružení volného obchodu. Vznikem vnitřního trhu by totiž došlo ke znevýhodnění dovozů ze zemí ESVO.

Tento problém byl vyřešen vznikem *Evropského hospodářského prostoru* (EHP) mezi státy Společenství a ESVO. Dohoda o ustanovení Evropského hospodářského prostoru vstoupila v platnost 1. ledna 1994. Státy ESVO tak musely přijmout pravidla jednotného trhu a tím jim bylo umožněno využívat jeho výhod. Výjimku však tvořily zemědělské produkty. Přesto se nakonec toto řešení ukázalo jen jako přechodné, a to z toho důvodu, že se státy ESVO ucházely o členství ve Společenství. Vzhledem k nutnosti přijmout *acquis communautaire* Společenství v oblasti jednotného trhu nechtěly stát členské státy ESVO stranou rozhodovacího procesu. Jako první si dne 17. července 1989 podalo přihlášku Rakousko, 1. července 1991 ho následovalo Švédsko, 18. března

1992 Finsko a 20. května 1992 Švýcarsko, to však svou přihlášku z důvodu odmítnutí Evropského hospodářského prostoru stáhlo. Nakonec se ke kandidátským státům připojilo dne 25. listopadu 1992 i Norsko.⁶⁷

Norsko své členství ve Společenství již jednou odmítlo a to referendem v roce 1972, tentokrát se situace opakovala. V Norsku byl silný odpor k EU znát především v severní polovině země. Hlavní příčinu představovaly zcela specifické přírodní podmínky norského arktického zemědělství. Podpory norského zemědělství pocházející ze státního rozpočtu představovaly v roce 1992 okolo 77% celkových zemědělských příjmů. Zároveň se agrární politika norské vlády vyznačovala silným importním protekcionismem.⁶⁸ Odpůrci vstupu do Evropské unie byli tedy především zemědělci, proti se však stavěli i rybáři, kteří pokládali za neúnosné, že by o norských pobřežních lovištích rozhodoval někdo jiný než norské podniky a úřady. Ostatní členské země EU však byly ochotny brát zřetel na obtížné podmínky norského zemědělství. Zároveň se norská vláda snažila přesvědčit občany o výhodách plynoucích z členství v Unii. V souvislosti s postupným vyčerpáváním ropných ložisek má Norsko zapotřebí získat nové ekonomické impulsy, a k tomu by největší možnosti představovalo právě členství v Unii. I přes snahy vlády a ústupky Evropské unie však norští voliči své členství v EU již podruhé odmítli.

Evropská unie se tak nerozšířila podle původních předpokladů o čtyři státy ESVO, ale pouze o tři. V průběhu roku 1994 se v těchto státech uskutečnila referenda, v nichž se občané vyslovili pro vstup do Unie. Ve Finsku hlasovalo pro členství 56,9%⁶⁹ voličů, ve Švédsku to bylo 52,3%⁷⁰ a největší podporu členství v EU ze strany občanů zaznamenalo Rakousko, kde Unii řeklo své „ano“ 66,58%⁷¹ voličů.

Komise ve své zprávě o rozšíření uvedla, že by přijetí států ESVO nemělo pro Společenství znamenat nepřekonatelné ekonomické problémy. „Dvanáctka“ členských států se ke vstupu těchto zemí vyjádřila příznivě. Jednalo se o demokratické státy s rozvinutou tržní ekonomikou a vysokou životní úrovní a zároveň se počítalo s tím, že od počátku svého členství budou tyto státy čistými přispěvateli. (Nakonec se jimi staly až v roce 1998).

⁶⁷ Paul LUIF, *L'élargissement de la Communauté aux pays de l'AELA*, Politique étrangère 1, 1993, s. 63-77.

⁶⁸ Jiří STAŘÍK, *Norské rozpaky před vstupem do Evropské unie*, Mezinárodní politika 12, 1994, s. 15.

⁶⁹ P. FIALA, M. PITROVÁ, *Evropská referenda*, s. 84.

⁷⁰ Ibidem, s. 99.

⁷¹ Ibidem, s. 121.

Některé ze zemí „Dvanáctky“ se však obávaly, že by vstup těchto neutrálních států mohl ohrozit vývoj Unie především v oblasti Společné zahraniční politiky, mezi ně se řadila právě Francie. Největším odpůrcem rozšíření však byla Belgie⁷².

K 1. lednu 1995 se Evropská unie rozšířila na patnáct členů. Zároveň se vstupem Rakouska, Švédska a Finska se zvýšila nestejnorodost Unie, „*neboť noví členové méně podporovali zemědělskou politiku, zato však velký význam přikládali sociální politice a ochraně životního prostředí a v důsledku své neutrality měli odstup od SZBP.*“⁷³

4.3.2 Přípravy na východní rozšíření

Rozšiřování Evropské unie o další země, především střední a východní Evropy byl velmi složitý a dlouhodobý proces. Kandidátskými zeměmi byly od roku 1987 Turecko, Malta od roku 1990, Maďarsko a Polsko od roku 1994, Litva, Lotyšsko, Estonsko, Slovensko a Bulharsko od roku 1995, Česká republika, Slovinsko a Rumunsko od roku 1996. Malta, Kypr a Turecko podepsaly již v dřívějším období se Společenstvím smlouvy o pozdějším přijetí. Po skončení studené války, v rozmezí let 1991-1993 byly s Českou republikou, Slovenskem, Maďarskem, Rumunskem a Bulharskem podepsány „*Evropské smlouvy*“ . Podepsáním Evropských smluv získaly země střední a východní Evropy statut přidružené země, smlouvy však nezmiňovaly budoucí perspektivu přistoupení těchto států k Unii.

V červnu 1993 na zasedání Evropské rady v Kodani byla vypracována deklarace, která umožňovala přidruženým státům ucházet se o členství v Unii. Na zasedání Evropské rady v Essenu ve dnech 9. a 10. prosince 1994 byla definována předvstupní strategie, jejímž cílem bylo připravit země střední a východní Evropy k postupnému začlenění do *acquis communautaire*, a to formou „strukturovaného dialogu“. V roce 1997 byla zahájena jednání s Kypru a Maltou a souběžně i se zeměmi střední a východní Evropy, které si podaly žádost o členství v Unii.

16. července 1997 Evropská komise předložila dokument s názvem *Agenda 2000 – pro silnější a širší Unii*. Komise v tomto dokumentu podala hlavní závěry a doporučení ze zpracovaných posudků deseti kandidátských zemí střední a východní Evropy, Kypru, Malty a Turecka ucházejících se o členství v Unii a ukázala, do jaké míry splňují tyto

⁷² P. LUIF, *L'élargissement de la Communauté aux pays de l'AELA*, Politique étrangère 1, 1993, s. 63-77.

⁷³ P. GERBET, *Budování Evropy*, s. 350.

státy požadavky pro vstup do EU. Závěry a doporučení Komise vycházely z kritérií přijatých Evropskou radou na jejím zasedání v červnu 1993. Rada zde stanovila, že „členství vyžaduje, aby uchazečská země:

- dosáhla stability institucí zaručujících demokracii, zákonnost, zajištění lidských práv a respektování a ochrany menšin,
- měla fungující tržní hospodářství a byla schopna odolávat konkurenčním tlakům a tržním silám v rámci Unie,
- byla schopna převzít závazky vyplývající z členství, včetně plnění cílů politické, hospodářské a měnové unie.“⁷⁴

12. března 1998 se v Londýně konala Evropská konference, čímž byla zahájena série multilaterálních jednání na úrovni předsedů vlád mezi členskými státy EU a kandidátskými zeměmi. První etapa jednání se týkala postupného začleňování *acquis communautaire* do národních legislativ jednotlivých kandidátských států. Druhá etapa jednání byla zahájena 10. listopadu 1998 a měla podobu šesti mezivládních konferencí, které probíhaly odděleně s každou kandidátskou zemí. Zároveň počínaje prosincem 1998 začala Komise předkládat Evropské radě zprávy o pokroku jednotlivých uchazečských zemí.

Po dosažení všech potřebných opatření a procesů se dne 1. května 2004 Evropská unie rozšířila o těchto deset států: Kypr, Malta, Česká republika, Slovensko, Slovinsko, Maďarsko, Polsko, Litva, Lotyšsko a Estonsko. Takto velké rozšíření se neobejde bez četných strukturálních reforem. Institucionální změny se měly stát předmětem dokumentu zvaného *Amsterodamská smlouva*. V této oblasti však Amsterodamská konference úspěch nepřinesla a významných změn bylo dosaženo až v pozdějším období přijetím *Smlouvy z Nice*.

4.4 Amsterodamská smlouva

Amsterodamská smlouva je výsledkem mezivládní konference zahájené zasedáním Evropské rady v Turínu 29. března 1996. Evropskou radou byla Smlouva přijata na jejím zasedání v Amsterdamu ve dnech 16.-17. června 1997 a následně ji podepsali ministři zahraničních věcí patnácti členských států 2. října 1997. Poté, co se

⁷⁴ KOMISE ES, *Agenda 2000*, Praha 1999, s. 5.

podarilo smlouvu ratifikovat ve všech členských státech v souladu s jejich ústavními procedurami, vstoupila 1. května 1999 v platnost.

Hlavní cíle Amsterodamské smlouvy byly definovány takto: přiblížit se k občanům, klást důraz na zaměstnanost a práva jedince, odstranit poslední překážky bránící volnému pohybu a zároveň posílit bezpečnost, zajistit, aby hlas Evropy bylo více slyšet ve světě, a zároveň zajistit i větší efektivitu institucí Evropské unie s výhledem na její rozšíření.

Tento právní dokument významným způsobem doplnil a novelizoval Maastrichtskou smlouvu. Byla rozšířena spolupráce na společném základě v sociální oblasti, a to začleněním *Sociální charty* z roku 1989⁷⁵ do Smlouvy o Evropském společenství. Zároveň Amsterodamská smlouva poprvé umožnila Evropské unii nařizovat vojenské operace humanitárního charakteru, ale také na zachování či obnovení míru. Důležité oblasti týkající se volného pohybu osob v rámci vnitřního trhu – imigrace, azylová a vízová politika a soudní spolupráce v civilních věcech byly přesunuty ze třetího do prvního pilíře. Přechodné období bylo stanoveno na pět let se zachováním principu jednomyslnosti. Policejní a soudní spolupráce v trestních věcech, celní spolupráce a všechny další aspekty související s oblastí vnitra byly zachovány ve třetím pilíři, pro který platí princip rozhodování na mezivládní úrovni, bez řízení nadstátními orgány. Amsterodamská smlouva rovněž posílila pravomoci Evropského parlamentu a umožnila mu tak spolurozhodovat s Radou ministrů o většině evropské legislativy.⁷⁶

Smlouvou tak bylo dosaženo řady významných změn a byla posílena spolupráce v mnoha důležitých oblastech. Nedošlo však k zásadní reformě, která by řešila problematiku rozšiřování Evropské unie. Právě v souvislosti s východním rozšířením Evropské unie kladla Francie velký důraz na nezbytnost změn v institucionální oblasti ještě před přijetím nových členských států. Francie se obávala především toho, aby příchodem nových členů nedošlo k paralyzování evropských institucí, a z tohoto důvodu usilovala o zachování jejich efektivnosti. Francouzské požadavky v této oblasti však nebyly naplněny, a proto se také Francie stavěla k Amsterodamské smlouvě velmi zdrženlivě.⁷⁷

⁷⁵ Dokument obsahuje zásady evropského modelu pracovního práva a sociálních vztahů.

⁷⁶ V. ADÁMKOVÁ, *Ekonomická a politická integrace Evropy*, s. 49.

⁷⁷ Jacques RUPNIK, *Evropa z různých úhlů pohledu*, Cahiers du Cefres n° 14, Praha 1998, s. 5-12.

4.5 Smlouva z Nice

Vzhledem k tomu, že Amsterodamská smlouva v institucionální oblasti nepřinesla téměř žádný pokrok a nedošlo k reformě hlavních orgánů, byl celý problém odsunut do budoucna. „*Komplexní reformu institucionální struktury přinesla až Smlouva z Nice*“⁷⁸. Tato smlouva byla výsledkem mezivládní konference, která byla zahájena v únoru 2000. Na zasedání Evropské rady v prosinci 2000 byla Smlouva z Nice přijata a poté dne 26. února 2001 podepsána. Do konce roku 2002 se Smlouvu podařilo ratifikovat všemi členskými státy v souladu s jejich ústavními požadavky a 1. února 2003 vstoupila v platnost.⁷⁹

Smlouva z Nice tedy dále doplnila zakladatelské smlouvy a především otevřela cestu k institucionální reformě. V první řadě upravila velikost a složení Evropské komise a Evropského parlamentu po rozšíření EU, stanovila počet zástupců a hlasů dosavadních členských států a kandidátských zemí, zároveň došlo k novému rozdělení vážení hlasů v Radě EU a rozšíření možností pro hlasování kvalifikovanou většinou. Rovněž Smlouva zajišťovala větší flexibilitu pro zpřesnění ujednání o spolupráci a zároveň byla přijata Charta základních práv občanů Evropské unie.

Dosažení těchto reforem však bylo velmi obtížné, během jednání docházelo často k neshodám mezi členskými státy a podoba Smlouvy se měnila i v průběhu závěrečného zasedání mezivládní konference. K potížím došlo i v průběhu ratifikace členskými státy. Dne 7. června 2001 odmítlo smlouvu v referendu Irsko, kladně se vyslovilo pouze 46,1% voličů. Při druhém irském referendu dne 19. října 2002 byla nakonec Smlouva z Nice přijata, a to 62,9%⁸⁰ odevzdaných hlasů. Po dosažení ratifikace mohla Smlouva vstoupit v platnost a zajistit tak účinné fungování institucí po přistoupení nových členských států, které se uskutečnilo v roce 2004. Smlouva z Nice je poslední platnou novelizací zakladatelských a jiných smluv regulující proces evropské integrace⁸¹.

⁷⁸ V. TÝČ, *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*, s. 300.

⁷⁹ EVROPSKÁ KOMISE, *Glosář*, Praha 2004, s. 121.

⁸⁰ P. FIALA, M. PITROVÁ, *Evropská referenda*, s. 43.

⁸¹ Ve dnech 17. a 18. června 2004 přijali hlavy států a předsedové vlád na Evropské radě v Bruselu Smlouvu o Ústavě pro Evropu. Ústava byla výsledkem práce Konventu o budoucnosti Evropy a Mezivládní konference a jejím cílem bylo nahradit všechny dosavadní smlouvy, které tvoří právní rámec pro fungování EU, jediným textem. Smlouva byla podepsána v Římě dne 29. října 2004 a pro její vstup v platnost byla nezbytná ratifikace ve všech členských státech. Projekt na vytvoření společné evropské ústavy však ztroskotal poté, co Ústavu v referendu odmítli obyvatelé Nizozemska a také Francie.

5 Hospodářská a měnová unie

Hospodářská a měnová unie (HMU) představuje nejvyšší dosažený stupeň evropské ekonomické integrace, na jehož vrcholu došlo k zavedení společné měny *euro*. HMU klade do rukou orgánů EU měnově-politické pravomoci, které byly do té doby typické jen pro orgány států. Jedná se především o *Evropskou centrální banku*, jako orgán jednotné měnové politiky Evropské unie. Měnové unie bylo dosaženo ve dvanácti členských státech EU (patří sem: Belgie, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemí, Portugalsko, Rakousko, Řecko a Španělsko). Souborně jsou členové měnové unie označovány jako *země eurozóny*. V těchto státech se dnem 1. ledna 1999 stalo euro oficiální měnou a o tři roky později, 1. ledna 2002, vstoupily do oběhu jeho bankovky a mince. Zároveň se vznikem měnové unie se měnová suverenity ze zúčastněných států přesunula na Evropskou unii.

Kromě názvu Hospodářská a měnová unie bývá tento proces často označován jen jako evropská měnová unie či měnová unie. Sjednocování v hospodářské oblasti totiž, na rozdíl od oblasti měnové, nebylo dosud naplněno. Z tohoto důvodu se o měnové unii hovoří jako o pojmu, který již reálně existuje, zatímco realizace hospodářské unie je podmíněna řadou nezbytných opatření ke sblížení hospodářských politik.⁸²

Měnová unie je nezbytná především pro řádné fungování jednotného vnitřního trhu. Kursovní výkyvy mezi jednotlivými národními měnami představují totiž překážku vzájemného obchodu, prolínání kapitálu a zároveň narušují společný trh zemědělských výrobků (jejich volný pohyb je navíc omezován zemědělskou politikou Společenství).⁸³ Cestu k Hospodářské a měnové unii předurčila Maastrichtská smlouva, její počátky však sahají mnohem hlouběji do historie evropské integrace.

⁸² V. TÝČ, *Lexikon – právo evropské unie*, s. 88.

⁸³ V. TÝČ, *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*, s. 242.

5.1 Počátky Hospodářské a měnové unie

První řešení měnových problémů přinesl již *Brettonwoodský systém*, založený roku 1944, který spočíval na těchto zásadách:

1. vzájemná směnitelnost měn
2. vyváženost platebních bilancí
3. pevné parity měn podle zlatého obsahu⁸⁴.

Pro realizaci tohoto systému byl zřízen *Mezinárodní měnový fond* (MMF), v němž získal americký dolar velmi brzy dominantní postavení⁸⁵. Evropské společenství pocíťovalo silnou potřebu vymanit se z dolarového vlivu. Prvním evropským projektem se stal v roce 1970 tzv. *Wernerův plán*. Tento koncept pro HMU však ztroskotal na rozdílných zájmech jednotlivých států.

Teprve v roce 1979 byl v rámci Společenství ustanoven *Evropský měnový systém* (EMS). Podepsáním smlouvy se účastnické země zavázaly udržovat výměnné kurzy svých měn v dohodnutém rozpětí. Cílem EMS bylo zvýšit měnovou stabilitu a to prostřednictvím užší měnové spolupráce. Podstatu EMS tvořily dva prvky: *mechanismus směnných kurzů* (MSK) a *společná měnová jednotka* (ECU)⁸⁶.

ECU byla zúčtovací jednotka vytvořená složením specifických podílů národních měn členských států. Byl stanoven kurz každé národní měny k ECU a od něho pak bylo možné odvodit vzájemný kurz dvou národních měn. Vzhledem k faktu, že kurzy národních měn nemohou být trvale úplně stabilní, MSK stanovil, že se mohou pohybovat v rozmezí $\pm 2,25\%$. Pro Španělsko a Velkou Británii byla hranice posunuta na $\pm 6\%$.

Členy EMS se stalo všech 12 států ES, MSK se však neúčastnilo Řecko a Portugalsko a v roce 1992 z něj vystoupila Velká Británie a Itálie. Ekonomické a politické události začátku devadesátých let měly negativní vliv na MSK⁸⁷. Výsledkem byla nemožnost udržet kurzy jednotlivých měn v rozmezí $\pm 2,25\%$. Došlo tedy ke zvýšení odchylky na $\pm 15\%$, čímž byl sice MSK formálně zachován, ale postrádal svou skutkovou podstatu.

⁸⁴ V. TÝČ, *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*, s. 244.

⁸⁵ Dominantní postavení dolaru bylo dáno především tím, že v MMF bylo zavedeno tzv. vážené hlasování a USA disponovaly 31% hlasů.

⁸⁶ ECU – European Currency Unit.

⁸⁷ V roce 1990 došlo k významnému uvolnění pohybu kapitálu, který s sebou přinesl jako vedlejší účinek měnové spekulace. Dalším faktorem byla změna politiky německé ústřední banky, která reagovala na znovusjednocení Německa deficitním rozpočtem.

5.2 Cesta k Hospodářské a měnové unii definovaná Maastrichtskou smlouvou

Mezi hlavní cíle, které vytyčila Maastrichtská smlouva pro další rozvoj evropské integrace, patřila bezpochyby i realizace HMU. Smlouva stanovila hlavní zásady pro koordinovanou hospodářskou politiku, zároveň vytvořila stupňovitý plán pro vybudování HMU a v neposlední řadě definovala podmínky členství v HMU.

Do HMU tak mohou být přijaty pouze země, které splňují následující podmínky:

1. Nové roční zadlužení nesmí být větší než 3% HDP a zároveň celkové zadlužení nesmí překročit 60% HDP.
2. Míra inflace členského státu smí být maximálně o 1,5% nad průměrnou inflací tří zemí s nejnižší inflací.
3. Nominální dlouhodobá úroková sazba nesmí překročit průměr tří zemí s nejvyšší mírou inflace o více než 2%.
4. Nejméně dva roky nesmí od členského státu vycházet žádné silné napětí pro kurzový mechanismus EMS.⁸⁸

5.3 Jednotlivé fáze vzniku HMU

Maastrichtská smlouva vymezila realizaci HMU ve třech stupních. První etapa započala již v roce 1990. Cílem byla liberalizace pohybu kapitálu, větší propojení hospodářských politik členských států a užší spolupráce mezi jejich ústředními bankami a zároveň i účast všech členských států v kurzovém mechanismu EMS. Za účelem dosažení těchto cílů byl vytvořen *Měnový výbor* jako poradní orgán Rady.

1. 11. 1993, tedy v den vstupu Maastrichtské smlouvy v platnost, byl zmrazen měnový koš ECU. Jeho součástí se tedy nestaly národní měny tří států, které k Unii přistoupily ve čtvrté vlně rozšíření v roce 1995.

Druhá etapa byla zahájena 1. 1. 1994. Členským státům byla uložena povinnost zabránit nadměrnému veřejnému deficitu a zavést nezávislost ústředních bank členských států na jejich vládách⁸⁹. K 1. 1. 1994 byl zároveň zřízen *Evropský měnový*

⁸⁸ Eckart GADDUM, Hospodářská a měnová unie, *Evropská unie od A-Z*, Praha 1997, s. 15.

⁸⁹ Francouzská banka získala statut nezávislosti 23. prosince 1993.

institut (EMI) se sídlem ve Frankfurtu. EMI nahradil dosavadní Výbor guvernérů centrálních bank a Evropský fond měnové spolupráce. Posláním tohoto institutu bylo zvýšit spolupráci měnových politik členských států, připravit fungování budoucího Evropského systému centrálních bank, stanovit právní a organizační rámec a zároveň zajistit i technickou přípravu bankovek budoucí jednotné měny.⁹⁰

Třetí etapa procesu začala v průběhu roku 1998. Evropský měnový institut byl nahrazen *Evropskou centrální bankou* (ECB), která společně s ústředními bankami všech členských států vytvořila *Evropský systém centrálních bank* (ESCB). Bylo stanoveno, že národní banky musí být plně nezávislé a nesmí přijímat žádné instrukce jak od vlád členských států, tak od orgánů Společenství. ESCB má za úkol určovat a realizovat měnovou politiku Společenství, provádět směnné operace, spravovat oficiální zahraniční rezervy členských států a podporovat bezproblémové fungování platebního systému. Vydávání bankovek euro je výhradním právem Evropské centrální banky, vydávání mincí eura mají v kompetenci ústřední banky členských států.

Třetí etapa měla celkem tři fáze. V první fázi byly stanoveny státy, které se na zavedení eura budou podílet od samého počátku. Na základě tohoto rozdělení rozlišujeme účastnické členské státy a neúčastnické členské státy. Účastnické členské státy jsou všechny státy EU, které přijaly jednotnou měnu a které jsou součástí jednotné měnové politiky, stanovené ECB. Neúčastnické členské státy jsou ty státy EU, které dosud nepřijaly jednotnou měnu a nejsou součástí jednotné měnové politiky, svou měnovou politiku však koordinují v rámci ESCB. Měnové unie se účastní dvanáct členských států EU, výjimku tvoří Velká Británie, Dánsko a Švédsko⁹¹.

1. 1. 1999 byl zřízen *Ekonomický a finanční výbor*, který nahradil dosavadní Měnový výbor. Na konci roku 1998 přijala Rada neodvolatelně pevné kurzové sazby národních měn, a tím přestal pro účastnické země platit Evropský měnový systém⁹².

Druhá fáze třetího období byla zahájena 1. 1. 1999, kdy přestaly existovat národní měny zúčastněných států a byly plně nahrazeny jednotnou měnou euro. Bankovky a mince národních měn zůstaly i nadále v oběhu, jejich jednotky se však staly jednotkami euro.⁹³ Zároveň byla zrušena zúčtovací jednotka ECU a začala fungovat ECB.

⁹⁰ P. GERBET, *Budování Evropy*, s. 368.

⁹¹ Původně mezi nečlenské státy patřilo i Řecko, které se dodatečně stalo dvanáctým členem měnové unie v roce 2000.

⁹² Evropský měnový systém existuje nadále pro země, které zatím euro nepřijaly.

⁹³ V. TÝČ, *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*, s. 250.

Třetí závěrečná fáze nastala 1. 1. 2002, kdy byly ve dvanácti účastnických státech uvedeny do oběhu bankovky a mince euro (datum ukončení platnosti národních měn jednotlivých zemí eurozóny a přepočítací koeficient viz. příloha). Uskutečněním měnové unie tak došlo k přechodu pravomocí v měnové politice z členských států na Společenství.

5.4 Problémy spojené se zaváděním jednotné měny

Cesta k jednotné měně se rozhodně neobešla bez potíží. Podmínky pro její zavedení se zhoršovaly a jednotlivé členské státy měly velké potíže s plněním kritérií, která stanovila Maastrichtská smlouva jako podmiňující pro vstup do měnové unie (plnění konvergenčních kritérií v jednotlivých členských státech viz. příloha).

Celková ekonomická situace se vyvíjela nepříznivě a recese se stále více prohlubovala. Hrubý domácí produkt „Dvanáctky“ vzrostl v roce 1989 o 3,5%, v r. 1990 o 3%, v r. 1991 o 1,5%, v r. 1992 o 1% a v r. 1993 poklesl o 0,5%. K poklesu HDP se navíc připojila vysoká nezaměstnanost, která se nadále zvyšovala. V roce 1990 bylo ve Společenství bez práce 8,4% aktivního obyvatelstva, v r. 1991 8,7%, v r. 1992 9,4%, v r. 1993 10,5% a v r. 1994 11,3%.⁹⁴

Došlo ke zpochybňování EMS a objevily se obavy, zda nenastal čas jeho zrušení. V srpnu 1993 se ministři financí dohodli na zachování EMS, ovšem flukтуаční pásmo bylo z původních $\pm 2,5\%$ posunuto na $\pm 15\%$.

Maastrichtská smlouva upřesnila, že pokud se podaří většině států dodržet daná kritéria, bude možné uskutečnit přechod na jednotnou měnu počátkem roku 1997. V opačném případě vstoupí EMU v platnost nejpozději k 1. lednu 1999. Již v roce 1995 se ukázalo, že uskutečnění EMU k prvnímu datu je nerealistické. Na zasedání Evropské rady v Cannes v červnu 1997 vyjádřilo třináct členských států⁹⁵ své pevné odhodlání „přejít nejpozději 1. ledna 1999 k jednotné měně a přísně přitom respektovat konvergenční kritéria, harmonogram, protokoly a postupy stanovené ve smlouvě“⁹⁶.

⁹⁴ P. GERBET, *Budování Evropy*, s. 367.

⁹⁵ Mimo zůstala Velká Británie a Dánsko. Těmto zemím byla v Maastrichtské smlouvě udělena výjimka a přistoupení k jednotné měně pro ně bylo dobrovolné. Proti EMU se vyslovilo rovněž Švédsko, které v červnu 1997 oznámilo, že se zavedením eura vyčká. Nakonec Švédsko zavedení jednotné měny v referendu odmítlo.

⁹⁶ Cituje P. GERBET, *Budování Evropy*, s. 372.

Hospodářství členských států bylo i nadále velice křehké, znovu se zpomalil růst HDP⁹⁷ a neustále narůstala nezaměstnanost. Velké problémy s dodržováním konvergenčních kritérií byly znatelné v mnoha členských státech, především pak v zemích jižní Evropy. Například v Itálii dosáhl v roce 1996 deficit veřejných výdajů 6,7%, čímž byl silně ohrožen její vstup do EMU v první etapě. Problémy se objevovaly i v Německu. Docházelo k nárůstu nezaměstnanosti a rozpočtového deficitu a navíc se většina Němců stavěla odmítavě k opuštění marky. Ještě na počátku roku 1997 byly možnosti přechodu na jednotnou měnu velmi nejisté. V roce 1996 kritérium 3% veřejných deficitů splnily pouze Belgie, Dánsko, Lucembursko, Irsko a Finsko. Nedobré výsledky vykazovaly v roce 1997 Francie, Itálie a Německo, kde deficit přesáhl 3%.⁹⁸ Ve složité situaci se ocitla především Francie (viz. 5.5).

Dne 25. března 1998 zveřejnily Evropská komise a Evropský měnový institut seznam jedenácti zemí splňujících podmínky pro začlenění do měnové unie k 1. 1. 1999. Řecko, které se na seznam nedostalo na základě nesplnění konvergenčních kritérií se k zemím EMU připojilo počátkem roku 2002. Zbylé tři státy „Patnáctky“ – Velká Británie, Švédsko a Dánsko se do zemí eurozóny nezařadily.

V roce 2002, kdy vstoupily do oběhu bankovky a mince euro, došlo k realizaci závěrečné fáze EMU. Dvanáct členských států EU potřebovalo pro 3 fáze EMU téměř 10 let. S přijetím jednotné měny se počítá i v nových členských státech EU. V této době je však velmi těžké odhadnout, kolik času si vyžádají přípravy v nových členských zemích na vstup do EMU.

5.5 Francie ve složité situaci

Francie se v období příprav na zavedení jednotné měny ocitla ve složité ekonomické i politické situaci. Vysoká nezaměstnanost a stále se zvyšující rozpočtový deficit představovaly pro Francii nejhorší noční můry. Velké nejistoty se však týkaly i politické scény. Na jaře 1995 se konaly prezidentské volby, ve kterých zvítězil pravicový politik Jacques Chirac a nahradil tak dosavadního levicově orientovaného prezidenta François Mitterranda.

⁹⁷ V roce 1996 vzrostl HDP o pouhých 1,5%, oproti 2,8% v r. 1994 a 2,5% v r. 1995.

⁹⁸ P. GERBET, *Budování Evropy*, s. 373.

Jeho vítězství vyvolalo v Evropě jisté znepokojení. V roce 1990 (v té době jako předseda politické strany RPR⁹⁹) vyjádřil Chirac odmítavé stanovisko k jednotné měně, v roce 1992 se k Maastrichtské smlouvě vyjádřil sice kladně, ale bez velkého nadšení. Zároveň se zdálo, že po skončení Mitterrandovi éry získaly ve Francii velký vliv euroskeptikové. Tato vzniklá politická situace znepokojovala hlavního evropského partnera Francie – Německo. Po počáteční zdrženlivosti však Jacques Chirac převzal proevropskou politiku svého předchůdce a zavázal se plnit konvergenční kritéria k přijetí jednotné měny. Uvědomoval si, že spojení s Evropou je nezbytné k nalezení východiska ze složité situace.

Do funkce premiéra byl jmenován Alain Juppé, vynikající ekonom, který byl zastáncem Maastrichtské smlouvy.¹⁰⁰ V boji proti nezaměstnanosti přišel s plánem rozsáhlých rozpočtových škrťů a omezení. Rozhodl se pro zvýšení daní a DPH tak stoupl z 18,6% na 20,6%.¹⁰¹ Omezení veřejných výdajů však bylo velmi skromné a frank zůstával křehký.

V prosinci 1995 otřásla celou Francií mohutná vlna stávek ve veřejné dopravě, na poštách, ve veřejné správě a ve školství. Tyto mohutné protesty byly reakcí na Juppého plán reforem sociálního zabezpečení a důchodového systému ve veřejném sektoru. Popularita premiéra Juppého i prezidenta Chiraca rychle klesala. Přesto oba politici pokračovali v prosazování politiky přísných ekonomických reforem. Právice však zůstávala rozdělená. Odpůrci Maastrichtské smlouvy, především pak Philippe Séguin, upřednostňovali jinou politiku, jejíž prioritou by byla zaměstnanost. Z tohoto důvodu působila Francie na své evropské partnery málo věrohodně.

K další významné události na vnitropolitické scéně, která měla celoevropský dopad, došlo v roce 1997. Juppého vláda očekávala schodek veřejného rozpočtu v roce 1997 ve výši 3,7% a hodnoty 3% mohlo být dosaženo nejdříve v roce 1998.¹⁰² K dodržení kritérií pro přijetí jednotné měny bylo nezbytné provést další škrty ve veřejných výdajích, tento krok by však měl neblahý dopad na volební kampaň na jaře 1998. Jacques Chirac se tak uchýlil k předčasným volbám. 21. dubna 1997 oznámil, že rozpouští Národní shromáždění a vypisuje nové volby do této dolní komory parlamentu.¹⁰³ Tímto krokem chtěl prezident dosáhnout zlepšení pozice pro pravicovou většinu, která by mu

⁹⁹ Sdružení pro republiku.

¹⁰⁰ Jan, EICHLER, *Hledání nového modelu sociální regulace*, Mezinárodní politika 3, 1996, s. 6-7.

¹⁰¹ P. GERBET, *Budování Evropy*, s. 370.

¹⁰² Ibidem, s. 374.

¹⁰³ Zdeněk MÜLLER, *Francouzská zatáčka doleva*, Mezinárodní politika 8, 1997, s. 22-26.

v nadcházejícím období usnadnila přivést Francii do měnové unie, aniž by se musel obávat o volební výsledky v roce 1998.

Během volební kampaně se však prohlubovaly rozdíly uvnitř pravice mezi zastánci a odpůrci Maastrichtu a ve volbách, které se konaly 1. června, nakonec zvítězila levice. „*Francouzští voliči se rozhodli dát průchod svému rozhořčení nad rekordní nezaměstnaností, k níž je přivedla vláda Alaina Juppého.*“¹⁰⁴

Příchodem socialistů k moci vyvstaly na evropské politické scéně mnohé obavy. Především se objevily pochybnosti, zda Francie se socialisty v čele nebude pracovat na boření Maastrichtu. Nová vláda s premiérem Lionelem Jospinem však tyto obavy nenaplnila. Hned v prvním období své vlády překvapil Lionel Jospin svým okouzlujícím stylem a politickou obratností, na rozdíl od jeho předchůdce Juppého, který vystupoval jako „*arogantní a povýšený technokrat*“¹⁰⁵. Příznivý ohlas zaznamenal nový premiér i v zahraničí. Pouze německý tisk Jospinovy vytýkal, „*že postrádá jasnou vizi o budoucí Evropě*“¹⁰⁶. Příznivou okolností pro nového francouzského premiéra byla zlepšující se ekonomická situace země. Zvyšující se export začal posilovat oslabený frank a francouzská ekonomika se znovu odrazila ode dna.

Velmi rychle Lionel Jospin stanovil nové podmínky pro zavedení jednotné měny. Jeho hlavními prioritami se stalo vytvoření několika set tisíc nových pracovních příležitostí, zkrácení pracovní doby a zvýšení minimální mzdy. Jospin zachoval kladný vztah k euru, zároveň však kladl důraz na sociální oblasti. V otázce jednotné měny se dostal do rozporu s Německem. Neshody se týkaly především Paktu stability (viz. 5.6). Ve snaze snížit deficit veřejného rozpočtu na požadovaná 3% se Jospinova vláda rozhodla zachovat zvýšení DPH, které zavedla ještě Juppého vláda. Vyhnula se však opatřením, která by zatížila spotřebitele a zvýšila pouze daně společností a daně dlouhodobé nadhodnoty.¹⁰⁷ Za účelem snížení nezaměstnanosti se rozhodla od roku 2000 zkrátit týdenní pracovní dobu z 39 hodin na 35. Díky těmto reformám se Francii podařilo dosáhnout požadovaných kritérií a zúčastnit se měnové unie od samého počátku.

¹⁰⁴ Ibidem, s. 23.

¹⁰⁵ Z. MÜLLER, *Francie s vládním kabinetem levicové koalice: první bilance*, Mezinárodní politika 1, 1998, s. 18.

¹⁰⁶ Ibidem.

¹⁰⁷ P. GERBET, *Budování Evropy*, s. 377.

5.6 Úloha Francie a Německa

V historii evropské integrace představovaly Francie a Německo velmi často hybnou sílu celého procesu. Rovněž při uskutečňování HMU hrály tyto dva členské státy významnou roli. O vytvoření Evropského měnového systému a i realizaci měnové unie se totiž z velké části zasloužili právě čelní politikové Francie a Německa. Nelze opomenout především jména jako Valéry Giscard d'Estaing, Jacques Delors, François Mitterrand, Helmut Schmidt a Helmut Kohl. Nemůžeme však hovořit o společné francouzsko-německé vizi. Postoj těchto dvou zemí se naopak v jednotlivých otázkách často rozcházel.

Francie byla od počátku zastáncem evropské politiky a naléhala na zavedení společné měny. Na druhé straně Německo bylo vůči společné měně zdrženlivé a Spolková vláda stále více brzdila vývoj evropské politiky.¹⁰⁸ Významnou událostí, která urychlila proces HMU, se stalo znovusjednocení Německa. Byla to především Francie, která měla rostoucí zájem co nejrychleji začlenit sjednocené Německo do integračního procesu, a nástrojem k tomu byla právě jednotná měna. Konečný souhlas Německa, který do té doby chyběl, sdělil kancléř Helmut Kohl prezidentu François Mitterrandovi ve Štrasburku v prosinci 1989.

S ohledem na potíže, které nastaly při plnění kritérií nezbytných k zavedení jednotné měny, narůstalo v Německu váhání ve vztahu k opuštění marky. Většina Němců se vyslovovala proti euru, jediné euro, které byli ochotni akceptovat bylo silné euro. Z tohoto důvodu kladlo Německo velký důraz na pevnost budoucí měny a striktní dodržování konvergenčních kritérií. Některé země, především Itálie a Španělsko, měly splněním podmínek stanovených Maastrichtskou smlouvou nemalé potíže. Jejich nesplnění ke stanovenému datu by znamenalo, že se nezařadí do první skupiny zemí, v nichž bude jednotná měna zavedena. Tato situace Německu vyhovovala, neboť zastávalo názor, že země Jihu by mohly škodit pevnosti eura. S tím se ale Itálie ani Španělsko nechtěly smířit. Francie na druhou stranu podporovala úsilí těchto států začlenit se do měnové unie od samého začátku, zároveň tím ukázala, že by byla ochotna smířit se i se slabým eurem.

Německá vláda se domáhala tzv. *paktu stability*. Jednalo se o prodloužení doby, po kterou budou členské země po přechodu na euro dodržovat rozpočtová konvergenční kritéria. Pokud některý stát tato kritéria nebude dodržovat, stihnou ho finanční sankce.

¹⁰⁸ Eckart GADDUM, Hospodářská a měnová unie, *Evropská unie od A-Z*, Praha 1997, s. 155.

Tento systém byl schválen na jednání Evropské rady v Dublinu v prosinci 1996 a poté v červenci 1997 přijat na zasedání v Amsterdamu. Pakt stability a růstu¹⁰⁹ obsahoval systém koordinace a dohledu nad rozpočtovou politikou členských států. Bylo rozhodnuto, že země, které vstoupí do eurozóny, budou muset každý rok předložit program stability. Německo bylo tedy spokojeno.

Francie však měla proti tomuto systému značné výhrady a především požadovala, aby do Paktu stability byly zahrnuty sociální cíle. Lionel Jospin odmítal, aby byl Pakt stability a růstu vyhlášen na zasedání Evropské rady v Amsterdamu, a žádal více času na projednání celého návrhu. „*Na francouzsko-německé schůzce na nejvyšší úrovni v Poitiers dne 13. června 1997 kancléř Kohl odmítl jakoukoliv změnu Paktu stability, který si Němci tak těžce vydobyli.*“¹¹⁰ Kompromisem pro Francouze se stalo přijetí rezoluce o hospodářském růstu a zaměstnanosti. Bylo rozhodnuto, že koordinace ekonomických politik se rozšíří i na sociální politiku, zaměstnanost a strukturální reformy. Němci tak byli spokojeni, že Pakt stability a růstu byl schválen bez jakékoliv změny a Francouzům se zároveň podařilo prosadit své požadavky.

V rámci měnové unie se oba státy dostávaly často do konfliktu při prosazování zcela opačných požadavků a prezentování odlišných zájmů. Přesto se jim dařilo prosadit své zájmy. Proces uskutečňování EMU názorně ukazuje, že nejen při vzájemné shodě, ale i v případě odlišného pojetí dokáže Francie a Německo významným způsobem působit na integrační proces.

5.7 Důsledky zavedení jednotné měny

Realizace Hospodářské a měnové unie s sebou nese nepochybně nejen přínosy, ale i negativní dopady na země zavádějící jednotnou měnu. Důkazem toho je i fakt, že ne všechny státy Evropské unie se rozhodly měnové integrace účastnit. Realizace evropské měnové unie je v dějinách ojedinělou záležitostí. Úspěch či neúspěch Hospodářské a měnové unie byl tedy velkou neznámou.

V zemích, které se rozhodly do monetární unie vstoupit, byla tomuto kroku většina obyvatelstva nakloněna. Lidé dali jasně najevo, že v Hospodářské a měnové unii vidí

¹⁰⁹ Poslední slovo : „růstu“ bylo připojeno na žádost francouzského prezidenta Chiraca.

¹¹⁰ P. GERBET, *Budování Evropy*, s. 375.

budoucnost a že ji vnímají jako pozitivní krok.¹¹¹ V zemích, kde měnové unii nebylo obyvatelstvo nakloněno, nebyla jednotná měna zavedena. (Názor evropské veřejnosti na zavedení eura viz. příloha).

Nejbolestněji neslo zavedení jednotné měny obyvatelstvo Německa, které bylo vždy hrdé na svou marku a společná měna se slabšími evropskými státy pro něj mohla znamenat potíže a s tím spojené oslabení postavení Německa v Evropě.

¹¹¹ Eva, TOŠNAROVÁ, *Hospodářská a měnová unie*, Bakalářská práce, UK Praha 2005, s. 42.

6 Společná zahraniční a bezpečnostní politika

V souvislosti se zásadními geopolitickými změnami počátku devadesátých let, kdy došlo k rozpadu SSSR, zániku Varšavské smlouvy, znovusjednocení Německa a tedy ukončení dosavadního bipolárního rozdělení světa, si Společenství uvědomovalo naléhavou potřebu nového modelu evropské bezpečnosti. Konec studené války vyvolal v západní Evropě obavy z možného rozpoutání etnických či národních konfliktů a nestability nově vzniklých států ve střední a východní Evropě, což by mohlo vyústit ve válečný konflikt. Z tohoto důvodu bylo třeba posilovat vedle ekonomické integrace i integraci politickou. Evropská spolupráce v oblasti bezpečnosti a obrany byla rovněž jednou z hlavních priorit Francie.

Právní rámec pro politickou spolupráci vymezila Smlouva o Evropské unii. *Společná zahraniční a bezpečnostní politika* (SZBP) představuje tzv. druhý pilíř Evropské unie, který se zakládá na mezivládní spolupráci a principu jednomyslnosti. Cílem SZBP je hájit základní zahraniční politické zájmy, prosazovat evropskou identitu v mezinárodním měřítku, zvýšit bezpečnost a nezávislost Unie, upevňovat mír, demokracii, právní stát a lidská práva a následně vybudovat společnou obrannou politiku a obranu¹¹². Západní Evropa, a Francie především, měla rovněž zájem na tom, aby její bezpečnostně-politické zájmy nadále chránila, vedle Severoatlantické aliance (NATO), i evropská struktura, a tím mohla Unie snížit svoji závislost na tomto obranném společenství.

Nástrojem k plnění cílů SZBP v oblasti obrany a bezpečnosti se měla stát *Západoevropská unie*¹¹³ (ZEU). Posláním ZEU byly především společná obrana, humanitární mise, mise pro udržování míru a nasazování ozbrojených sil ke zvládání krizí včetně operací k nastolení míru¹¹⁴. Návrh na začlenění ZEU do Evropské unie vzešel ze

¹¹² Elfriede REGELSBERGEROVÁ, *Společná zahraniční a bezpečnostní politika, Evropská unie od A-Z*, Praha 1997, s. 284.

¹¹³ 17. března 1948 byla v Bruselu podepsána mezi Francií, Velkou Británií a zeměmi Beneluxu Smlouva o Západní unii, která měla být základem evropské obrany. V roce 1954, kdy zkrachoval pokus o vytvoření Evropského obranného společenství, byla Západní unie po rozšíření o SRN a Itálii přejmenována na Západoevropskou unii, evropskou obrannou organizaci. Tato nová organizace se záhy dostala do stínu NATO a Rady Evropy a upadla do dlouhodobé letargie. Oživila ji až Smlouva o Evropské unii, která s ní počítala jako s prvkem druhého pilíře EU. Původní představy o tom, že se ZEU stane součástí systému EU pro oblast společné evropské obrany však nebyly naplněny. Ve Smlouvě z Nice byla vypuštěna věcná ustanovení o ZEU a ta také v roce 2001 oficiálně ukončila svoji činnost, i když jako subjekt nezanikla.

¹¹⁴ tyto cíle, s výjimkou společné obrany, definovala Peterberská deklarace, podepsána v Bonnu dne 19. června 1992).

společné francouzsko-německé dílny v roce 1996. Zároveň čelní představitelé těchto dvou států – Chirac a Kohl usilovali o prohloubení SZBP. Posílení druhého pilíře a možnost začlenění ZEU do EU se stalo jedním z hlavních cílů mezivládní konference konané v Amsterdamu. Výsledkem této konference se stala Amsterodamská smlouva (podepsána roku 1997, s platností od roku 1999), která však přinesla pouze dílčí změny, jež měly zlepšit fungování, a posílila úlohu Evropské rady v oblasti druhého pilíře. SZBP se však i nadále zakládala na mezivládní spolupráci a k jejímu posílení tedy nedošlo. Zároveň nebylo naplněno přání Francie a Německa a ZEU do EU začleněna nebyla. Smlouva stanovila pouze „posílení spolupráce mezi institucemi Evropské unie a Západoevropské unie“¹¹⁵. Proti posílení vazeb mezi ZEU a EU se postavila především Velká Británie, kterou podpořily Dánsko a neutrální státy¹¹⁶.

Aby mohla Evropská unie v případě mezinárodní krize rychleji a účinněji reagovat, rozhodla Evropská rada na summitu v Helsinkách, který se uskutečnil v prosinci 1999, o vytvoření *sil rychlého nasazení*. Cílem byla možnost tento vojenský útvar, tvořen až ze 60 000 příslušníků ozbrojených sil, rozmístit během 60 dnů a udržet jej v činnosti po dobu nejméně jednoho roku. Tímto krokem ovšem nedošlo ke vzniku „evropské armády“. Vojáci zůstali nadále příslušníky národních ozbrojených sil a podléhají národnímu velení. Jejich úloha je vymezena na plnění humanitárních a záchranných úkolů, udržování míru a plnění dalších úkolů při řešení krizových situací.¹¹⁷

Na summitu v Nice (prosinec 2000) se Evropská rada rozhodla vytvořit nové stálé politické a vojenské struktury za účelem zajistit politickou kontrolu a strategické řízení během krizí. Tyto struktury jsou podřízeny Radě Evropské unie a jsou jimi: *Politický a bezpečnostní výbor* (PSC), *Vojenský výbor Evropské unie* (EUMC) a *Vojenský štáb Evropské unie* (EUMS)¹¹⁸.

Za účelem plnění konkrétních technických a vědeckých úkolů v rámci SZBP byly v roce 2002 zřízeny dvě agentury. Jedná se o *Evropský institut pro bezpečnostní studie*, se sídlem v Paříži. Druhou agenturou je *Družicové středisko Evropské unie*, které sídlí v Torrejón de Ardoz ve Španělsku¹¹⁹.

¹¹⁵ P. GERBET, *Budování Evropy*, s 394.

¹¹⁶ Jednalo se o nové členské státy, které k EU přistoupily v roce 1995, tedy Rakousko, Švédsko a Finsko.

¹¹⁷ <http://www.evropska-unie.cz/cz/article.asp?id=2522>, staženo dne 4. 1. 2006.

¹¹⁸ Ibidem.

¹¹⁹ Ibidem.

Jedním z hlavních nástrojů v rámci SZBP, jejichž zásadu zavedla Maastrichtská smlouva, se staly tzv. *společné akce*¹²⁰. Oblasti společných akcí byly vymezeny Evropskou radou dne 29. října 1993 na šíření stability a míru v Evropě, podporu mírového procesu na Středním východě, diplomatické a humanitární akce v bývalé Jugoslávii. V rámci společné akce přišla v roce 1993 francouzská vláda s návrhem na vytvoření *Paktu stability v Evropě*. Jeho cílem bylo „*předcházet napětím a konfliktům ve střední a východní Evropě, nastolení vztahů dobrého sousedství a řešení problémů hranic a národnostních menšin*“¹²¹. Evropská rada zahájila jednání o Paktu stability v Evropě na pařížské konferenci v květnu roku 1994 a následně ho 21. března 1995 přijala. Další společnou akcí se stala *Smlouva o nešíření jaderných zbraní*, která byla na konferenci konané 11. dubna 1995 prodloužena na neurčito.

Zahraniční politika, bezpečnost a obrana představují velmi citlivé oblasti a členské státy si nad nimi i nadále zachovávají nezávislou kontrolu. Názorové rozdíly mezi jednotlivými členskými státy tak vedou k častým neshodám a následně k neefektivnosti SZBP. Další překážkou pro řádný rozvoj SZBP se staly nedostatečné nástroje a také fakt, že nebyla vytvořena skutečná struktura SZBP k plnění cílů stanovených Maastrichtskou smlouvou. Nedostatečné nástroje se projevovaly v diplomatické, vojenské i ekonomické rovině. (Často byla důvodem ztroskotání společné akce EU v rámci SZBP nevyřešená otázka jejího financování.)

Zatímco veřejnost očekávala, že Evropská unie sehraje při řešení mezinárodních krizí roli odpovídající její ekonomické váze, nepřinášely výsledky v oblasti SZBP velké uspokojení. Evropská unie se tedy nestala důležitým aktérem mezinárodních vztahů ani prostředníkem v řešení konfliktů po skončení studené války a v této oblasti hrála jen okrajovou roli. Neschopnost EU účinně jednat a nalézt vzájemnou shodu se plně projevila v době jugoslávské krize, kdy bylo zapotřebí zásahů OSN a NATO k vyřešení tohoto velmi složitého problému.

¹²⁰ V rámci společné akce může Rada rozhodnout, zda se bude rozhodovat na základě jednomyslnosti či většinového hlasování.

¹²¹ P. GERBET, *Budování Evropy*, s. 385.

6.1 Reakce Evropské unie na konflikt v Jugoslávii

V roce 1989 došlo k rozkladu komunistického režimu a o rok později se ve Slovinsku, Chorvatsku a Bosně dostaly k moci demokratické strany. Ekonomické potíže a postupně rostoucí nacionalismus vedly v roce 1991 k rozpadu Jugoslávie. Poté, co Chorvatsko a Slovinsko vyhlásily nezávislost, zahájila federální armáda (z velké části srbská) intervenci. OSN považovala vzniklou krizi za vnitřní záležitost a odmítla zasahovat.¹²² Na Evropském společenství tak spočinul nelehký úkol v podobě urovnání vzniklého konfliktu. ES se v Bělehradě podařilo dosáhnout příměří a odkladu deklarací o nezávislosti. Příměří však bylo vzápětí porušeno a boje i nadále pokračovaly, zároveň rychle narůstaly etnické srážky. Členské státy se rozhodly pro uvalení embarga na dodávky zbraní a uchýlily se ke zmrazení finanční pomoci. Boje probíhaly v Bosně, Slovinsku a Chorvatsku. Nejdrastičtější byla situace právě v Chorvatsku – chorvatské pořádkové síly se v bojích střetly se srbskými milicemi a federální armádou. Ta zahájila rozsáhlé bombardování Vukovaru.¹²³ „Dvanáctka“ volala po nutnosti mírové konference. Přes snahy řešit konflikt diplomatickou cestou se nedařilo boje zastavit. Navíc se uvnitř Společenství začaly objevovat názorové neshody¹²⁴. Zároveň začala jednat i Rada bezpečnosti OSN. Uchýlila se k uvalení embarga na dodávky zbraní do Jugoslávie¹²⁵, ale neschválila návrh Francie na vyslání krizových sil. Obranné síly Spojených národů (FORPRON) byly vytvořeny teprve v únoru 1992 a poté rozmístěny ve třech oblastech Chorvatska. K předpokládané demilitarizaci však nedošlo. V dubnu vyhlásilo Srbsko a Černá Hora vznik nové Jugoslávie v čele se Slobodanem Miloševićem¹²⁶. Do roku 1995 pokračovaly boje v Bosně a Hercegovině, při kterých docházelo k etnickým čistkám.

Válka nabyla vleklého charakteru a Evropskému společenství se nedařilo tuto hlubokou krizi řešit. Hlavní příčiny neúspěchu je možno spatřovat jak v nejednotnosti

¹²² Ibidem, s. 331.

¹²³ P. GERBET, *Budování Evropy*, s. 331.

¹²⁴ V září 1991 odmítla Rada ministrů zahraničních věcí nizozemský návrh, který dále podporovala Francie a Německo, aby na srbsko-chorvatské pomezí byly vyslány ozbrojené síly ZEU s cílem oddělit znesvářené strany. Proti tomuto návrhu se totiž postavila Velká Británie, která odmítla jakékoliv nasazení ozbrojených sil, zároveň svůj nesouhlas vyslovilo Dánsko a Portugalsko.

¹²⁵ Embargo uvalené RB OSN omezilo především Chorvaty a Bosňany v jejich sebeobraně. Srbové, kteří byli již dostatečně vyzbrojeni embargo nijak neomezilo.

¹²⁶ Slobodan Milošević se stal oficiálně prezidentem v roce 1997, u moci byl však fakticky již od roku 1992. Po celou dobu vedl autoritativní genocidní režim.

Společenství, neboť jednotlivé státy se často nedokázaly shodnout ani v základních bodech¹²⁷, tak v nedostatku prostředků, které by umožnily Společenství účinně jednat.

Společenství se muselo obrátit na OSN, která tak začala hrát hlavní roli.¹²⁸ (Při řešení konfliktu se ale i OSN dopouštěla řady omylů a chyb.) Dalším důležitým aktérem při urovnávání jugoslávské krize se stalo NATO. Tento složitý a zdoluhavý konflikt názorně ukázal slabiny SZBP a stal se podnětem některých členských států (mezi nimi i Francie) k posílení spolupráce v rámci druhého pilíře EU.

6.2 Francie a otázka bezpečnosti

Francie, ať už v jejím čele stála pravice nebo levice, kladla vždy důraz na bezpečnostní politiku. V rámci evropské integrace patřila mezivládní spolupráce v oblasti bezpečnosti mezi hlavní zájmy této země. Naopak Německo, její hlavní evropský partner, zaměřovalo svoji pozornost především na ekonomickou oblast. Po skončení studené války Francie usilovala zejména o zajištění míru a stability na evropském kontinentě. Z tohoto důvodu kladla důraz právě na posilování spolupráce v oblasti bezpečnosti v rámci Evropské unie. Z francouzské dílny vycházely časté návrhy a iniciativa na posílení Společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Jako příklad můžeme uvést návrh na vytvoření Paktu stability v Evropě, který Evropská rada přijala v roce 1995.

Již na počátku 80. let byla Francie hlavním iniciátorem posilování tzv. evropského pilíře NATO a oživení ZEU. Po skončení studené války i nadále usilovala především o oslabení amerického vlivu v NATO a o vytvoření evropského bezpečnostního systému, který by byl co nejméně závislý na Spojených státech¹²⁹. Ostatní evropské země však byly jiného názoru a zasedání Rady NATO v prosinci 1991 jasně ukázalo, že Evropa si nepřeje bezpečnostní systém bez NATO a bez americké přítomnosti.¹³⁰

Dalším charakteristickým rysem pro francouzskou politiku v oblasti bezpečnosti je důraz na zachování nezávislosti. Symbolem francouzské nezávislosti a samostatnosti byly, již od počátku jejich samotné existence, jaderné zbraně¹³¹. Jaderná síla se

¹²⁷ Například zásah ozbrojených sil, sankce vůči aktérům jugoslávského konfliktu, uznávání samostatnosti jednotlivých států.

¹²⁸ P. GERBET, *Budování Evropy*, s. 333.

¹²⁹ V této souvislosti je třeba zmínit, že Francie v roce 1966 (na základě rozhodnutí prezidenta de Gaulla) vystoupila z NATO a po třicetileté přestávce se opětovným členem Severoatlantické aliance stala v roce 1996.

¹³⁰ Jan EICHLER, *Návrat do NATO*, Mezinárodní politika 3, 1996, s. 8-9.

¹³¹ Francie se pro výrobu vlastních jaderných zbraní rozhodla již na přelomu 50. a 60. let.

pro francouzskou politickou elitu stala nástrojem nejen k udržení nezávislosti, ale i k uhájení velikosti a místa ve světové politice.¹³² Pro Francii však jaderné zbraně představují a vždy představovaly politický, a nikoliv vojenský nástroj. Její jaderná strategie se odvíjí od koncepce odstrašování, kdy jaderná síla má sloužit jako prostředek k odvrácení záměrů každého potenciálního agresora.¹³³ Tato strategie obrany je rovněž zakotvena v Bílé knize o obraně Francie z roku 1994, která vytyčila hlavní cíle její bezpečnostní politiky pro následujících 15 let.

Poté, co válečný konflikt v bývalé Jugoslávii poukázal na nedostatky SZBP a neschopnost Společenství řešit problémy na evropském kontinentě bez pomoci USA, objevila se myšlenka na vytvoření vlastní vojenské síly v Evropě. Prezident Chirac předložil svým evropským partnerům návrh na vytvoření vlastní vojenské síly Evropské unie o síle 50-60 tisíc vojáků. Po vzájemné dohodě s britským premiérem Tony Blairem byl tento návrh prodiskutován a následně přijat na summitu Evropské rady v Helsinkách v prosinci 1999. Jeho přijetí se však neobešlo bez jistých výhrad. Hlavní podmínkou bylo, že tento proces nepovede ke vzniku evropské armády.¹³⁴

Po opětovném začlenění Francie do struktur Severoatlantické aliance, ke kterému došlo v roce 1996, kladla francouzská politika důraz na změny ve strategii NATO a vytvoření evropských bezpečnostních sil. Její prioritou se stalo i zvýšení evropského zastoupení ve velitelských strukturách Aliance a dále možnost, aby Západoevropská unie používala nástroje NATO pro akce, které by se uskutečňovaly pod evropským velením. Své požadavky a priority Francie předložila na washingtonském summitu, který se konal v dubnu 1999, avšak bez velkého úspěchu.¹³⁵ Zdá se, že Francii nezbyvá, než se smířit s rostoucí rolí NATO na poli evropské bezpečnosti a se silnou dominancí USA ve vnitřní struktuře Aliance.

I přes jisté neúspěchy Francie stále usiluje o posílení politické Evropy. V rámci SZBP je jejím cílem dosáhnout vytvoření *evropské bezpečnostní a obranné politiky*. Dále zdůrazňuje, že Evropa nezbytně potřebuje „*věrohodnou obranu, která by byla schopna podle povahy krizí jednat buď v rámci Severoatlantické aliance, nebo mimo ni*“¹³⁶.

¹³² Z této koncepce rovněž vycházelo rozhodnutí prezidenta Chiraca obnovit jaderné pokusy, které zahájil 13. června 1995, tedy krátce po svém zvolení do prezidentského úřadu. I přes veškeré snahy přesvědčit veřejnost se jeho rozhodnutí setkalo s rozsáhlými mezinárodními protesty. Na základě těchto protestů francouzský prezident oznámil v lednu 1996 definitivní ukončení jaderných pokusů.

¹³³ Jan EICHLER, *Bílá kniha o obraně Francie*, Mezinárodní politika 5, 1994, s. 31-32.

¹³⁴ Lada PAŘÍZKOVÁ, *Francie a její pojetí zahraniční politiky*, Mezinárodní politika 2, 2000, s. 21-23.

¹³⁵ Ibidem, s. 22.

¹³⁶ Projev Jacquese Chiraca k 20. výročí založení Francouzského ústavu mezinárodních vztahů, pronesený dne 5. 11. 1999.

Posílení evropské spolupráce v rámci druhého pilíře Evropské unie se stalo rovněž jednou z priorit francouzského předsednictví v Radě ve druhé polovině roku 2000.

Irácký konflikt však poukázal jak těžké i nadále zůstává nalezení shody mezi jednotlivými členskými státy v oblasti bezpečnosti. Po teroristických útocích z 11. září 2001 Francie jasně vyjádřila svou plnou solidaritu s USA a jednoznačně odsoudila jakoukoliv podobu terorismu. Ale k řešení tohoto globálního problému Francie zaujímá zcela odlišné stanovisko od Spojených států. Francouzská diplomacie se soustředila především na hledání mírového řešení iráckého problému. Francie v zásadě souhlasila s odzbrojením Saddáмова režimu, ne však s vojenským úderem. Premiér Raffarin při svém vystoupení před poslanci Národního shromáždění dne 14. ledna 2003 prohlásil: „*Přejeme si, aby odzbrojení Iráku bylo dosaženo na úrovni práva a cestou práva.*“¹³⁷

Po zahájení akce Irácká svoboda v březnu 2003 vyjádřil prezident Chirac přetrvávající odmítavé stanovisko k válce v Iráku.¹³⁸ Spolu s Francií vojenský zásah kategoricky odmítlo i Německo. Později se k těmto státům přidaly Belgie a Lucembursko. Naopak velké podpory se Spojeným státům dostalo ze strany Velké Británie, která se stala hlavním evropským spojencem USA v tomto konfliktu. Na stranu USA se připojilo též Španělsko.

V době irácké krize vyjádřily svůj souhlas s intervencí americké armády rovněž mnohé kandidátské země, které se 1. května 2004 staly novými členy EU. Tento postoj znepokojoval především Francii. Obávala se, aby rozšířením Unie o státy střední a východní Evropy nedošlo, místo posílení postavení Evropy ve světě, paradoxně k posílení vlivu USA na starém kontinentě.¹³⁹

Obyvatele východní a střední Evropy doslova šokoval francouzský prezident Jacques Chirac svým přístupem, když na tiskové konferenci, dne 17. února 2003, adresoval těmto státům, že v otázce irácké krize by měly raději mlčet, a nikoliv se připojovat na stranu Spojených států.¹⁴⁰ Francie tak dala necelý měsíc před rozšířením zřetelně najevo, jaký je její postoj k těmto státům.

¹³⁷ Cituje Jan EICHLER, *Francie po válce v Iráku*, Mezinárodní politika 7, 2003, s. 15.

¹³⁸ Ibidem, s. 15.

¹³⁹ Pascal BONIFACE, *Europe: l'élargissement au prix de l'affaiblissement?*, La revue internationale et stratégique n° 54, Été 2004, s. 33-37.

¹⁴⁰ Ibidem, s. 35.

7 Pohled Francie na východní rozšíření EU

Jen co se Evropské unii podařilo dosáhnout těžce vydobytého úspěchu na poli prohlubování integrace v podobě vzniku měnové unie a zavedení jednotné měny euro, čekal ji další významný zlom. 1. května 2004 se Evropská unie rozšířila o deset nových států, z nichž osm bylo ze střední a východní Evropy. Toto datum představuje zcela zásadní událost ve vývoji evropské integrace v období po skončení studené války. Obrovské změny na evropském kontinentě, které byly zahájeny pádem berlínské zdi, vyústily ve vznik evropské „25“. V historii evropské integrace se jedná o největší a nejvýznamnější rozšíření, které zároveň představuje i obrovskou výzvu pro budoucí vývoj celé Evropské unie.

Uvnitř evropské „Patnáctky“ se objevily různé názory k rozšíření Unie východním směrem a postoje jednotlivých států byly značně odlišné. V této kapitole se zaměříme na postoj Francie, jakožto jedné ze zakládajících, největších a politicky nejvýznamnějších členských zemí.

Francie byla vždy a i nadále zůstává zastáncem prohlubování spíše než rozšiřování Evropské unie. Tato evropská kontinentální velmoc klade důraz především na silnou Evropu, je zastáncem politické integrace a její hlavní prioritu představuje konsolidace vytyčených cílů. V době příprav na rozšíření se Francie soustředila spíše na realizaci měnové unie, než na urychlení přístupových jednání s kandidátskými zeměmi. Zároveň Francie apelovala na nutnost institucionálních reforem před vstupem dalších členských států. Tato priorita vycházela z obavy, aby příchodem nových států nedošlo k paralýze evropských institucí.¹⁴¹

Ve francouzském postoji je možné sledovat jistý rozpor. Již v době zahájení příprav na východní rozšíření si Francie byla dobře vědoma toho, že je nezbytné vyvarovat se situace, kdy by na jedné straně byla Evropská unie a na druhé straně řada samostatných států s potřebou ekonomické pomoci.¹⁴² Zároveň Francie chápe rozšíření EU jako další nezbytný krok k posílení mezinárodního vlivu Evropy v multipolárním

¹⁴¹ J. RUPNIK, *Evropa z různých úhlů pohledu*, Cahiers du Cefres n° 14, Praha 1998, s. 5-12.

¹⁴² F. MITTERRAND, *Uvažování o Evropě*, Mezinárodní politika 10, 1993, s. 25-26.

světě. Rovněž je třeba uvést zájem Francie na „zajištění stability a bezpečnosti v evropském prostoru“¹⁴³, kterých je možno dosáhnout právě východním rozšířením.

Na druhou stranu byla ve Francii patrná jistá rezervovanost vůči rozšiřování EU. Tento přístup vychází především z obavy oslabování svého vlivu uvnitř Unie. Již sjednocení Německa významným způsobem ovlivnilo roli Francie ve Společenství. Zároveň i rozšíření v roce 1995 zvýšilo vliv severských států. Zdrženlivost Francie vyplývala též z obavy, že se zvýší její příspěvky do rozpočtu Unie a rozhodně se neradovala z představy, že by měla podporovat další země, které by se staly čistými rozpočtovými příjemci. Nermalou úlohu zde sehrála i obava o narušení společné zemědělské politiky (SZP), která má pro Francii obrovský význam.

7.1 Vize francouzského prezidenta o budoucí Evropě

V úvodním projevu na tiskové konferenci konané dne 29. dubna 2004 u příležitosti východního rozšíření Evropské unie uvedl prezident Chirac svůj pohled na budoucí Evropu (originál proslovu viz. příloha). V první řadě zdůraznil, že jeho vize Evropy je mocensky silná Evropa, která dokáže hájit své zájmy ve světě. „*S počtem 25 států bude Evropská unie představovat, po Číně a Indii, demograficky třetí největší celek naší planety a disponovat téměř jednou čtvrtinou světového bohatství.*“ (přeložila P.H.)¹⁴⁴ Východní rozšíření představuje pro Evropu obrovský krok vpřed, uzavírá smutnou kapitolu z našich dějin, kdy byl kontinent rozdělen na dva odlišné tábory, a zároveň přináší i nové obzory a otevírá úžasné možnosti.

Francouzský prezident zmínil mnohé úspěchy, kterých Evropská unie během svého vývoje dosáhla. Neopomenul zvláště vytvoření jednotného vnitřního trhu, úspěch jednotné měny a dále zlepšení spolupráce v boji proti terorismu, nelegálnímu přistěhovalectví či organizovanému zločinu. Velký důraz kladl i na pokrok, kterého EU dosáhla v oblasti bezpečnostní politiky v rámci druhého pilíře. Na druhou stranu neopomenul ani současné problémy, s kterými se potýká nejen Francie, ale i většina členských států: vysoká nezaměstnanost, stárnutí populace, problémy mnohých

¹⁴³ L. PAŘÍZKOVÁ, *Francie a její pojetí zahraniční politiky*, Mezinárodní politika 2, 2000, s. 21.

¹⁴⁴ „Avec 25 pays, l'UE formera, derrière la Chine et l'Inde, le troisième ensemble démographique de la planète et près du quart de la richesse mondiale.“
Le Monde, 30. duben 2004.

evropských podniků v souvislosti se zvýšenou konkurencí, stagnace evropského hospodářství, sociální systémy, které nutně volají po reformaci atd.

Všechny tyto faktory společně s rozšířením představují pro Evropu nelehké výzvy, kterým musí čelit. V souvislosti s rozšířením vyjádřil prezident jisté obavy, aby Evropa neztratila svou schopnost jednat při tak vysokém počtu členských států. Dále zmínil oblasti, ve kterých je třeba posílit spolupráci k zajištění lepšího postavení Evropy ve světě, zejména pak kladl důraz na potřebu investovat do vědy, výzkumu, vzdělávání a nutnost spolupráce na společných vědeckých projektech jako je např. Galileo, neboť jen tak je možné čelit rostoucí světové konkurenci.

Na závěr svého projevu prezident Chirac pravil, že Francie má i nadále zájem hrát v této rozšířené Evropě významnou úlohu, být dynamickou a hnací silou integračního procesu. Zároveň zdůraznil jakou Evropu si Francie přeje. „*Francie chce Evropu, která bude schopná jít kupředu, jednat a rozhodovat se. Chce Evropu, která funguje.*“ (přeložila P.H.)¹⁴⁵

7.2 Východní rozšíření ve francouzském tisku

Před vstupem nových členských států do EU věnoval francouzský tisk otázce rozšíření velkou pozornost. V této části se omezíme pouze na dva francouzské deníky – Le Monde a Le Figaro a hlavní problematiky, kterým se tyto deníky věnovaly nejvíce.

V deníku Le Figaro vycházela denně od 13. do 30. dubna série článků věnována právě rozšiřování EU. V první řadě zmiňovali autoři riziko ochromení evropských institucí při počtu 25 členských států. Jasně vyjádřili obavy nad zvýšeným počtem technokratů v Unii a složitější byrokracií, která může vážně oslabit schopnost EU účinně jednat. V této souvislosti je rovněž zmíněno zvýšení počtu oficiálních jazyků Evropské unie. Se vstupem deseti nových členských států se z původního počtu 11 oficiálních jazyků zvyšuje na 20, což představuje 380 možných jazykových kombinací. Překladačský servis EU se tak stává velice technicky náročný a zároveň i významným způsobem zatěžuje unijní rozpočet.¹⁴⁶

¹⁴⁵ „La France veut une Europe qui soit en mesure d'avancer, d'agir et de décider. Elle veut une Europe que marce.“

Le Monde, 30. duben 2004.

¹⁴⁶ Le Figaro, 13. duben 2004

Jazykovou tematikou se zabýval i deník Le Monde. Dne 18. dubna 2004 publikoval článek o posílení dominantního postavení anglického jazyka s nadcházejícím rozšířením. Angličtina se stala hlavním komunikačním jazykem při vnitřních zasedání evropských institucí nebo pracovních skupin Rady, a to především na úkor francouzštiny. Francouzština plnila tuto úlohu během prvních desetiletí evropského integračního procesu, postupně její dominance slábla a byla nahrazována angličtinou. S tím se však Francie jen těžko smiřuje a společně s ostatními státy EU, které jsou členy Mezinárodní organizace frankofonie (z evropské „Patnáctky“ sem patří kromě Francie i Belgie a Lucembursko), usiluje o udržení francouzštiny, jako jednoho z hlavních dorozumívacích jazyků v evropských institucích.

V obou denících se množství článků zaměřovalo na analýzu jednotlivých nově přistupujících států. Často autoři zdůrazňovali vysokou nezaměstnanost a vysoký podíl zemědělské produkce na celkovém hrubém domácím produktu, dále slabé finanční trhy, problémy s přechodem centrálně plánovaného hospodářství na tržní systém v průběhu devadesátých let. Velký důraz byl kladen na skutečnost, že se jedná o podstatně chudší a méně vyspělé státy než tvoří evropská „Patnáctka“. Východní rozšíření tak s sebou přináší mnoho potíží v ekonomické oblasti a z toho vyplývají i obavy dosavadních členských států z příchodu nových členů.

Nejednou autoři zmiňovali dva hlavní statistické údaje vyplývající z rozšíření: zatímco populace se zvýší o 20% (z 378 milionů na 453), celkové bohatství vzroste o pouhých 5% HDP. Tyto skutečnosti představují vyšší zatížení evropského rozpočtu. Francie, ale i např. Německo či Velká Británie vyjádřily své obavy ze zvýšení svých příspěvků do rozpočtu EU. Francie se již tradičně obávala o budoucnost Společné zemědělské politiky a nové přerozdělení strukturálních fondů se nelíbilo především zemím Jihu. Zvýšení dotací na rozvoj nových členských států se dotkne zejména chudších regionů evropské „Patnáctky“, čímž nejvíce utrpí právě jižní státy. V chudých oblastech pak hrozí riziko vzrůstající nestability a zločinnosti, která může přerůst až v teroristickou hrozbu.¹⁴⁷

Na druhou stranu byly vyzdvihnuty i některé výhody plynoucí z rozšíření: otevření nových trhů, které představují významná odbytiště pro státy „15“ či atraktivita východní a střední Evropy pro mnohé firmy a investory, a to především díky nabídce levné a velmi kvalitní pracovní síly.¹⁴⁸

¹⁴⁷ Le Figaro, 24. duben 2004.

¹⁴⁸ Le Figaro, 27. duben 2004.

V souvislosti s východním rozšířením francouzský tisk zmiňoval též omezené možnosti evropské diplomacie při počtu 25 členských států. Již před rozšířením bylo často velmi těžké nalézt vzájemnou shodu při řešení mezinárodních problémů. Alexandrine Bouilhet¹⁴⁹ poukazovala především na nedostatečnou spolupráci v oblasti společné zahraniční politiky. Evropská unie tak po svém rozšíření bude sice významným ekonomickým celkem, ovšem bez významnějšího politického vlivu v globálním prostředí. Limitujícími faktory jsou právě její nedostatky v politické oblasti.

Z francouzského tisku je patrné, že země galského kohouta není příliš nadšená z východního rozšíření EU a k optimismu má opravdu velmi daleko. Důraz je kladen na negativní stránky plynoucí z rozšíření, z čehož plynou i obavy o budoucí vývoj Evropy a především otázka, jakou úlohu bude hrát Francie v této nové Evropě. Zároveň je nutno zmínit, že se často v tisku objevily nepřesné informace a chyby vyplývající z nedostatečné znalosti dané geografické oblasti ze strany autorů. V důsledku této skutečnosti se nelze divit, že u francouzské veřejnosti vzniká následně zkreslená představa o nově přistupujících členských státech.

7.3 Postoj francouzské veřejnosti

7.3.1 Veřejné mínění

Dle pravidelných průzkumů veřejného mínění eurobarometru byl rok před rozšířením Evropské unie patrný silný pokles podpory tohoto rozšíření ze strany evropské veřejnosti. Průzkum provedený v období ledna – února 2003 v patnácti členských státech ukázal, že nejvíce bylo rozšíření podporováno v Řecku (pro vstup nových států se vyjádřilo 70% dotázaných), na druhém místě bylo Dánsko (63%), následovalo Španělsko a Portugalsko (shodně 60%) a Irsko (59%). Nejnižší podpora byla zaznamenána ve Francii, kde se kladně vyjádřilo pouze 31% dotázaných, zatímco 54% bylo proti.¹⁵⁰

Podle průzkumu provedeného v období února – března 2004, tedy několik málo měsíců před východním rozšířením, podporovalo vstup nových členských států 37% francouzské veřejnosti, proti se vyjádřilo 47%.¹⁵¹

¹⁴⁹ zpravodajka deníku Le Figaro v Bruselu.

¹⁵⁰ http://europa.eu.int/comm/public_opinion/archives/eb/eb59.1_france.pdf, staženo dne 2. 4. 2006.

¹⁵¹ http://europa.eu.int/comm/public_opinion/archives/eb/eb61/exec_fr.pdf, staženo dne 2. 4. 2006.

Velmi zajímavé jsou výsledky hlubšího průzkumu. Z něho vyplývá, že rozšíření Unie východním směrem jsou mnohem více nakloněni mladí Francouzi. S přibývajícím věkem se naopak podpora rozšíření snižuje. 40% mladých lidí ve věku 15 – 24 let se vyjádřilo kladně pro rozšíření, zatímco u lidí nad 55 let bylo zaznamenáno pouze 22% kladných odpovědí.¹⁵²

Podpora rozšíření se rovněž odvíjí od stupně informovanosti o EU a jednotlivých nově přistupujících státech. Ta část francouzské veřejnosti, která byla lépe informována, vyjádřila větší podporu rozšíření Unie (40%), zatímco lidé, kteří byly nedostatečně informováni, byli z velké většiny proti rozšíření (kladně se vyjádřilo 28%).

Přetrvávající skepticismus a negativní přístup k rozšíření u francouzské veřejnosti je z velké části spojen s neznalostí těchto států. V průzkumu provedeném v roce 2003 5% dotázaných odpovědělo, že o žádné z kandidátských zemí nikdy ani neslyšelo. Mezi nejznámější kandidátské státy patří Polsko (89%), dále Maďarsko (83%) a Česká republika (80%). Na otázku, kterou z kandidátských zemí navštívili, odpovědělo 72% dotázaných, že v žádné z těchto zemí nikdy nebyli. Mezi nejvíce navštěvované země se řadí Polsko (8% dotázaných), následuje Česká republika a Malta (5%), Maďarsko a Kypr (4%).¹⁵³

Hlavní obavy, které vyjádřila francouzská veřejnost před rozšířením v květnu 2004 se týkaly zhoršení rozhodovací schopnosti na poli evropských institucí, růstu nezaměstnanosti, snížení dotací a příspěvků z evropských fondů a naopak zvýšení francouzského příspěvku do evropského rozpočtu a často byly rovněž zmiňovány obavy, že rozšířením Unie ztratí Francie své významné postavení a její role v integračním procesu se podstatně zmenší.

Na druhou stranu si byla francouzská veřejnost vědoma i jistých výhod plynoucích z rozšíření. Především bylo zmiňováno kulturní bohatství, posílení postavení EU ve světě, jistota vyšší stability a zajištění míru a bezpečnosti na evropském kontinentě.

¹⁵² http://europa.eu.int/comm/public_opinion/archives/eb/eb59.1_france.pdf, staženo dne 2. 4. 2006.

¹⁵³ Ibidem.

7.3.2 Vlastní průzkum

V rámci evropského vzdělávacího programu Sokrates Erasmus jsem měla možnost studovat jeden akademický rok ve Francii. Během svého studia na Université de Bretagne Sud, v přímořském městě Lorientu, které se nachází v jižní části regionu Bretaň, jsem se setkala s různými názory na Evropskou unii a především na východní rozšíření. Osobní zájem a příprava bakalářské práce mě vedly k vypracování vlastního průzkumu o postoji francouzské veřejnosti na rozšíření Unie v roce 2004. Průzkum byl proveden v období dubna – května 2005, tedy jeden rok po vstupu deseti nových států do Evropské unie. Vzhledem k velmi malému počtu dotázaných¹⁵⁴ jsou výsledky průzkumu čistě subjektivní a nelze je rozhodně pokládat za obecně platné. Cílem je spíše poukázat na různé zajímavosti a uvést názory občanů, s kterými jsem se osobně setkala.

Otázka	ANO (%)	NE (%)	NEVÍM (%)
Souhlasil(a) jste před vstupem deseti nových států do EU v květnu 2004 s tímto rozšířením?	64	16	20
Obával(a) jste se, že toto rozšíření EU ovlivní pracovní trh ve Francii?	60	24	16
Měl(a) jste obavy, že bude přímo ovlivněn váš profesní život?	16	72	12
Obával(a) jste se, že rozšíření způsobí silnou imigraci pracovníků ze zemí střední a východní Evropy?	32	60	8
Obával(a) jste se, že rozšíření EU povede k delokalizaci francouzských podniků do zemí střední a východní Evropy?	60	36	4
Domníváte se, že rozšíření EU představuje pro francouzské podniky možnosti nových trhů a nová odbytiště?	84	8	8
Myslíte si, že východní rozšíření EU představuje velké zatížení francouzského rozpočtu?	32	32	36
Domníváte se, že vznik evropské „25“ vede k posílení ekonomické a politické úlohy Unie ve světě?	80	4	16
Domníváte se, že toto rozšíření je zárukou míru a snižuje riziko války v Evropě?	64	24	12
Myslíte si, že byla francouzská veřejnost dostatečně informována o procesu východního rozšíření EU?	8	88	4
Podnítilo vás rozšíření, které proběhlo v roce 2004, více se informovat o nových členských státech EU?	28	68	4

¹⁵⁴ Průzkum byl proveden u padesáti francouzských občanů ve věkové kategorii 14-60 let.

Přestože se většina dotázaných vyjádřila kladně k rozšíření Evropské unie v roce 2004, je zde patrný značný skepticismus. Z průzkumu vyplývá hluboká neznalost daného prostoru. Na otázku, zda již navštívili nějaký z těchto deseti nových členských států odpovědělo kladně pouze 16% dotázaných, celých 84% dotázaných v žádném z těchto států nikdy nebylo. Nejvíce z dotázaných navštívilo Českou republiku a Maltu, následovaly Kypr, Polsko, Maďarsko a Litva. Všech deset nových členských států dokázalo vyjmenovat pouze 16% dotázaných, celých 12% neuvedlo jediný stát. Ostatní uvedli v průměru okolo pěti států. Osobně jsem se rovněž setkávala s častou záměnou České republiky s Československem či otázkou, kde se Česká republika nachází, zda má moře a jestli její obyvatelé hovoří rusky.

Ve Francii je patrná přetrvávající nechuť k těmto zemím. V myslích Francouzů, především pak u příslušníků starší generace, zůstává pevně zakořeněno rozdělení kontinentu na Západ a Východ. Nejednou jsem se setkala s rozdělováním Spolkové republiky Německa na jeho západní bohatou část a chudou východní část. Nedostatek informací vede často ke zkreslenému pohledu a k domněnce, že postkomunistický svět se chudý.

Řada Francouzů přiznává nedostatečnou informovanost, z průzkumu je však patrný nezájem francouzské veřejnosti dozvědět se něco více o těchto nových členských státech Unie. S jistou nechutí poznávat tuto část evropského kontinentu jsem se rovněž setkala během svého pobytu. Snaha lépe se informovat byla patrná u mladých lidí, především pak u studentů, kteří se pohybují v mezinárodním prostředí, a dále u osob s vyšším dosaženým vzděláním. Jako nejčastější předmět zájmu dotazovaní uváděli kulturní dědictví nových členských zemí, jejich historii, zvyky, tradice a jazyky.

Na druhou stranu mnoho Francouzů vidí rozšíření EU východním směrem jako záruku stability a především kladou důraz na menší riziko vzniku válečného konfliktu.

Překonat přetrvávající předsudky a jistý odstup od států střední a východní Evropy potrvá francouzské společnosti jistě ještě hodně dlouho. Mladá generace svým pozitivním přístupem, postupným poznáváním, že Evropa nekončí na východní hranici Německa a přijímáním nových myšlenek však již naznačila cestu, kterou se možná vydají i ostatní generace.

Závěr:

Rokem 1989 započala zcela nová etapa evropské integrace. Rozsáhlé změny v mezinárodním prostředí na počátku 90. let, které vedly k pádu železné opony, představovaly možnost pro sjednocení celé Evropy, jež bylo přáním iniciátorů evropské integrace již v poválečném období. Sny Schumana, Monneta, de Gasperiho, Spaaka a dalších se však začaly plnit teprve nyní.

Evropské společenství se na počátku 90. let soustředilo spíše na upevnění a prohlubování integrace, nežli na rozšiřování o státy bývalého východního bloku. Tento postup byl zároveň zcela v souladu s francouzskou vizí. První rozšíření východním směrem na sebe nechalo dlouho čekat. Teprve 1. května 2004 se novými členy Evropské unie staly Polsko, Maďarsko, Slovinsko, Slovensko, Česká republika, Litva, Lotyšsko, Estonsko, Kypr a Malta.

Po skončení studené války se ES ocitlo před důležitým úkolem udržet na evropském kontinentě rovnováhu, mír a zároveň si zajistit významné postavení ve změněném mezinárodním prostředí.

Významnou událostí bylo znovusjednocení Německa v roce 1990. Společenství se tak bez jakýchkoliv příprav rozšířilo o další stát. Sjednocením se zároveň změnilo postavení Německa a jeho váha uvnitř Společenství se zvýšila. Nově vzniklá situace přinesla Francii velké obavy, aby nedošlo k oslabení jejího vlivu na evropské i světové dění. Nutno říci, že Francie svůj vliv ve změněném prostředí rozhodně ztrácí. S tím se však francouzská politická elita nehodlala smířit. I nadále se Francie v rámci evropské integrace soustředila na spolupráci s Německem a společně s touto zemí pokračovala v tradici iniciátora a hnací síly celého integračního procesu, aby tak mohla co nejlépe prosazovat své vlastní zájmy.

Evropské společenství i po roce 1990 zůstalo rozhodující organizací, která představovala nejlepší řešení problémů na evropském kontinentě. Přesto bylo ES vystaveno novým výzvám a vznikaly zde nové problémy. Skončením studené války přestaly působit faktory, které významným způsobem přispívaly k rozvoji západoevropské integrace. Došlo k zesílení rozdílů v názorech na další postup integračního procesu. V politice jednotlivých členských států sílily tendence zdůrazňující národní zájmy. Zároveň se začaly objevovat problémy v ekonomické oblasti. Docházelo

k poklesu hospodářského růstu a vyvstaly mnohé sociální problémy. Ve složité situaci byla především Francie, která se navíc potýkala s vysokou nezaměstnaností.

Za těchto podmínek bylo zapotřebí vytvořit novou strategii, která by byla adekvátní odpovědí na rozsáhlé změny v mezinárodním prostředí. Zároveň s tím potřebovalo Společenství nezbytný impuls k podpoření integračního procesu. Nástrojem pro splnění těchto cílů se stala Maastrichtská smlouva, která dala vznik Evropské unii. Evropská unie, založená na tzv. třech pilířích, přinesla vyšší formu spolupráce mezi členskými státy. Dosavadní Evropská společenství vytvořila první pilíř EU, který je zároveň i nejvýznamnější. Druhý pilíř představuje Společná zahraniční a bezpečnostní politika a třetí pilíř zahrnuje spolupráci v oblasti justice a vnitřních věcech. Smlouva o Evropské unii, která vzešla ze společné francouzsko-německé dílny, si kladla dva hlavní cíle: vytvoření měnové unie s jednotnou měnou a dále dosažení politické unie.

Samotné přijetí Maastrichtské smlouvy se neobešlo bez potíží. Stejně tak nastaly problémy i při plnění stanovených cílů. Na poli ekonomické integrace zaznamenala EU velký úspěch, to samé však nelze říci o pokroku v rámci politické integrace. Došlo k vytvoření měnové unie, na jejímž vrcholu byla zavedena jednotná měna euro ve dvanácti členských státech. Euro, které se tak stalo dalším ze symbolů Unie, přispělo k posílení EU v hospodářské sféře a k zajištění finanční stability. Zavádění jednotné měny se ovšem neobešlo bez četných komplikací. Evropa se v době příprav na jednotnou měnu ocitla ve složité ekonomické situaci, docházelo k poklesu HDP a současně se zvyšovala nezaměstnanost. Pro Francii, která se zároveň potýkala se složitou vnitropolitickou situací, bylo toto období obzvláště obtížné.

Vedle posilování ekonomické integrace byla pro Evropu nezbytná i spolupráce v politické oblasti. Vzhledem k nové situaci v mezinárodním prostředí po konci studené války si Společenství uvědomovalo naléhavou potřebu nového modelu evropské bezpečnosti. Hlavní impuls představovaly obavy z možného rozpoutání etnických či národních konfliktů a nestability nově vzniklých států ve střední a východní Evropě. Evropská spolupráce v oblasti bezpečnosti a obrany byla rovněž jednou z hlavních priorit Francie.

Snahy o uskutečnění společné obrany, bezpečnosti a zahraniční politiky však naplněny nebyly. V rámci SZBP docházelo mezi členskými státy k častým neshodám. Nejednotnost Unie společně s nedostatkem prostředků k účinnému jednání představují hlavní příčiny nezdaru SZBP.

Evropská unie se tak nestala důležitým aktérem mezinárodních vztahů ani prostředníkem v řešení konfliktů po skončení studené války a v těchto oblastech hrála jen okrajovou roli. Neschopnost Unie účinně jednat a nalézt vzájemnou shodu se plně projevila v době jugoslávské krize, kdy bylo zapotřebí zásahů OSN a NATO k řešení tohoto velmi složitého problému. Irácká krize rovněž ukázala, jak těžké je nalezení vzájemné shody mezi jednotlivými členskými státy.

Francie byla jedním z hlavních iniciátorů při posilování politické spolupráce. Bezpečnostní a obranné politice kladla francouzská politická elita již tradičně velký význam. Není tedy divu, že právě z francouzské dílny vycházely četné návrhy na posílení Společné zahraniční a bezpečnostní politiky či upevnění evropského pilíře NATO s cílem zmenšit závislost Evropy na USA v této oblasti.

Evropská unie se stala důležitým ekonomickým celkem, ovšem bez významnějšího vlivu v globálním prostředí. Hlavními limitujícími faktory se staly právě nedostatky v politické oblasti.

Vedle prohlubování se evropský integrační celek i nadále rozšiřoval, a to zcela zásadním způsobem. V roce 1995 vznikla příchodem Rakouska, Švédska a Finska tzv. evropská „Patnáctka“. Tímto rozšířením se zvýšila nestejnorodost Unie. Noví členové méně podporovali zemědělskou politiku, zato však velký význam přikládali sociální politice a ochraně životního prostředí a v důsledku své neutrality měli odstup od SZBP. Zároveň došlo i k dalšímu oslabení vlivu Francie v Unii. V této souvislosti byla u Francie rovněž patrná značná rezervovanost vůči dalšímu rozšiřování EU.

V roce 2004 přistoupilo k Unii deset nových států, z nichž osm bylo v době studené války součástí východního bloku. Vznikem evropské „25“ tak došlo k nejvýznamnějšímu a největšímu rozšíření v dějinách EU. Východní rozšíření představuje pro Evropu obrovský krok vpřed, uzavírá smutnou kapitolu z našich dějin, kdy byl kontinent rozdělen na dva odlišné tábory, a zároveň přináší i nové obzory a otevírá úžasné možnosti. Na druhou stranu představuje pro budoucí vývoj integrace obrovskou výzvu. Společně s řadou jiných problémů, kterým Evropa čelí (vysoká nezaměstnanost, stárnutí populace, stagnace evropského hospodářství, vysoká konkurence na světových trzích), se objevují obavy, aby při tak vysokém počtu členských států Unie neztratila schopnost účinně jednat.

Tímto významným rozšířením se otevírá nová kapitola dějin evropské integrace. V současné době se EU nachází v nelehké situaci. Poté, co občané Francie a Nizozemska odmítly v referendu v roce 2005 Smlouvu o Evropské ústavě, byl projekt politické unie

odsunut na neurčito. Rozšíření EU o deset nových států jistě nepřispělo ke zjednodušení rozhodování uvnitř Unie a spíše se dále zvýšila nestejnorodost tohoto integračního celku. V plném proudu jsou již přípravy na další rozšíření. Statut kandidátské země má v současné době Bulharsko, Rumunsko, Chorvatsko a Turecko. Otázkou zůstává, jak se Unie vypořádá s těmito nelehkými úkoly, zda se jí podaří skutečně sjednotit Evropu, nebo se tento celek stane již dále neudržitelný a dojde k jeho zániku.

Zároveň je zde otázka, jakou úlohu bude hrát v tomto procesu Francie. Již sjednocením Německa tato země jasně ztratila na svém vlivu, který se nadále zmenšoval s postupným rozšiřováním Unie. V současné době navíc Francie prochází nelehkým obdobím, které je možno označit za vnitřní krizi, jež negativně ovlivňuje i postavení Francie v mezinárodní politice. Z dosavadního vývoje je patrné, že se Francie za žádných okolností nehodlá smířit s oslabováním svého vlivu a rozhodně bude usilovat o prosazování svých zájmů i v budoucnu.

Seznam použité literatury a pramenů:

Odborná literatura:

- ADÁMKOVÁ, Vlasta, *Ekonomická a politická integrace Evropy*, Praha 2003.
- EVROPSKÁ KOMISE, *Glosář*, Praha 2004.
- Evropská unie. Evropa v pohybu*, Brusel 1993.
- FIALA, Petr, PITROVÁ, Markéta, *Evropská referenda*, Brno 2005.
- From Single Market to European Union, Europe on the Move*, Luxemburg 1992.
- GADDUM, Eckart, *Hospodářská a měnová unie, Evropská unie od A-Z*, Praha 1997.
- GERBET, Pierre, *Budování Evropy*, Praha 2004.
- GUÉGUEN, Daniel, *Průvodce labyrintem Evropských společenství*, Bratislava 1993.
- GUYOMRACH, Alain, *France in the European Union*, London 1998.
- HAD, Miroslav, URBAN, Luděk, *Evropské společenství. První pilíř Evropské unie*, Praha 2000.
- JAKŠ, Jaroslav, *Quo Vadis Evropská unie*, Praha 1998.
- KOMISE ES, *Agenda 2000*, Praha 1999.
- KOMISE EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ, *Růst, konkurenceschopnost, zaměstnanost*, Bílá kniha, Praha 1994.
- KUKLÍKOVI, Jan a Jan, *Dějiny 20.století*, Praha 1995.
- MITTERRAND, François, *De l'Allemagne, de la France*, Paris 2001.
- NÁLEVKA, Vladimír, *Světová politika ve 20. století (II.)*, Praha 2000.
- ORT, Alexandr, *Evropa 20. století*, Plzeň 2004.
- REGELSBERGEROVÁ, Elfriede, *Společná zahraniční a bezpečnostní politika, Evropská unie od A-Z*, Praha 1997.
- Smlouva o Evropské unii. Smlouva o založení Evropského společenství*, Praha 1994.
- TICHÝ, Luboš, ARNOLD, Rainer a kolektiv, *Evropské právo*, Praha 1999.
- TOŠNAROVÁ, Eva, *Hospodářská a měnová unie*, Bakalářská práce, UK Praha 2005.
- TÝČ, Vladimír, *Lexikon – právo Evropské unie*, Ostrava 2004.
- TÝČ, Vladimír, *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*, Praha 2001.
- Webber, Douglas, *The Franco-German Relationship in the European Union*, London 1999.

Periodika:

BONIFACE, Pascal, *Europe: l'élargissement au prix de l'affaiblissement?*, La revue internationale et stratégique n° 54, Eté 2004.

ČERNÝ, Adam, *Francie a Evropa: jistota nejistot*, Mezinárodní politika 7, 1992.

EICHLER, Jan, *Bílá kniha o obraně Francie*, Mezinárodní politika 5, 1994.

EICHLER, Jan, *Francie po válce v Iráku*, Mezinárodní politika 7, 2003.

EICHLER, Jan, *Hledání nového modelu sociální regulace*, Mezinárodní politika 3, 1996.

EICHLER, Jan, *Návrat do NATO*, Mezinárodní politika 3, 1996.

EICHLER, Jan, *Nová podoba soužití*, Mezinárodní politika 5, 1993.

JAKŠ, Jaroslav, *Bez transformace Západu se nezdaří transformace Východu*, Mezinárodní politika 7, 1992.

JAKŠ, Jaroslav, *EU a Agenda 2000*, Mezinárodní politika 8, 1997.

KLEIN, Jean, *Francie, Německo a evropská bezpečnost*, Mezinárodní politika 2, 1991.

LUIF, Paul, *L'élargissement de la Communauté aux pays de l'AELA*, Politique étrangère 1, 1993.

MITTERRAND, François, *Uvažování o Evropě*, Mezinárodní politika 10, 1993.

MOREAU DEFARGES, Philippe, *Le tournant de Maastricht*, Politique étrangère 1, 1993.

MÜLLER, Zdeněk, *Francie s vládním kabinetem levicové koalice: první bilance*, Mezinárodní politika 1, 1998.

MÜLLER, Zdeněk, *Francouzská zatáčka doleva*, Mezinárodní politika 8, 1997.

PAŘÍZKOVÁ, Lada, *Francie a její pojetí zahraniční politiky*, Mezinárodní politika 2, 2000.

RUPNIK, Jacques, *Evropa z různých úhlů pohledu*, Cahiers du Cefres n° 14, Praha 1998.

SÉGUIN, Philippe, *Jiný francouzský pohled na Evropu*, Mezinárodní politika 5, 1993.

STAŘÍK, Jiří, *Norské rozpaky před vstupem do Evropské unie*, Mezinárodní politika 12, 1994.

ŠILHA, Roman, *EMU – vnitřní jednotu EU bere za své?*, Mezinárodní politika 1, 1998

Le Figaro, 13. duben 2004.

Le Figaro, 16. duben 2004.

Le Figaro, 18. duben 2004.

Le Figaro, 24. duben 2004.

Le Figaro, 27. duben 2004.

Le Figaro, 30. duben 2004.

Le Monde, 18. duben 2004.

Le Monde, 27. duben 2004.

Le Monde, 30. duben 2004.

Internet:

<http://www.evropska-unie.cz/cz/article.asp?id=2522>, staženo dne 4. ledna 2006

http://europa.eu.int/comm/public_opinion/archives/eb/eb59.1_france.pdf, staženo dne 2. dubna 2006

http://europa.eu.int/comm/public_opinion/archives/eb/eb61/exec_fr.pdf, staženo dne 2. dubna 2006

Archiv autorky

Datum ukončení platnosti národních měn zemí eurozóny, staženo dne 9. února 2006, přístup z <http://www.evropska-unie.cz>

Názor evropské veřejnosti na zavedení eura, staženo dne 7. února 2006, přístup z <http://europa.eu.int>

Názor francouzské veřejnosti na měnovou unii, staženo dne 14. března 2006, přístup z <http://europa.eu.int>

Historický vývoj evropské integrace, staženo dne 18. listopad 2005, přístup z <http://www.evropska-unie.cz>

Seznam zkratek

DM	Deutsche Mark (německá marka)
DPH	daň z přidané hodnoty
EBOR	Evropské banky pro obnovu a rozvoj
ECB	Evropskou centrální bankou
ECU	European Currency Unit (společná měnová jednotka)
EHP	Evropský hospodářský prostor
EHS	Evropskému hospodářskému společenství
EMI	Evropský měnový institut
EMS	Evropský měnový systém
EMU	Evropská měnová unie
ES	Evropské společenství
ESCB	Evropský systém centrálních bank
ESUO	Evropského společenství uhlí a oceli
ESVO	Evropské sdružení volného obchodu
EU	Evropská unie
EUMC	Vojenský výbor Evropské unie
EUMS	Vojenský štáb Evropské unie
EURATOM	Evropskému společenství pro atomovou energii
FORPRON	ochranné síly Spojených národů
HDP	hrubý domácí produkt
HMU	Hospodářská a měnová unie
JEA	Jednotný evropský akt
JVT	Jednotný vnitřní trh
MMF	Mezinárodní měnový fond
MSK	Mechanismus směnných kurzů
NATO	Severoatlantická aliance
NDR	Německá demokratická republika
OSN	Organizace spojených národů
PHARE	Poland – Hungry – Aid for Restructuring Economy (pomoc Polsku a Maďarsku při rekonstrukci jejich ekonomik)

PSC	Politický a bezpečnostní výbor
RB OSN	Rada bezpečnosti OSN
RPR	Sdružení pro republiku, Rassemblement pour la République
RVHP	Rady vzájemné hospodářské pomoci
SIS	Schengenský informační systém
SRN	Spolková republika Německo
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
SZBP	Společná zahraniční a bezpečnostní politika
SZP	společná zemědělská politika
USA	United States of America (Spojené státy americké)
ZEU	Západoevropská unie
ZSVE	země střední a východní Evropy

Seznam příloh:

- I. Plnění konvergenčních kritérií k zavedení společné evropské měny:
 - tabulka č. 1: Míra inflace v zemích EU (meziroční změny)
 - tabulka č. 2: Dlouhodobé nominální úrokové míry
 - tabulka č. 3: Deficit státního rozpočtu
 - tabulka č. 4: Míra veřejného dluhu
- II. Ukončení platnosti národních měn zemí eurozóny: tabulka č. 5.
- III. Názor evropské veřejnosti na zavedení eura (r. 1998).
- IV. Názor francouzské veřejnosti na měnovou unii (r. 2003).
- V. Referenda o rozšiřování EU:
 - tabulka č. 6: Referenda o přistoupení k ES a EU v letech 1972 - 1994
 - tabulka č. 7: Referenda o přistoupení k EU v roce 2003
- VI. Úvodní projev francouzského prezidenta Jacquese Chiraca na tiskové konferenci, která se konala 29. dubna 2004 u příležitosti rozšíření Evropské unie na 25 států, dne 1. května 2004.
- VII. Chronologický přehled vývoje evropské integrace v období 1989 – 2004.

Plnění konvergenčních kritérií k zavedení společné evropské měny

Míra inflace v zemích EU (meziroční změny) Tabulka č. 1

Země	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Belgie	3,7	2,5	2,1	2,6	2,6	1,5	2,0
Dánsko	2,7	2,2	2,1	1,7	1,8	2,1	1,8
Finsko	6,0	5,6	4,1	3,9	1,5	1,1	1,0
Francie	2,9	3,2	2,4	2,1	1,7	1,6	1,8
Irsko	1,4	2,5	2,8	1,6	2,8	2,7	2,3
Itálie	5,9	6,9	5,2	5,1	4,6	5,8	4,1
Lucembursko	3,6	2,9	2,8	3,6	2,3	2,0	1,7
Německo	2,8	3,8	4,8	3,9	2,8	2,2	1,6
Nizozemí	2,2	3,2	3,0	2,1	2,3	1,1	1,9
Portugalsko	12,6	11,1	9,8	7,9	5,3	4,2	3,1
Rakousko	3,2	3,4	3,8	3,6	2,9	2,2	2,1
Řecko	19,2	18,5	14,6	13,6	10,8	9,5	8,3
Španělsko	6,5	6,3	6,4	5,6	4,9	4,5	3,6
Švédsko	9,6	10,2	2,6	6,2	3,2	2,7	1,7
Velká Británie	5,5	7,4	4,8	3,5	2,5	2,6	2,7
průměr tří nejlepších	2,1	2,4	2,2	1,8	1,9	2,1	1,4
limit	3,6	3,9	3,7	3,3	3,4	3,6	2,9

Zdroj: European Economy

Dlouhodobé nominální úrokové míry (v %)

Tabulka č. 2

Země	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Belgie	10,1	9,3	8,6	7,2	7,8	7,5	6,7
Dánsko	11,0	10,1	10,1	7,2	7,9	8,3	7,4
Finsko	13,2	11,7	12,0	8,2	8,4	8,8	7,4
Francie	9,9	9,0	8,6	6,8	7,2	7,5	6,5
Irsko	10,1	9,3	9,3	7,7	7,8	8,3	7,5
Itálie	13,4	13,0	13,7	11,1	10,4	11,9	9,7
Lucembursko	8,6	8,2	7,9	6,9	6,4	6,1	5,4
Německo	8,9	8,6	8,0	6,4	6,9	6,8	6,4
Nizozemí	9,0	8,7	8,1	6,3	6,9	6,9	6,3
Portugalsko	16,8	18,3	15,4	9,5	10,4	11,5	9,1
Rakousko	8,7	8,6	8,3	6,6	6,7	7,2	6,5
Řecko	-	-	-	-	-	-	-
Španělsko	14,7	12,4	12,2	10,2	10,1	11,3	9,3
Švédsko	14,2	11,8	10,0	8,6	9,5	10,2	8,5
Velká Británie	11,1	9,9	9,1	7,3	8,1	8,2	8,0
průměr tří nejlepších	10,0	9,6	9,1	7,5	7,3	7,9	7,1
limit	12,0	11,6	11,1	9,5	9,3	9,9	9,1

Zdroj: European Economy

Deficit státního rozpočtu (v % HDP)**Tabulka č. 3**

Země	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Belgie	2,2	4,3	5,1	6,3	5,5	5,1	4,4
Dánsko	1,5	2,1	2,9	3,9	3,5	1,4	0,9
Finsko	+5,4	1,5	5,9	8,0	6,3	5,6	3,3
Francie	1,6	2,2	3,9	5,9	5,8	4,9	4,2
Irsko	2,2	2,1	2,4	2,5	2,0	2,4	2,0
Itálie	10,9	10,2	9,6	9,5	9,0	7,1	6,3
Lucembursko	+5,9	+2,3	+0,8	+1,8	+2,2	+0,3	+0,7
Německo	2,1	3,2	2,8	3,5	2,5	3,5	3,9
Nizozemí	5,1	2,9	3,9	3,2	3,2	3,4	3,5
Portugalsko	5,5	6,6	3,3	7,2	5,8	5,4	4,4
Rakousko	2,2	2,6	2,1	4,3	4,4	6,2	4,6
Řecko	14,0	13,0	12,3	14,2	12,1	9,2	8,1
Španělsko	3,9	4,9	4,1	7,5	6,9	6,2	4,8
Švédsko	+4,2	1,1	7,8	12,3	10,8	8,1	5,2
Velká Británie	1,5	2,6	6,2	7,8	6,8	6,0	4,4
limit	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0

Zdroj: European Economy

Míra veřejného dluhu (v % HDP)**Tabulka č. 4**

Země	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Belgie	130,8	132,9	133,8	138,9	140,1	138,7	133,7
Dánsko	59,6	64,6	68,8	80,1	76,0	71,9	71,0
Finsko	15,0	23,2	42,4	57,3	59,5	59,4	62,5
Francie	35,4	35,8	39,6	45,8	50,4	53,4	56,1
Irsko	96,8	96,2	93,4	96,1	89,0	83,7	81,3
Itálie	97,9	101,3	108,4	118,4	123,7	125,6	124,8
Lucembursko	5,4	4,2	5,2	6,2	5,9	5,9	6,2
Německo	43,8	42,1	44,8	48,1	50,4	58,1	61,5
Nizozemí	78,8	78,9	79,9	81,4	77,6	78,8	79,4
Portugalsko	67,7	69,3	61,7	66,9	70,4	71,7	72,2
Rakousko	59,2	58,7	58,3	62,8	65,0	69,4	72,4
Řecko	86,6	92,3	99,3	111,8	110,3	111,4	112,0
Španělsko	45,1	45,9	48,5	59,8	63,5	65,8	67,8
Švédsko	44,9	47,6	59,9	73,8	78,9	79,9	80,8
Velká Británie	33,1	35,8	42,0	48,3	50,4	54,1	55,6
limit	60	60	60	60	60	60	60

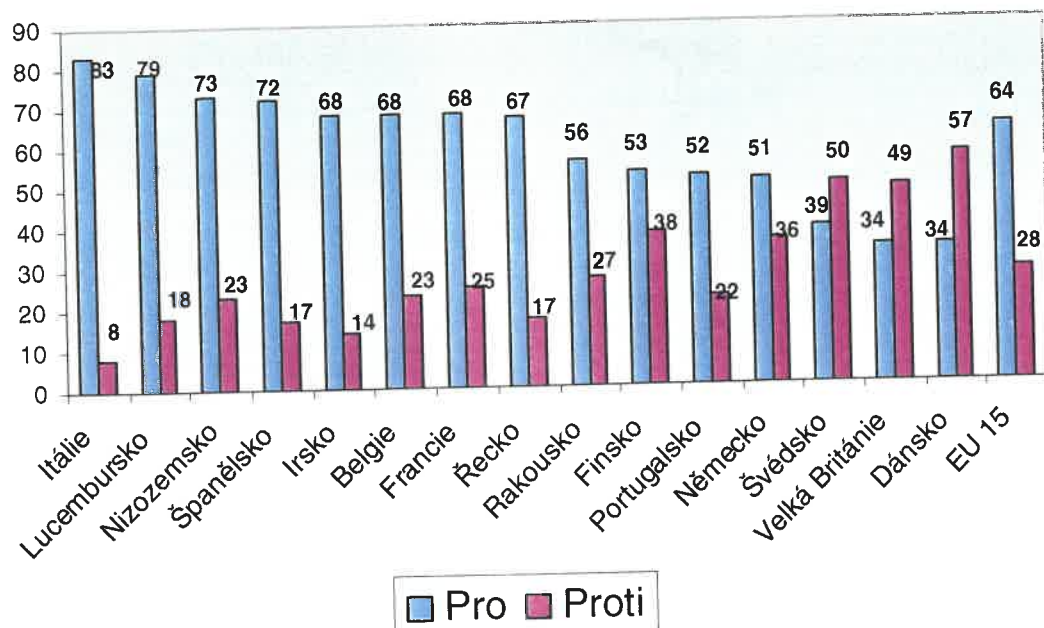
Zdroj: European Economy

Datum ukončení platnosti národních měn zemí eurozóny Tabulka č.5

Země	Ukončení platnosti národního oběživa	Přepočítací koeficient 1 EUR (euro) =
Německo	31.12. 2001	1,95583 DEM
Nizozemsko	28. 1. 2002	2,20371 NLG
Irsko	9. 2. 2002	0,787564 IEP
Francie	17. 2. 2002	6,55957 FRF
Belgie	28. 2. 2002	40,3399 BEF
Finsko	28. 2. 2002	5,94573 FIM
Itálie	28. 2. 2002	1936,27 ITL
Lucembursko	28. 2. 2002	40,3399 LUF
Portugalsko	28. 2. 2002	200,482 PTE
Rakousko	28. 2. 2002	13,7603 ATS
Řecko	28. 2. 2002	340,750 GRD
Španělsko	28. 2. 2002	166,386 ESP

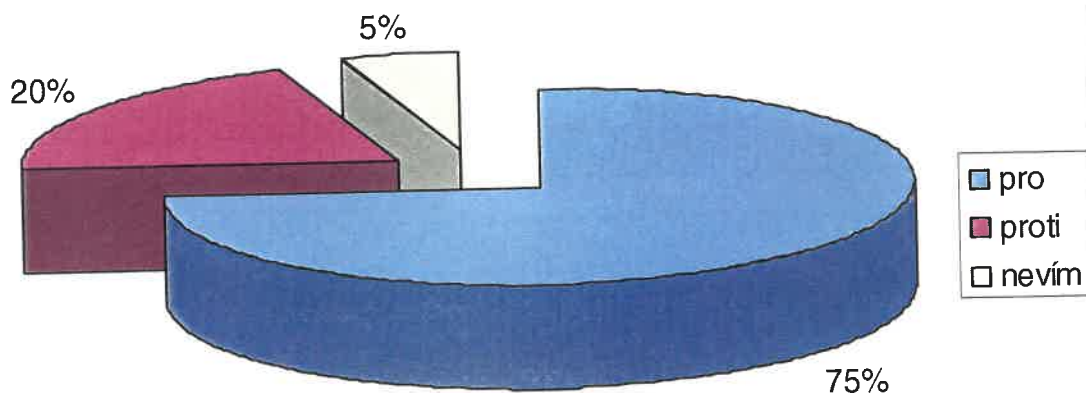
Zdroj: <http://www.evropska-unie.cz>

Názor veřejnosti na zavedení eura (v %) 1998

Zdroj: eurobarometr

Názor francouzské veřejnosti na měnovou unii, s jedinou měnou, euro (v %) v roce 2003

Zdroj: eurobarometr

Referenda o rozšiřování EU

Referenda o přistoupení k ES a EU v letech 1972 - 1994

Tabulka č. 5

Rok	Země	Volební účast %	Ano %	Ne %
1972	Irsko	71	83	17
1972	Norsko	79	46	54
1972	Dánsko	90	63	36
1994	Rakousko	82	66	34
1994	Finsko	70	57	43
1994	Švédsko	83	53	47
1994	Norsko	89	48	52

Zdroj: <http://www.evropska-unie.cz>

Pozn.1: Ve Velké Británii, která je členským státem od r. 1973, se nekonalo referendum o vstupu, ale brzy po připojení nastoupila nová vláda, která uspořádala referendum o tom, zda má Británie v EU setrvat. Při této příležitosti hlasovaly (při účasti 64 %) více než dvě třetiny voličů pro setrvání.

Referenda o přistoupení k EU v roce 2003

Tabulka č. 6

Země	Datum	Volební účast %	ANO %	NE %
Česká republika	13. - 14. června 2003	55,21	77,33	22,67
Estonsko	14. září 2003	64,02	66,84	33,16
Maďarsko	12. dubna 2003	45,6	83,76	16,24
Lotyšsko	20. září 2003	72,5	67	33
Litva	10. - 11. května 2003	63,3	89,82	8,85
Malta	8. března 2003	91	53,6	46,4
Polsko	7. - 8. června 2003	58,85	77,45	22,55
Slovensko	16. - 17. května 2003	92,46	92,46	6,2
Slovinsko	23. března 2003	89,6	89,6	10,4

Zdroj: <http://www.evropska-unie.cz>

Pozn.2: Na Kypru se referendem nekonalo, vstup do EU byl jednomyslně schválen parlamentem.

Jacques Chirac: „L'Europe que nous voulons“

Dans deux jours, le 1er mai, l'UE va franchir une étape majeure de son histoire. En s'élargissant à dix nouveaux membres, en passant de quinze à 25 pays, l'Europe va renouer avec son passé et retrouver sa géographie. Le rêve de ses pères fondateurs, au premier rang Français et Allemands, la généreuse utopie surgie des décombres de la guerre et de la barbarie, tout cela va devenir réalité.

A la veille de cet événement historique, j'ai souhaité vous rencontrer pour vous dire ma vision de l'Europe, une Europe que je veux puissante. Je veux dire aux Françaises et aux Français que cette Europe, qui est notre héritage et notre patrimoine commun, demeure plus que jamais une chance pour nous et pour notre avenir.

Depuis plus de cinquante ans, l'Europe n'a cessé de progresser. Dans les semaines qui viennent, trois événements décisifs vont engager durablement son avenir et, par voie de conséquence, celui des Françaises et des Français.

D'abord, l'élargissement. En accueillant ces pays qui ont le plus souffert des divisions du passé, l'Union fait un pas de géant. Elle s'ouvre de nouveaux horizons.

La France se réjouit de ce succès. Parce que cet élargissement va enraciner la paix, cette paix dont l'histoire nous a dramatiquement enseigné le prix, et aussi la démocratie, gage de liberté et de stabilité sur notre continent.

Parce qu'il ouvre aussi de formidables perspectives d'échanges entre les hommes, entre les idées, entre les cultures.

Parce que, forte de ses 450 millions d'habitants, l'Union s'impose comme une puissance économique de premier rang, où la croissance et les investissements créeront une nouvelle dynamique au service de l'emploi. C'est un processus dans lequel chacun sera gagnant, comme en témoignent les expériences réussies des élargissements précédents.

Parce que enfin cette Europe rassemblée pèsera davantage dans le monde. Avec 25 pays, l'UE formera, derrière la Chine et l'Inde, le troisième ensemble démographique de la planète et près du quart de la richesse mondiale.

Fruit d'une nécessité, d'un idéal et d'une volonté, l'Europe prouve, avec cet élargissement, le plus important de son histoire, la force irrésistible du projet que l'anime depuis l'origine. Il symbolise à lui seul, après des décennies de souffrances, de conflits et d'affrontements, l'espérance de plusieurs générations d'Européens. Je me rendrai le 1er mai à Dublin, capitale de la présidence européenne enfin réunifiée.

Deuxième événement, le 13 juin, les Françaises et les Français, comme tous leurs voisins, vont élire un nouveau Parlement européen. C'est une institution dont les décisions ont de plus en plus de conséquences sur notre législation nationale, sur notre économie, sur notre cadre social et, plus généralement, sur notre vie quotidienne.

Or je constate que le poids et l'influence de la France au sein du Parlement européen ne sont pas à la hauteur des enjeux pour notre pays. Je souhaite que les futurs députés français sachent se regrouper pour faire entendre, de façon plus efficace, la voix de notre nation. Par ailleurs, je voudrais souligner qu'être élu à Strasbourg requiert un engagement à plein temps pour accomplir sa mission.

(...)

Cette nouvelle Union à 25 est la poursuite de la grande et belle aventure européenne engagée depuis la fin de la dernière guerre. C'est aussi la poursuite, depuis plus de cinquante ans, d'une politique menée avec constance, courage et détermination par tous mes prédécesseurs et par tous les gouvernements français, quelle que soit leur sensibilité politique, et ceci au nom d'une vision française de l'Europe que nous avons tous en partage. Dans les dernières années, cette vision nous a amenés à franchir un pas essentiel avec l'euro.

L'Europe est d'abord une communauté de valeurs et de principes avant d'être une communauté d'intérêts. C'est l'Europe des hommes, plus qu'une Europe des marchés. Une Europe de la liberté et du droit.

Une Europe qui, par rapport à d'autres grands ensembles du monde, est profondément attachée à la singularité de son modèle social, à l'initiative individuelle, tout comme aux valeurs de justice et de solidarité. Une Europe pour qui la prospérité n'a de sens que mise au service de tous. Une Europe ouverte au monde, conquérante sur les marchés extérieurs, confiante dans ses atouts et ses talents.

Une Europe européenne enfin, fière de sa longue histoire et de son indépendance, une Europe qui exprime sur la scène internationale son message de paix, de dialogue et de tolérance. Une Europe respectueuse de la diversité culturelle et soucieuse d'un développement harmonieux et durable de la planète.

C'est cette Europe-là que nous voulons bâtir. Elle est notre bien commun, celui de chaque Française et de chaque Français.

Mais cette nouvelle Europe est aussi un défi. Et très légitimement les Françaises et les Français s'interrogent. Que leur apporte concrètement l'Europe? Comment rester français tout en étant de plus en plus européen? Quelles seront les limites politiques et

géographiques du projet européen? Quelle sera la capacité de cette Europe élargie à aller de l'avant?

Je veux leur dire avec force combien l'avenir de la France et l'avenir de l'Europe sont intimement liés. L'Europe ne se substitue pas à nos nations. Elle les rassemble pour leur donner plus de force. Elle n'est pas synonyme d'abandon, de renoncement, de dilution de notre identité, mais au contraire de prospérité, de justice et de rayonnement accru dans le monde. Je veux leur dire qu'aujourd'hui comme hier l'Europe demeure une formidable espérance, un destin partagé, une ambition pour tous.

Ambition d'abord d'une Europe de la croissance, de l'emploi et de la justice sociale. Avec un marché élargi, une monnaie unique, des règles de concurrence harmonisées, l'Europe dispose de beaucoup d'atouts pour plus de croissance, pour plus d'emplois. Deux tiers de nos échanges se font aujourd'hui au sein de l'Union. L'euro est un succès: il donne à l'Europe cette stabilité monétaire que lui a fait si longtemps défaut pour se développer. Souvenons-nous du coût social des dévaluations! L'euro nous permet d'être plus forts dans la compétition mondiale.

L'Union nous rend également plus forts dans la mondialisation. Elle nous donne tout le poids de la première puissance commerciale du monde pour défendre nos intérêts et faire prévaloir notre conception d'une mondialisation humanisée et maîtrisée.

Mais soyons lucides. D'autres grands ensembles dans le monde progressent plus vite que nous. En Europe le chômage reste élevé, la population vieillit, nos systèmes sociaux traversent des crises d'adaptation, nos économies sont confrontées à une concurrence accrue. Face à ces défis, la volonté européenne doit s'affirmer.

L'Europe doit investir massivement dans la recherche et l'innovation. Lancer de grands projets scientifiques comme Galileo ou Iter. Rester un pôle de référence dans les domaines de l'éducation, du savoir et de la connaissance. Favoriser l'émergence de nouveaux champions industriels et technologiques. Confronter sa position mondiale dans le domaine agricole et alimentaire.

L'Europe se comprend aussi comme un grand espace social que donne toute sa place à la solidarité et à la justice. La protection des travailleurs, le dialogue social, la politique de l'emploi, la qualité des services publics s'inscrivent au coeur du modèle européen. La France y est particulièrement attachée et fait tout pour en convaincre ses partenaires européens.

Ambition aussi pour une Europe forte et sûre.

L'Europe nous protège. Elle nous permet de lutter plus efficacement contre le terrorisme, l'immigration clandestine ou les trafics liés au crime organisé. En renforçant notre coopération avec nos partenaires de l'Union en matière de police et de justice, nous assurons mieux la sécurité des Français et de leurs voisins européens, dans le respect de l'Etat de droit et de nos valeurs démocratiques. L'Europe nous aide à protéger notre environnement, notre sécurité alimentaire, notre littoral.

Rappelons aussi que l'Europe de la défense nous permet maintenant de nous mobiliser ensemble, avec nos moyens propres, au service de la paix et du droit international.

Ambition enfin d'une Europe de la jeunesse, de la création et de l'intelligence. L'Europe de demain devra être l'Europe où chaque jeune devrait parler aux moins deux langues étrangères, où chaque étudiant pourra poursuivre ses études dans les universités de l'Union grâce à un véritable espace européen de l'éducation.

Une Europe qui assure à tous ses créateurs une meilleure protection de leurs droits par une lutte sans merci contre la piraterie et un soutien efficace à ses industries culturelles. La reconnaissance de la diversité culturelle et linguistique dans la future Constitution ouvre à notre continent de chantiers exaltants.

Bien évidemment, la France ne pourra porter cette nouvelle ambition que si elle sait préserver, dans cette Europe élargie, sa force, son dynamisme et sa capacité d'entraînement.

La France veut une Europe qui soit en mesure d'avancer, d'agir et de décider. Elle veut une Europe qui marche. La rénovation des institutions européennes est à cet égard indispensables pour assurer la cohérence de l'action de l'Union, pour lui permettre de prendre ses décisions plus facilement, pour conforter sa légitimité démocratique en associant plus étroitement les Parlements nationaux.

La France veut une Europe fondée sur des majorités d'actions et non sur des minorités de blocage. Elle se battra pour que les décisions soient prises, autant que possible à la majorité qualifiée, afin d'éviter la paralysie de l'unanimité. Elle veillera à ce que la Commission puisse continuer à incarner et promouvoir l'intérêt général européen.

Tels sont les enjeux des négociations finales sur la Constitution européenne.

Demain comme hier, la France entend jouer tout son rôle dans cette nouvelle Europe. Elle veillera à ce que l'Europe reste fidèle à ses valeurs, à son idéal fondateur de paix et de démocratie, à l'aspiration de ses peuples à partager une communauté de destin originale. C'est en mettant en oeuvre ces principes que l'Europe pourra construire avec

confiance son avenir et que les Françaises et les Français pourrons mieux faire face au monde de demain. Voilà l'Europe que nous voulons.

Le Monde, 30. dubna 2004

Chronologický přehled vývoje evropské integrace v období 1989 – 2004

1989

1. leden Španělsko přebírá předsednictví v Radě.
12. duben Delorsův výbor předkládá zprávu o Hospodářské a měnové unii.
15. – 18. červen Třetí přímé volby do Evropského parlamentu.
1. červenec Francie přebírá předsednictví v Radě.
16. červenec Program PHARE
Hlavy států západní Evropy a Severní Ameriky rozhodují na summitu podpořit hospodářské reformy zahájené v některých zemích střední Evropy. Evropská komise byla pověřena koordinací podpory hospodářské restrukturalizace v Polsku a Maďarsku - odtud název programu PHARE - Poland - Hungary - Aid for Restructuring Economy.
17. červenec Rakousko žádá o členství ve Společenství.
19. září Polsko a Společenství podepisují smlouvu o spolupráci.
9. listopad Pád berlínské zdi
Po neurčitém výroku ministra vnitra dřívější Německé demokratické republiky rozebrali lidé spontánně zeď kolem Západního Berlína - symbol Evropy rozdělené na Západ a Východ. Zboření zdi signalizuje skutečný konec studené války a návrat svobody a demokracie do zemí střední a východní Evropy.
8. – 9. prosinec Zasedání Evropské rady ve Štrasburku. Jedenáct zemí Společenství přijímá Chartu základních sociálních práv pracujících.

15. prosinec Úmluvy z Lomé IV. Podepsány s 69 zeměmi ACP (Africké, Karibské a Pacifické oblasti).

1990

1. leden Irsko přebírá předsednictví v Radě.

5. únor Akční program pro střední a východní Evropu
Rada schvaluje akční program pro rozvoj spolupráce mezi Společenstvím a zeměmi střední a východní Evropy opírající se o program PHARE.

28. duben Zvláštní zasedání Evropské rady v Dublinu přijímá společný postoj ke sjednocenému Německu a ke vztahům Společenství k zemím střední a východní Evropy (ZSVE).

29. květen Podpis Dohody o ustavení Evropské banky pro rekonstrukci a rozvoj (EBRD). Jejím cílem je také poskytovat finanční podporu zemím střední a východní Evropy.

19. červen Schengenská dohoda o zrušení hraničních kontrol podepsána zeměmi Beneluxu, Francií a Německem.

20. červen 1990 Země EHS a ESVO zahajují oficiální jednání o vytvoření Evropského hospodářského prostoru (EHP).

25. – 26. červen Zasedání Evropské rady v Dublinu.

1. červenec Itálie přebírá předsednictví v Radě.

Hospodářská a měnová unie (HMU) vstupuje do první fáze: Odstraněna většina zbývajících překážek pro pohyb kapitálu, posíleny koordinace hospodářské politiky a spolupráce centrálních bank členských zemí Společenství.

4. červenec Kypr podává žádost o vstup do Evropského společenství.

16. červenec	Malta podává žádost o vstup do Evropského společenství.
3. říjen	Sjednocení Německa.
27. – 28. říjen	Zvláštní zasedání Evropské rady v Římě. Dokončuje přípravu dvou nadcházejících mezivládních konferencí o Hospodářské a měnové unii a o aspektech politické unie.
1. listopad	Smlouva o spolupráci mezi ES a Československem vstupuje v platnost.
19. – 21. listopad	Představitelé 34 států a vlád OBSE podepisují v Paříži Chartu o nové Evropě.
15. prosinec	Mezivládní konference v Římě zahajují jednání o politické unii a o cílech Hospodářské a měnové unie.

1991

1. leden	Lucembursko přebírá předsednictví v Radě.
14. duben	Evropská banka pro obnovu a rozvoj (EBOR) zřízena v Londýně.
28. - 29. červen	Zasedání Evropské rady v Lucemburku.
1. červenec	Nizozemsko přebírá předsednictví v Radě. Švédsko žádá o členství ve Společenství.
9. – 12. prosinec	Zasedání Evropské rady v Maastrichtu. Dohoda o návrhu budoucí Smlouvy o Evropské unii.
16. prosinec	Evropské smlouvy (smlouvy o přidružení) podepsány s Polskem, Maďarskem a Československem.
17. prosinec	Podpis Evropské energetické charty.

1992

1. leden	Portugalsko přebírá předsednictví v Radě.
7. únor	Smlouva o Evropské unii podepsána v Maastrichtu.
18. březen	Finsko žádá o přijetí do Společenství.
2. květen	Smlouva o Evropském hospodářském prostoru (EHP) podepsána v Portu (Portugalsko).
20. květen	Švýcarsko žádá o přijetí do Společenství.
2. červen	Dánsko v referendu odmítá ratifikaci Smlouvy o Evropské unii.
18. červen	Irsko v referendu souhlasí s ratifikací Smlouvy o Evropské unii.
26. – 27. červen	Zasedání Evropské rady v Lisabonu.
1. červenec	Velká Británie přebírá předsednictví v Radě.
2. červenec	Lucembursko ratifikuje Smlouvu o Evropské unii.
31. červenec	Řecko ratifikuje Smlouvu o Evropské unii.
7. srpen	Rada přijímá nařízení o rozšíření programu hospodářské pomoci (Phare) na Slovinsko.
20. září	Francie v referendu souhlasí s ratifikací Smlouvy o Evropské unii.
26. říjen	Itálie ratifikuje Smlouvu o Evropské unii.
4. listopad	Belgie ratifikuje Smlouvu o Evropské unii.
25. listopad	Norsko žádá o přijetí do Společenství. Španělsko ratifikuje Smlouvu o Evropské unii.
6. prosinec	Švýcarsko v referendu odmítá ratifikaci Smlouvy o založení Evropského hospodářského prostoru.

1. prosinec Portugalsko ratifikuje Smlouvu o Evropské unii.
1. – 12. prosinec Zasedání Evropské rady v Edinburku (UK). Dánsku je nabídnuta možnost uspořádat druhé referendum o ratifikaci Smlouvy o Evropské unii. Potvrzuje druhý Delorsův balík a souhlasí se zahájením jednání o vstupu s Rakouskem, Švédskem a Finskem k 1. lednu 1993.
5. prosinec Nizozemsko ratifikuje Smlouvu o Evropské unii.
8. prosinec Německo ratifikuje Smlouvu o Evropské unii.

1993

1. leden Dánsko přebírá předsednictví v Radě.

Jednotný vnitřní trh zakládající volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu vstupuje v platnost.
5. duben Zahájena jednání o vstupu Norska do Společenství.
18. květen Dánsko v druhém referendu souhlasí s ratifikací Smlouvy o Evropské unii.
21. – 22. červen Zasedání Evropské rady v Kodani. Společenství deklaruje své odhodlání přijmout země ucházející se o členství v Evropské unii, a to co nejdříve poté, co tyto země splní stanovená politická a hospodářská kritéria.
1. červenec Belgie přebírá předsednictví v Radě.
19. červenec Rada přijímá nový program TACIS na pomoc nově vzniklým nezávislým státům bývalého Sovětského svazu.
2. srpen Velká Británie ratifikuje Smlouvu o Evropské unii.
25. říjen Deklarace o demokracii a subsidiaritě. Rada, Komise a Evropský parlament přijímají společnou Deklaraci o respektu k zásadám

demokracie, subsidiarity a proporcionality ve smyslu politiky přiblížit rozhodování co nejblíže k občanům.

- listopad Smlouva o Evropské unii nabývá účinnosti.
- prosinec Komise přijímá Bílou knihu o růstu, konkurenceschopnosti a zaměstnanosti : Výzvy na cestě k 21. století.
10. - 11. prosinec Zasedání Evropské rady v Bruselu.
5. prosinec Uruguayské kolo GATT. Delegace účastněných zemí podepisují v Ženevě dohodu o doposud největší liberalizaci světového obchodu.

994

1. leden Řecko přebírá předsednictví v Radě.
- Dohoda o ustanovení Evropského hospodářského prostoru (EHP) vstupuje v platnost. Hospodářská a měnová unie (HMU) vstupuje do druhé fáze.
1. a 10. březen Výbor regionů založený Smlouvou o EU se poprvé schází.
29. březen Neformální schůzka ministrů zahraničních věcí Unie se koná v Ioannině. Je přijato kompromisní rozhodnutí týkající se hlasování kvalifikovanou většinou.
30. březen Finská republika, Rakouská republika, Švédské království a Norské království završují jednání o vstupu do Evropské unie.
31. březen Maďarsko se uchází o členství v EU.
5. duben Polsko se uchází o členství v EU.
19. duben Rada rozhoduje o společné akci v rámci společné zahraniční a bezpečnostní politiky na podporu mírového procesu na Blízkém východě.

26. duben	Parlament a Rada přijímají čtvrtý rámcový program (1996 - 1998).
25. květen	Rada guvernérů Evropské investiční banky zřizuje Evropský investiční fond.
26. – 27. květen	Zahajující konference o Paktu stability pro střední a východní Evropu se koná v Paříži.
9. – 12. červen	Čtvrté přímé volby do Evropského parlamentu.
12. červen	Referendum v Rakousku ohledně vstupu do Unie. Většina občanů se vyslovuje pro vstup.
14. červen	Smlouva o partnerství a spolupráci s Ukrajinou.
24. – 25. červen	Zasedání Evropské rady na Korfu. Podepsány smlouvy o přistoupení Rakouska, Švédska, Finska a Norska k Unii.
1. červenec	Německo přebírá předsednictví v Radě.
15. červenec	Zvláštní zasedání Evropské rady v Bruselu. Jacques Santer je zvolen za nástupce Jacquese Delorse ve funkci předsedy Evropské komise.
18. červenec	Smlouvy o volném obchodu podepsány s Estonskem, Lotyšskem a Litvou.
27. červenec	Komise přijímá Bílou knihu o sociální politice.
10. říjen	Podpis smlouvy o spolupráci s Jižní Afrikou. V Budapešti zahájena Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě.
16. říjen	Finové v referendu souhlasí se vstupem do Evropské unie.
13. listopad	Švédové v referendu souhlasí se vstupem do Evropské unie.
28. listopad	Norové v referendu odmítají vstup Norska do Evropské unie.

9. listopad Parlament, Rada a Komise přijímají finanční perspektivu na období 1995 - 1999, která již zohledňuje budoucí rozšíření.

30. listopad Rada přijímá první společnou akci v rámci spolupráce v oblasti Justice a vnitřních věcí.

6. prosinec Rada schvaluje program Leonardo da Vinci.

9. – 10. prosinec Zasedání Evropské rady v Essenu (Německo). Přijímá celkovou strategii jak přičlenit kandidátské země střední a východní Evropy blíže k Společenství.

17. prosinec Smlouva o Evropské energetické chartě podepsána v Lisabonu.

1995

1. leden Francie přebírá předsednictví v Radě.

Rakousko, Švédsko a Finsko se stávají členy Evropské unie - vzniká tzv. Patnáctka.

23. leden Na základě souhlasu Parlamentu je funkční období komisařů a předsedy Komise prodlouženo na 5 let.

1. únor Evropská dohoda mezi EU a Českou republikou vstupuje v platnost.

25. – 26. únor Ministerská konference G7 o Informační společnosti v Bruselu. Při této příležitosti je představena internetová stránka Evropské unie, "Europa".

14. březen Rada a Parlament přijímají program pro oblast vzdělávání Socrates.

20. – 21. březen Pakt stability pro střední a východní Evropu je přijat v Paříži.

26. březen Schengenská úmluva mezi Belgií, Francií, Lucemburskem, Německem, Nizozemskem, Portugalskem a Španělskem nabývá účinnosti.

duben	Komise přijímá program Info 2000, jehož cílem je stimulovat vývoj evropského multimediálního průmyslu.
duben	Lichtenštejsko v referendu ratifikuje smlouvu o přistoupení k Evropskému hospodářskému prostoru (v platnost 1. května 1995).
– 10. duben	Komise přijímá Bílou knihu o začlenění zemí střední a východní Evropy do vnitřního trhu Evropské unie.
1. duben	Smlouva o nešíření jaderných zbraní je prodloužena na neurčito (společná akce v rámci společné zahraniční a bezpečnostní politiky).
28. duben	Rakousko podepisuje Schengenskou úmluvu.
12. červen	Smlouvy o přidružení podepsány s Estonskem, Litvou a Lotyšskem.
22. červen	Rumunsko se uchází o členství v Evropské unii.
27. červen	Slovensko se uchází o členství v Evropské unii.
26. -27. červen	Zasedání Evropské rady v Cannes (Francie).
1. červenec	Španělsko přebírá předsednictví v Radě.
12. červenec	Jacob Söderman (z Finska) byl zvolen Evropským parlamentem prvním Evropským ochráncem veřejného práva.
26. červenec	Členské státy podepisují Úmluvu o Europolu o policejní spolupráci.
25. září	Členské státy Unie přijímají listinu nečlenských zemí, jejichž občané potřebují ke vstupu do Unie vízum.
27. říjen	Lotyšsko se uchází o členství v Evropské unii.
27. listopad	Estonsko se uchází o členství v Evropské unii.
12. prosinec	Litva se uchází o členství v Evropské unii.

13. prosinec Komise přijímá Bílou knihu o energetické politice Evropské unie.
14. prosinec Daytonske mírové dohody podepsány v Paříži.
15. – 16. prosinec Zasedání Evropské rady v Madridu. Stanoví jako zahajovací den mezivládní konference 29. března 1996 a potvrzuje zavedení jednotné měny euro k 1. lednu 1999.

1996

1. leden Itálie přebírá předsednictví v Radě.
- Celní unie mezi EU a Tureckem vstupuje v platnost.
17. leden Česká republika se uchází o členství v Evropské unii.
27. březen Komise přijímá rozhodnutí o naléhavých opatřeních v souvislosti s ochranou před BSE (Bovinní spongiformní encephalopathie). Zakazuje celosvětový export britského hovězího masa a hovězích výrobků.
29. březen V Turíně (Itálie) zahájena Mezivládní konference k revizi Maastrichtské smlouvy.
10. červen Slovinsko se uchází o členství v Evropské unii.
21. – 22. červen Zasedání Evropské rady ve Florencii.
1. červenec Irsko přebírá předsednictví v Radě.
5. říjen Zvláštní zasedání Evropské rady v Dublinu (Irsko). Potvrzuje časový harmonogram Mezivládní konference.
13. říjen V Rakousku probíhají první volby do Evropského parlamentu.
14. říjen Finská marka vstupuje do Evropského měnového systému (EMS).
20. říjen Ve Finsku probíhají první volby do Evropského parlamentu.

3. – 14. prosinec Zasedání Evropské rady v Dublinu (Irsko). Shoda o různých elementech potřebných k zavedení jednotné měny (právní rámec, pakt stability, nový mechanismus směnných kurzů). Přijata Dublinská deklarace o zaměstnanosti a potvrzen časový harmonogram Mezivládní konference.

19. prosinec Dánsko, Finsko a Švédsko podepisují Schengenskou dohodu.

1997

1. leden Nizozemsko přebírá předsednictví v Radě.

4. červen Komise přijímá Akční plán pro vnitřní trh.

16. – 17. červen Zasedání Evropské rady v Amsterdamu. Evropská rada přijímá v Amsterdamu dohodu o novele Smlouvy o Evropské unii, kterou se upravují také tři smlouvy o Evropských společenství, tzv. Amsterodamskou smlouvu. Přijímá také rezoluci o zaměstnanosti a růstu.

1. červenec Lucembursko přebírá předsednictví v Radě.

16. červenec Komise předkládá dokument "Agenda 2000 - pro silnější a širší Unii" a posudky deseti kandidátských zemí střední a východní Evropy, Kypru, Malty a Turecka ucházejících se o členství v Evropské unii.

2. říjen Amsterodamská smlouva podepsána Radou Evropské unie.

21. – 22. listopad Zvláštní zasedání Evropské rady v Lucemburku o zaměstnanosti. Dohoda o vývojových liniích zaměstnanosti pro jednotlivé členské země na rok 1998.

26. listopad Komise přijímá Bílou knihu o obnovitelných zdrojích energie.

- 13. prosinec Evropská rada v Lucemburku rozhoduje o zahájení jednání s Estonskem, Českou republikou, Kypr, Maďarskem, Polskem a Slovinskem o podmínkách členství v EU.
- 18. prosinec Velká Británie přebírá předsednictví v Radě.
- 1. leden Evropské dohody s Estonskem, Lotyšskem a Litvou vstupují v platnost.
- 1. únor Evropské dohody s Estonskem, Lotyšskem a Litvou vstupují v platnost.
- 1. března Evropská konference. V Londýně zahájena na úrovni předsedů vlád série multilaterálních jednání členských zemí EU se zeměmi žádajícími o členství v EU.
- 5. března Řecká drachma se stává součástí mechanismu směnných kurzů Evropského měnového systému (EMS).
- 5. března Komise přijímá zprávu o konvergenci a doporučuje, aby 11 členských zemí EU přijalo euro k 1. lednu 1999.
- 10. března Zahájena přímá jednání o přistoupení ČR k EU.
- 29. dubna Kjótský protokol o změnách klimatu podepsán v New Yorku.
- 30. dubna Mírová dohoda o Severním Irsku.
- 1. červen Založena Evropská centrální banka (ECB) se sídlem ve Frankfurtu nad Mohanem.
- 15. – 16. červen Zasedání Evropské rady v Cardiffu (UK).
- 1. červenec Rakousko přebírá předsednictví v Radě.
- 1. říjen Úmluva o boji proti drogám, kterou přijal Europol, vstupuje v platnost.

- listopad Komise přijímá zprávy hodnotící pokrok kandidátských zemí v přípravě na členství v EU.
- listopad Setkání na ministerské úrovni mezi představiteli EU a kandidátských zemích (Kypr, Polsko, Estonsko, Česká republika a Slovinsko).
1. – 12. listopad Zasedání Evropské rady ve Vídni.
1. prosinec Rada přijímá zafixované a neměnné kurzy národních měn 11 členských států Unie vůči euru.
- 999**
1. leden Německo přebírá předsednictví v Radě.
- Euro se stává oficiální měnou pro Belgii, Finsko, Francii, Lucembursko, Německo, Nizozemsko, Irsko, Itálii, Portugalsko, Rakousko a Španělsko - zatím jen pro bankovní operace.
12. leden Předseda Evropské komise, Jacques Santer, žádá Evropský parlament o vyslovení důvěry.
27. leden Komise přijímá Bílou knihu o obchodu.
15. březen Evropská komise Jacquese Santerse kolektivně odstupuje pro podezření z neetického jednání komisařky Cressonové.
24. – 25. duben Zvláštní zasedání Evropské rady v Berlíně. Dosaženo všeobecného souhlasu s dokumentem Agenda 2000.
1. květen Amsterodamská smlouva vstupuje v platnost.
3. – 4. červen Zasedání Evropské rady v Kolíně nad Rýnem. Javier Solana Madariaga zvolen Vysokým představitelem SZBP a tajemníkem Rady.

3. červen Zřízen Evropský úřad pro boj proti podvodům (OLAF).
- červenec Finsko přebírá předsednictví v Radě.
5. září Evropský parlament zvolený v červnu 1999 schvaluje na pětileté funkční období Evropskou komisi, které předsedá Romano Prodi.
5. – 16. říjen Zasedání Evropské rady v Tampere (Finsko).
9. říjen Rada Evropské unie zveřejňuje první výroční zprávu o lidských právech.
9. prosinec Evropská komise rozhoduje o založení Sdružení pro pomoc Společenství při rekonstrukci západního Balkánu (program CARA).
10. – 11. prosinec V Helsinkách Evropská rada rozhoduje o zahájení rozhovorů o podmínkách členství s dalšími kandidátskými zeměmi (Bulharskem, Litvou, Lotyšskem, Maltou, Rumunskem, Slovenskem) a Turecku přiznává statut kandidátské země. Vyjadřuje souhlas se záměrem svolat mezivládní konferenci o institucionální reformě v únoru 2000.

2000

1. leden Portugalsko přebírá předsednictví v Radě.
12. leden Komise přijímá Bílou knihu o bezpečnosti potravin.
15. leden V Bruselu zahájeny mezivládní konference na ministerské úrovni o vstupních jednáních s Maltou, Bulharskem, Lotyšskem, Litvou, Slovenskem a Rumunskem.
14. únor V Bruselu zahájena mezivládní konference o institucionální reformě EU.
1. březen Komise přijímá Bílou knihu o své reformě.

13. – 24. březen Zvláštní zasedání Evropské rady v Lisabonu (Portugalsko), na které bylo rozhodnuto o přijetí nové strategie Unie s cílem posílit zaměstnanost, hospodářské reformy a sociální soudržnost - Lisabonská strategie.
27. březen Rada ministrů přijímá akční plán proti organizovanému zločinu.
3. květen Komise navrhuje Řecku, aby se stalo 12 zemí eurozóny.
9. květen Evropské instituce oslavují 50. výročí Schumanovy deklarace.
8. červen Evropský parlament a Rada přijímají rozhodnutí o ustanovení roku 2001 evropským rokem jazyků.
19. – 20. červen Na zasedání Evropské rady v Santa Maria da Feira je potvrzeno odhodlání budovat Společnou bezpečnostní a obrannou politiku EU a dokončit práce na Chartě základních práv.
23. červen Společenství a země africké, karibské a pacifické oblasti (ACP) podepisují v Cotonou (Benin) novou Úmluvu nahrazující Úmluvy z Lomé.
1. červenec Francie přebírá předsednictví v Radě.
28. září V dánském referendu se většina vyslovuje proti zavedení eura.
8. listopad Komise předkládá Radě celkovou zprávu o rozšiřování, sestávající z pravidelných zpráv hodnotících přípravu kandidátských zemí na členství v EU a tzv. "Přístupové partnerství" pro Turecko, které identifikuje klíčové oblasti, kterými se Turecko musí zabývat předtím, než začne vyjednávat o podmínkách vstupu.
7. – 11. prosinec Zasedání Evropské rady v Nice (Francie). Formálně přijímá Chartu základních lidských práv, vítá postup v realizaci předvstupní strategie pro Turecko, postup při jednáních o vstupu s kandidátskými zeměmi střední a východní Evropy. Přijímá Evropskou sociální agendu. Na závěr dlouhého jednání se Evropská

rada politicky dohodla na znění Smlouvy z Nice, která má Unii institucionálně připravit na budoucí rozšíření.

2001

1. leden Švédsko přebírá předsednictví v Radě.
- Řecko se stává dvanáctou zemí eurozóny.
13. únor Evropská komise přijímá Bílou knihu o budoucí strategii týkající se chemikálií.
26. únor V návaznosti na zasedání Evropské rady v Nice v prosinci 2000 je slavnostně podepsána Smlouva z Nice, nová smlouva, která doplňuje Smlouvu o založení EU a Smlouvy o založení ES. Zahájen ratifikační proces nové smlouvy ve všech členských zemích.
23. – 24. březen Zasedání Evropské rady ve Stockholmu (Švédsko).
7. červen Irsko v referendu odmítá přijetí Smlouvy z Nice.
15. – 16. červen Zasedání Evropské rady v Göteborgu (Švédsko).
1. červenec Belgie přebírá předsednictví v Radě.
25. červenec Komise přijímá Bílou knihu o Evropské správě věcí veřejných (European Governance).
12. září Komise přijímá Bílou knihu o evropské dopravní politice.
21. září Zvláštní zasedání Evropské rady v Bruselu hodnotí mezinárodní situaci po teroristických útocích z 11. září na New York a Washington.
19. říjen Neformální zasedání Evropské rady v belgickém Ghentu.
22. listopad Komise přijímá Bílou knihu o mládeži.

- prosinec 12 zemí eurozóny začíná vydávat balíčky s novými euromincemi, tzv. eurokity. Občané těchto zemí tak mají možnost zakoupit si euromince ještě před jejich zavedením a připravit se lépe na změnu.
- 15. prosinec Zasedání Evropské rady v Laekenu (Belgie). Přijata Laekenská deklarace o budoucnosti Unie, která připravuje půdu pro zásadní institucionální reformy a která plánuje svolat konvent, který by připravil alternativy budoucího vývoje Unie pro mezivládní konferenci 2003.
- ## 02
- leden Španělsko přebírá předsednictví v Radě.
- Ve 12 zemích eurozóny (Belgie, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemí, Portugalsko, Rakousko, Řecko a Španělsko) vstupují do oběhu bankovky a mince euro.
1. leden Prezidentem Evropského parlamentu je zvolen Ir Pat Cox.
1. únor Národní bankovky a mince 12 zemí eurozóny přestávají platit (netýká se švédské a dánské koruny a britské libry).
- Zahajovací schůze Konventu o budoucnosti Evropy v Bruselu.
1. března Spuštěn evropský satelitní navigační systém GALILEO.
1. – 16. března Zasedání Evropské rady v Barceloně (Španělsko).
1. duben Evropská Komise přijímá návrh na boj proti počítačové kriminalitě.
1. květen Evropská unie ratifikuje Kjótský protokol.
1. – 22. červen Zasedání Evropské rady v Seville (Španělsko).
- červenec Dánsko přebírá předsednictví v Radě.
3. červenec Po padesáti letech končí platnost Smlouvy zakládající Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO).

1. říjen Evropská komise doporučuje ukončit jednání o vstupu do konce roku 2002 s následujícími zeměmi: Kypr, Česká republika, Estonsko, Maďarsko, Litva, Lotyšsko, Malta, Polsko, Slovensko a Slovinsko.

24. – 25. říjen Zasedání Evropské rady v Bruselu.

12. – 13. prosinec Zasedání Evropské rady v Kodani (Dánsko). Ukončena vyjednávání o vstupu s deseti kandidátskými zeměmi.

2003

1. leden Řecko přebírá předsednictví v Radě.

EU oslavuje desetileté výročí vytvoření jednotného trhu.

15. leden Zahájena první policejní mise EU v Bosně a Herzcegovině.

26. leden V Athénách vyhlášen Evropský rok postižených.

17. únor Zvláštní zasedání Evropské rady v Bruselu.

8. březen Referendum na Maltě o připojení k EU. Většina obyvatel hlasuje pro vstup.

14. březen EU a NATO podepisují v Athénách Pakt o bezpečnosti.

20. – 21. březen Zasedání Evropské rady v Bruselu.

23. březen Referendum ve Slovinsku o připojení k EU. Většina obyvatel hlasuje pro vstup.

12. duben Referendum v Maďarsku o připojení k EU. Většina obyvatel hlasuje pro vstup.

16. duben Smlouva o přistoupení mezi EU a Českou republikou, Estonskem, Kyprem, Litvou, Lotyšskem, Maďarskem, Maltou, Polskem, Slovinskem a Slovenskem je slavnostně podepsána v Athénách.

10. – 11. květen Referendum v Litvě o připojení k EU. Většina obyvatel hlasuje pro vstup.
16. – 17. květen Referendum na Slovensku o připojení k EU. Většina obyvatel hlasuje pro vstup.
7. – 8. červen Referendum v Polsku o připojení k EU. Většina obyvatel hlasuje pro vstup.
13. – 14. červen Referendum v České republice o připojení k EU. Většina obyvatel hlasuje pro vstup.
20. – 21. červen Zasedání Evropské rady v Soluni (Řecko). Návrh ústavní smlouvy (část I a II), který předložil konvent jako výsledek svého jednání, byl označen jako dobrý základ pro nadcházející mezivládní konferenci.
1. červenec Itálie přebírá předsednictví v Radě.
10. červenec Evropský konvent oficiálně ukončil svoji činnost. Konsensuálně přijatý výsledný dokument „Návrh Smlouvy zakládající ústavu pro Evropu“ byl předsedou konventu Valéry Giscard d'Estaingem předán představitelům italského předsednictví v Římě dne 18. července 2003.
14. září Ve švédském referendu hlasuje většina proti zavedení měny euro.
- Referendum v Estonsku o připojení k EU. Většina obyvatel hlasuje pro vstup.
20. září Referendum v Lotyšsku o připojení k EU. Většina obyvatel hlasuje pro vstup.
4. říjen Na zvláštním zasedání Evropské rady byla v Římě zahájena mezivládní konference o evropské ústavní smlouvě (viz návrh konventu).

16. říjen Zasedání Evropské rady v Bruselu.
5. listopad Evropská komise představuje tzv. Monitorovací zprávy o pokroku přistupujících deseti členských států a jmenuje celkem 39 oblastí, ve kterých je potřeba před vstupem do EU vyvinout maximální snahu, aby byly splněny veškeré podmínky vyplývající z předvstupních jednání. Současně Evropská komise publikuje pravidelné zprávy o pokroku kandidátských zemí, Bulharska, Rumunska a Turecka.
12. – 13. prosinec Zasedání Evropské rady v Bruselu. Mezivládní konference nedospěla k dohodě o ústavní smlouvě a jednání pokračují i v roce 2004.

2004

1. leden Irsko přebírá předsednictví v Radě.
1. březen Jmenování nových komisařů z deseti vstupujících zemí. Jejich funkční období je od 1. května do 31. října 2004.
25. – 26. březen Zasedání Evropské rady v Bruselu. Hlavním tématem summitu byla Lisabonská strategie a padlo zde rozhodnutí vedoucích činitelů všech 25 vlád obnovit odložená jednání o Ústavní smlouvě. Summit také přijal posílený akční plán EU v boji proti terorismu, který navrhli evropští ministři zahraniční a vnitra.
1. květen Smlouva o přistoupení nových deseti členských zemí vstupuje v platnost.
- Páté rozšíření Evropské unie. Vstup deseti zemí střední a východní Evropy do EU.
10. – 13. červen Volby do Evropského parlamentu ve 25 členských státech EU. Česká republika volí svých 24 zástupců.

17. – 18. červen Zasedání Evropské rady v Bruselu, ukončení Mezivládní konference 2003. Dosažení dohody o návrhu Smlouvy o založení Ústavy pro Evropu.
29. červen Zasedání Evropské rady v Bruselu. Nominace premiéra Portugalska José Manuela Barrosa na post předsedy komise. Javier Solana byl opět jmenován generálním tajemníkem Rady a nejvyšším představitelem pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku Unie. Dnem vstupu Evropské ústavy v platnost se Javier Solana stane ministrem zahraničních věcí Unie.
1. červenec Nizozemí přebírá předsednictví v Radě.
20. červenec Zahajovací schůze nově zvoleného Evropského parlamentu. Potvrzení nového předsedy Evropské komise, který bude jejím předsedou od 1. listopadu 2004 do 31. října 2009. Tato nová komise bude mít 25 členů – každý členský stát bude zastoupen jedním komisařem.
29. říjen Slavnostní podpis Evropské ústavní smlouvy v Římě. Ode dne podpisu běží dvouleté období, během které musí členské státy ústavu ratifikovat.
1. listopad Nová Evropská komise o 25 členech se neujala funkce, Evropský parlament bude o Komisi José Manuel Barrosa hlasovat až 18. listopadu. Nová komise by se mohla ujmout úřadu 22. listopadu.
18. listopad Evropský parlament schválil novou Evropskou komisi.